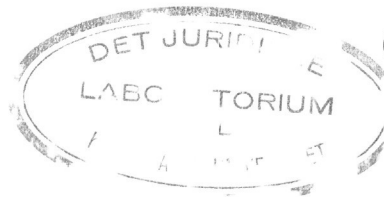

BETÆNKNING

vedrørende

BEHOVET FOR
BIBLIOTEKARER
1970-1985

En prognose

BETÆNKNING NR. 614

KØBENHAVN 1971

Statens trykningskontor
Un 10,5-113-bet.

ISBN 87 503 1133 6

Udvalget	7
1. Indledning	11
1.1 Afgrænsning af opgaven.	11
1.2 Bibliotekarere ved folkebibliotekerne	12
1.3 Bibliotekarere ved forskningsbibliotekerne ...	12
2. Bibliotekannanglen	15
2.1 Folkebibliotekerne	15
2.2 Forskningsbibliotekerne	18
3. Prognoseproblematik, -metoder og -usikkerhed ..	21
3.1 Opgaveformulering	21
3.2 Udbudsprognosen	24
3.3 Behovsprognosen	24
3.4 Beskæftigelsesområder og uddannelses- differentiering	28
3.5 Sammenfattende bemærkninger	28
4. Den nuværende bestand af bibliotekarere	29
4.1 Folkebibliotekerne	29
4.11 Til- og afgang af bibliotekararbejdskraft ...	31
4.12 Bibliotekarernes erhvervsaktivitet	32
4.2 Forskningsbibliotekerne	34
5. Udbuddet af bibliotekarere 1970 - 1985	37
5.1 Udbuddet af bibliotekarere til folke- bibliotekerne	37
5.2 Udbuddet af bibliotekarere til forsk- ningsbibliotekerne	42
5.3 Det samlede udbud af bibliotekarere fra biblioteksskolens sektion I og II	45
5.4 Den årlige stigning i udbuddet af bibliotekarere	49
6. Folkebibliotekernes hidtidige funktioner og fremtidige opgaver	53
6.1 Folkebibliotekernes formål	53
6.2 Folkebibliotekernes organisatoriske struktur.	53
6.3 Folkebibliotekets serviceniveau	55
6.4 Folkebibliotekernes virksomhed	56
6.41 Bogbestand	56
6.42 Udlån af bøger	58
6.43 Anden virksomhed	61
6.5 Folkebibliotekernes personale	62
6.51 Udviklingen i bibliotekarforsyningen	63
6.6 Bibliotekararbejdskraftens placering på arbejdsområder	67

7. Forskningsbibliotekernes hidtidige funktioner og fremtidige opgaver	71
7.1 Forskningsbibliotekernes målsætning og benytterkreds	71
7.2 Forskningsbibliotekernes udvikling	73
7.3 Forandring af benytterkredsen	73
7.4 Forandringer i serviceniveau	79
7.5 Forandringer af interne arbejdsprocesser	81
8. Øvrige beskæftigelsesområder	85
8.1 Biblioteksvæsenets fælles instanser	85
8.11 Danmarks Biblioteksskole	85
8.12 Bibliotekscentralen	87
8.13 Bibliotekernes Oplysningskontor	87
8.2 Folkebibliotekernes centrale instanser	88
8.21 Bibliotekstilsynet	88
8.22 Andre instanser	89
9. Behovet for bibliotekarere	91
9.1 Folkebibliotekerne	91
9.11 Udviklingstendenser	96
9.12 Udviklingstendenser i enkelte områder på kortere sigt	99
9.13 Sammenfatning	100
9.2 Forskningsbibliotekerne	101
9.3 Øvrige beskæftigelsesområder	103
9.4 Det samlede behov for bibliotekarere	103
10. Sammenligning af udbud og efterspørgsel	105
10.1 Folkebibliotekerne	105
10.2 Forskningsbibliotekerne	110
10.3 Vurdering af samlet udbud af og efterspørgsel efter bibliotekarere	111

Bilag

I De kommunale heltidsbibliotekers ansatte bibliotekarere pr 1.4.1970	115
II Bibliotekarere fra sektion I b. beskæftiget uden for de kommunale heltidsbiblioteker pr 1.4.1970	121
III Bibliotekarers erhvervsaktivitet fordelt på 5-års aldersgrupper	125
IV Bibliotekarers erhvervsaktivitet fordelt på kandidatår og aldersgrupper	127
V Bibliotekarere ved heltidsbibliotekerne fordelt efter ansættelsessted, erhvervsaktivitet og alder pr 1.4.1970	129
VI Bibliotekarere fra sektion II pr 1.4.1970 med afsluttet biblioteksskole. Supplement: Elever på forskningsbibliotekerne pr 1.4.1970 uden afsluttet biblioteksskole	131

VII	Tabelmateriale om folkebibliotekernes virksomhed og personale i perioden 1960/61 - 1969/70	135
VIII	Områdeanalyse for bibliotekarforsyningen 1960 - 70	153
IX	Bibliotekararbejdskraftens placering på arbejdsfunktioner i en række biblioteker ..	161
X	Historiske tabeller for de større viden- skabelige og faglige biblioteker i perioden 1960 - 70	167
XI	B. Barnholdt: Litteraturproduktionens ud- vikling frem til 1985. Et forsøg på en prognose	173
XII	Den funktionelle fordeling af personalet ved forskningsbibliotekerne i oktober 1970 og det forventede personalebehov i 1974/75 ... o	175
XIII	Nærmere analyse af enkelte biblioteker ..	187
XIV	Undersøgelse vedrørende erhvervsvalget i afgangsklassen ved Danmarks Biblioteks- skoles sektion I. Marts 1971	195

UDVALGET

- Nedsættelse Efter indstilling fra Bibliotekstilsynet, Danmarks Biblioteksskole og Rigsbibliotekarembedet nedsatte ministeriet for kulturelle anliggender den 11. december 1969 et udvalg, som skulle udarbejde en prognose over behovet for bibliotekarere.
- Kommissorium Udvalgets kommissorium var følgende:
- "...der udarbejdes en prognose over de kommende års behov for dimittender fra Danmarks Biblioteksskoles
- sektion I, bibliotekarere ved folkebibliotekerne og
- sektion II, linien for biblioteksassistenter ved videnskabelige og faglige biblioteker
- således at prognosen kommer til at omfatte folkebibliotekernes, de videnskabelige og faglige bibliotekers, firmabibliotekers og virksomheders og institutioners behov for bibliotekarere fra sektion I og biblioteksassistenter fra sektion II, og således at der ved prognosens udarbejdelse tages hensyn til de kommende års forventede antal stillinger, den påregnede afgang og det forventede forhold mellem antallet af dimittender og antallet af stillingssøgende".
- Medlemmer Udvalget fik følgende sammensætning:
- Overbibliotekar Henning Gimbel, Herning (tidligere biblioteksinspektør, Bibliotekstilsynet)
- Administrator Edvard Jeppesen, Danmarks Biblioteksskole (formand)
- Førstebibliotekar Jacob Thomsen, Rigsbibliotekarembedet.
- Særligt sagkyndige Som særligt sagkyndige, med erfaring fra udarbejdelse af tilsvarende prognoser, har følgende været tilknyttet udvalget:
- Sekretær Berit Hansen, Undervisningsministeriet, Planlægningsrådet for de højere uddannelser
- Stud.polit. Hasse Lander, Undervisningsministeriet, Planlægningsrådet for de højere uddannelser
- Fuldmægtig Lilian Vohn, Undervisningsministeriets økonomisk-statistiske kontor.
- Desuden har biblioteksfuldmægtig Karen Mikkelsen fra 13.10.1970 været tilknyttet udvalgets arbejde med opgørelsen af behovet for biblioteksassistenter ved forskningsbibliotekerne.

Bibliotekskonsulent Børge Sørensen har fra 27.2.1970 været tilknyttet udvalgets arbejde med opgørelse af behovet for bibliotekarer ved folkebibliotekerne. Børge Sørensen har tilligemed fungeret som udvalgets sekretær.

Betænkningens afsnit om forskningsbibliotekerne er udarbejdet af Jacob Thomsen, mens Berrit Hansen har udarbejdet afsnittet om prognoseproblematik, -metoder og -usikkerhed.

Møder m.v.

Udvalget har holdt 16 møder. I løbet af udvalgsarbejdet har man gennemgået medlemskartotekerne hos bibliotekarernes og biblioteksassistenternes faglige organisationer, henholdsvis Bibliotekarforeningen og Bibliotekarforbundet for Forsknings- og Fagbiblioteker. Der er udsendt spørgeskemaer til udvalgte forsknings- og folkebiblioteker og til afgangsholdet 1971 på Danmarks Biblioteksskole, samt foretaget forskellige beregninger på grundlag af tilgængeligt statistisk materiale.

Under udvalgsarbejdet har de to faglige organisationer efter ønske fået tilstillet forskelligt materiale, ligesom udvalget har udarbejdet et foreløbigt notat til orientering for det af ministeren for kulturelle anliggender nedsatte udvalg vedrørende revision af lov om folkebiblioteker m.v.

Beregningsarbejdet i forbindelse med udarbejdelse af tabelmateriale og prognoser er foretaget af Hasse Lander.

Betænkningen

Udvalgets betænkning består af to hoveddele, dels en opgørelse af det forventede fremtidige udbud af bibliotekarer fra Danmarks Biblioteksskole, dels en beregning af bibliotekernes fremtidige efterspørgsel efter bibliotekarer.

Første del indledes med generelle bemærkninger om opgavens afgrænsning og bibliotekarernes arbejdsområder og uddannelse, hvorefter der i kapitel 2 gives en nærmere redegørelse for bibliotekarmanglen og dens virkninger. Kapitel 3 er en redegørelse for de principielle problemer i forbindelse med udarbejdelse af denne prognose, for de metoder udvalget har anvendt, og for de usikkerhedsfaktorer der spiller ind ved vurderingen af det endelige resultat.

Kapitel 4 er en beskrivelse af den nuværende bibliotekarbestand, dens fordeling på køn og alder samt dens erhvervsaktivitet. Opgørelsen af det forventede udbud af bibliotekarer, suppleret med en beregning af den årlige vækst i bibliotekarantallet, følger i kapitel 5.

Andel del indeholder en beskrivelse af folke- og forskningsbibliotekernes funktioner og opgaver, i henholdsvis kapitlerne 6 og 7, hvorefter der i kapitel 8 gennemgås en række andre beskæftigelsesområder for bibliotekarer. I kapitel 9 følger den egentlige beregning af det fremtidige behov for bibliotekarer, og i kapitel 10 sammenholdes det beregnede udbud og den beregnede efterspørgsel.

København, den 30. april 1971.

Henning Gimbel

Edv. Jeppesen
formand

Jacob Thomsen

/Børge Sørensen

1. Indledning

1.1 Afgrænsning af opgaven

Udvalget har iflg kommissoriet haft til opgave at søge beregnet prognoser som på sikrest muligt grundlag kan

- a redegøre for de kommende års udbud af bibliotekarer
- b redegøre for de kommende års efterspørgsel efter bibliotekarer.

Ved bibliotekarer forstås personer med afgangseksamen fra Danmarks Biblioteksskoles sektion I, uddannelsen for bibliotekarer ved folkebibliotekerne, og sektion II, linien for bibliotekarer ved forskningsbibliotekerne (tidligere kaldet biblioteksassistenter, om den anvendte terminologi se side 6). I forbindelse med registreringen af den nuværende bibliotekarbestand er endvidere medtaget personer med udenlandsk bibliotekareksamen, samt personer der i medfør af den nu gældende lov om folkebiblioteker § 6 stk 3 er bevilget dispensation fra uddannelseskravet.

Tidsmæssigt har udvalget afgrænset opgaven så de beregnede prognoser dækker perioden 1970-1985 og således at det forventede udbud af bibliotekarer fra Danmarks Biblioteksskole opgøres år for år.

Som udgangspunkt for udvalgets beregninger har man måttet anvende en række forudsætninger, f.eks. om bibliotekaruddannelsen, om bibliotekernes struktur og forventede kommende serviceniveau, og om det bibliotekariske arbejdes indhold. Udvalget har i vid udstrækning anvendt forudsætninger som på nuværende tidspunkt skønnes alment accepterede. Der gøres i betænkningen i hvert enkelt tilfælde rede for de anvendte forudsætninger.

Imidlertid er udvalgsarbejdet tidsmæssigt faldet sammen med forberedelsen til en revision af lov om folkebiblioteker, udvalget har derfor i så høj grad som muligt søgt at inddrage lovrevisionens oplæg og ekspertbetænkninger i arbejdet. Det må i den forbindelse præciseres at de fremkomne ekspertbetænkninger stort set har været ukvantificerede, og at der ikke på nuværende tidspunkt er taget endelig stilling til indholdet af den kommende bibliotekslov.

Udvalget betragter den foreliggende betænkning som en materialesamling der kan danne grundlag for overvejelser omkring det kommende bibliotekaruddannelses-mønster og de foranstaltninger som skønnes nødvendige for at afhjælpe bibliotekarmanglen.

1.2 Bibliotekarere ved folkebibliotekerne

Det bibliotekariske arbejde ved folkebibliotekerne varetages normalt af bibliotekarere uddannet fra Danmarks Biblioteksskoles sektion I. I en række mindre biblioteker og filialer beskæftiges dog ikke-faguddannede arbejdskraft til bibliotekariske opgaver. Prognosen omfatter kun faguddannede bibliotekarere.

Arbejdsopgaver

Det bibliotekariske arbejdes sammensætning er til stadighed udsat for ændringer dels som følge af rationaliseringsbestræbelser dels som en konsekvens af at der inddrages nye arbejdsopgaver. For øjeblikket kan det bibliotekariske arbejde generelt beskrives i følgende punkter:

- a Betjening af publikum, dvs formidling af bibliotekets materialer, herunder vejledning i deres benyttelse.
- b Biblioteksfaglig ledelse og planlægning af biblioteksvæsenet.
- c Valg af materiale og opbygning og vedligeholdelse af samlingerne.

Ovenstående beskrivelse kan ikke betragtes som den til enhver tid gældende definition på bibliotekarisk arbejde, ligesom den formodentlig heller ikke fuldstændig dækker alle de former for arbejdsopgaver faguddannede bibliotekarere bestrider i dag.

Uddannelse

Uddannelsen til bibliotekar ved folkebibliotekerne foregår på Danmarks Biblioteksskoles sektion I, uddannelsen for bibliotekarere ved folkebibliotekerne. Loven om Danmarks Biblioteksskole er senest revideret i 1966, hvor uddannelsen blev gjort til et 4-årigt overvejende teoretisk studium, hvori indgår 9 måneders praktisk uddannelse i et bibliotek*.

Den nye studieordning gennemførtes fra 1.9.1967 og biblioteksskolen fik rådighed over betydeligt større undervisningslokaler end hidtil, således at uddannelseskapa-citeten som forudset i lovforslaget kunne udvides til ca 200 studerende pr årgang. I 1970 er som en ekstraordinær foranstaltning efter forslag fra Biblioteksrådet optaget 240 studerende.

1.3 Bibliotekarere ved forskningsbibliotekerne

Det biblioteksuddannede faglige personale ved forskningsbibliotekerne består af forskningsbibliotekarere med afsluttende akademisk eksamen og bibliotekarere (biblioteksassistenter). Det er kun den sidstnævnte personalekategori fra forskningsbibliotekerne, som denne betænkning omfatter.

* Bekendtgørelse af 11. august 1970 om studie- og eksamensordning ved Danmarks Biblioteksskole, sektion I.

Terminologi	Fra omkring 1970 er betegnelsen "bibliotekar" blevet almindelig. Ifølge den gennemførte nye studieordning pr 1.9.69 har biblioteksassistenterne opnået en uddannelsesmæssig ligestilling med bibliotekarere ved folkebibliotekerne*. Det har derfor været naturligt, at biblioteksassistenterne fik titelskifte til bibliotekarere, medens de videnskabeligt uddannede bibliotekarere ved forskningsbibliotekerne har skiftet betegnelse til forskningsbibliotekarere. Uår der i det følgende afsnit tales om bibliotekarere i forbindelse med forskningsbibliotekerne, menes der den personalekategori, som tidligere kaldtes biblioteksassistenter.
Arbejdsopgaver	Igennem flere årtier har bibliotekarerne personalemæssigt udgjort en betydningsfuld mellemgruppe mellem forskningsbibliotekarere og kontorpersonale på forskningsbibliotekerne. Allerede i Betænkning vedrørende Statens Biblioteksvæsen (1927) omtaltes denne gruppes specielle arbejdsopgaver, og det pointeredes, at det udelukkende drejede sig om biblioteksfagligt arbejde og ikke om kontorarbejde. Udvalget indstillede, at gruppens titel i konsekvens heraf blev ændret fra kontorassistent til biblioteksassistent. Dette blev tiltrådt på normeringsloven 1928/29. I de følgende år fik bibliotekarerne stadig overdraget større og mere selvstændige og ansvarsfulde arbejdsområder, således at de efterhånden blev i stand til at udfylde en række centrale funktioner i bibliotekerne.
Uddannelse	Uddannelse af bibliotekarere til forskningsbibliotekerne har siden det første (frivillige) grundkursus fandt sted i 1952/53, undergået en række ændringer og udvidelser, hvorom det vil være tilstrækkeligt i denne sammenhæng at henvise til Betænkning nr 462, side 7-8. Det i denne betænkning indeholdte uddannelsesforslag er gennemført ved bekendtgørelse nr 462 af 18.9.1969 med virkning fra 1.9.69. Der er tale om en 4-årig uddannelse, der er tilrettelagt således at de studerende optages direkte på biblioteksskolen og efter 1 års teoretisk uddannelse gennemgår en praktisk uddannelse i 2 år på mindst 2 uddannelsesberettigede biblioteker af forskellig type, hvorefter følger 1 års teoretisk uddannelse på biblioteksskolen. Betænkningen forudsatte at man optog ca 70 studerende på biblioteksskolen pr år. Imidlertid sinkedes gennemførelsen af nyordningen på grund af manglende bevilgninger til et tilstrækkeligt antal lærere på Danmarks Biblioteksskole, og ministeriet for kulturelle anliggender gav derfor tilladelse til at der kun optoges et hold på 24 studerende det første år, samt at man

Betænkning nr 462 om biblioteksassistenternes uddannelses- og ansættelsesforhold. 1967. Side 7.

for dette holds vedkommende byttede om på indholdet af 1. og 2. studieår, således at 1. år blev et praktikår, 2. år et teoriår på Danmarks Biblioteksskole. I 1970 blev der kun optaget 40 studerende idet det viste sig umuligt for forskningsbibliotekerne at skaffe økonomisk baggrund for flere praktikpladser.

2. Bibliotekarmanglen

2.1 Folkebibliotekerne

I begyndelsen af 1950'erne var der almindelig frygt for overproduktion af bibliotekarere til folkebibliotekerne. Biblioteksvirksomheden voksede dog med betydelig større hast end forudset, og allerede omkring 1955-56 måtte man konstatere en begyndende mangel på faguddannede 'bibliotekarere'.

En illustration af dette omsving i forholdet mellem udbuddet af bibliotekarisk arbejdskraft og antallet af normerede stillinger er bibliotekarernes procentvise andel af det samlede bibliotekspersonale i perioden 1950-1960. Således steg bibliotekarernes andel af det samlede bibliotekspersonale i perioden 1949-1953 fra 49,3% til 55,6%, på hvilket leje procenten holdt sig til omkring 1956. I perioden fra 1956-1960 faldt bibliotekarernes andel tilsvarende fra 55,5% til 49,8%, således at bibliotekarprocenten omkring 1960 lå på samme niveau som 10 år tidligere*.

I 1960'erne er bibliotekarmanglen blevet mere og mere følelig, og den er i dag måske folkebibliotekernes alvorligste problem. Ved den seneste revision af folkebiblioteksloven blev bibliotekerne pålagt en række opgaver som man i dag må konstatere ikke har kunnet løses i fuldt omfang. En væsentlig årsag hertil har været bibliotekarmanglen, som har til følge at bibliotekerne dels ikke får besat normerede stillinger dels undlader nynnormering, hvilket vanskeliggør en udvidelse af servicetilbuddet efter intentionerne i biblioteksloven.

Bibliotekarmanglen har udviklet sig så voldsomt til trods for at man i folkebibliotekerne i 1960'erne har gennemført en rationalisering af især det bibliotekstekniske forberedelsesarbejde. Som følge af denne rationalisering er adskillige arbejdsfunktioner flyttet fra bibliotekarere over på andre personalekategorier. I dag udgør bibliotekarerne kun omkring 37% af det samlede personale i bibliotekerne og procenten viser en stadig faldende tendens**.

Geografisk fordeling af bibliotekarere

Bibliotekarmanglen har ikke virket lige stærkt i alle dele af landet. Groft sagt er tendensen at bibliotekerne i den østlige del af landet og især i det stor-københavnske område, har kunnet tiltrække bibliotekarere i betydeligt større omfang end bibliotekerne i den vestlige del af landet.

En undersøgelse af antallet af bibliotekarere pr 10.000 indbyggere i perioden 1960-70 i forskellige områder af landet belyser dette forhold.

* Rationalisering i danske folkebiblioteker. 1964. Side 53.

** Bilag nr VII. Tabelmateriale om folkebibliotekernes virksomhed og personale i perioden 1960/61-1969/70.

Tabel 1. Bibliotekarere i folkebibliotekerne pr 10.000 indbyggere¹

År	Område	Hoved- staden	Køben- havns amt	Frederiks- borg amt	Roskilde amt	Øvrige Sjælland	Fyn og Jylland
	personaleenheder						
1960		2,07	2,24	1,48	1,56	1,09	1,13
1965		2,14	2,54	1,71	1,67	1,19	1,18
1970		2,56	4,47	2,39	2,16	1,61	1,50

Alle indbyggere i områderne er medregnet uanset om biblioteksbetjeningen foregår fra heltids- eller deltidsbibliotek.

Af tabel 1 fremgår det at bibliotekarforsyningen i Københavns amt i tiåret er fordoblet i forhold til indbyggertallet. Den tilsvarende vækst i Frederiksborg amt har været godt 60%. I bunden ligger Fyn og Jylland, hvor væksten kun har været ca 33%, samt selve hovedstaden (København, Frederiksberg og Gentofte kommuner) hvor væksten kun har udgjort ca 25%. Dette sidste forhold synes dog ændret noget hvis man ser på de to sidste år alene*.

Ser man på det nordøstsjællandiske område under eet (hovedstaden samt de tre omliggende amter) er bibliotekartallet pr indbygger i perioden 1960-70 vokset med 54% mod 36% i resten af landet. Den konstaterede tendens til forskel i bibliotekartallets vækst imellem de to områder er imidlertid i de sidste par år noget større end det fremgår umiddelbart ved at se på hele tiåret under eet. Væksten udgjorde således i perioden 1968-1970 26% alene i Nordøstsjælland mod kun 16% i resten af landet.

Tabel 2. Bibliotekarere i folkebibliotekerne pr 10.000 indbyggere¹

År	Bibliotek	Forstads- biblioteker	Øvrige heltids- biblioteker	Alle heltids- biblioteker
	personaleenheder			
1960		2,39	2,49	2,47
1965		2,67	2,46 ²	2,50 ²
1970		4,46	2,90 ²	3,18 ²

P Kun indbyggertallet i kommuner med heltidsbibliotek er medregnet.

Før 1970 er beregningsgrundlaget kommunernes indbyggertal umiddelbart før kommunalreformen.

Ser man alene på kommuner med heltidsbibliotek (tabel 2) får man et tilsvarende indtryk af den forskellige væksthastighed i bibliotekarforsyningen. Medens gruppen forstadsbiblioteker**, der næsten udelukkende omfatter københavnske forstæder i perioden 1960-70 har haft en vækst

* Bilag nr VIII. Områdeanalyse for bibliotekarforsyningen 1960-70.

** Om gruppeinddelingen se bilag nr VII.

på 87%, har alle øvrige heltidsbiblioteker kun haft en vækst i bibliotekarforsyningen på under en femtedel af forstadsbibliotekernes, og denne vækst har næsten udelukkende fundet sted de sidste par år.

Tallene dokumenterer således tydeligt at den relative vækst i bibliotekertallet i hovedstadsregionen har været langt stærkere end i den øvrige del af landet, af hvilken det jyske og fynske område har haft den svageste vækst*.

Denne geografisk bestemte skævhed i biblioteksudviklingen forstærkes ved at de storkøbenhavnske biblioteker netop på grund af de økonomiske og personale-mæssige muligheder for at tage nye og utraditionelle opgaver op, virker endnu mere tiltrækkende på ansøgere**. Derved virker bibliotekarmanglen som en hæmsko i bestræbelserne på så vidt muligt at give hele landets befolkning adgang til en tidssvarende biblioteksbetjening.

Tidligere opgørelser over det samlede behov for biblioteker

Det første forsøg på en opgørelse af det samlede behov for biblioteker stammer fra et af Bibliotekarforeningen nedsat udvalg, som afgav rapport i 1952***. Under indtryk af den da herskende frygt for overproduktion af biblioteker havde udvalget til opgave at undersøge bibliotekarernes fremtidige beskæftigelsessituation. På grundlag af oplysninger fra folkebibliotekerne om det forventede antal nyoprettede stillinger og under hensyn til den forventede afgang fra faget, anbefalede udvalget en 50%'s nedskæring af bibliotekarelevstillingerne ved bibliotekerne.

Et af de arbejdsområder, som i begyndelsen blev hårdest ramt af bibliotekarmanglen, var biblioteksbetjeningen af børn. Allerede i 1961 nedsatte Biblioteksrådet et udvalg med den opgave at undersøge problemerne vedrørende manglen på børnebiblioteker. I udvalgets betænkning**** søgte man at indkredse børnebibliotekarmanglens omfang og pege på behovet for børnebiblioteker i den nærmeste fremtid, dvs frem til o. 1965. Udvalget opgjorde skønsmæssigt behovet til 50 børnebiblioteker eller en forøgelse af den daværende bestand på ca 50\$.

I forbindelse med forberedelsesarbejdet til revisionen af lov om Danmarks Biblioteksskole udarbejdede skolen i 1964 en betænkning, hvori indgik en opgørelse af behovet for biblioteker ved folkebibliotekerne. Behovsopgørelsen hvilede på et skøn udarbejdet af Bibliotekarforeningen, Danmarks Biblioteksforening og Biblioteks-

* Om undersøgelsen i øvrigt se bilag nr VIII.

** Jvf bilag nr XIV. Undersøgelse vedr erhvervsvalget i afgangsklassen ved Danmarks Biblioteksskoles sektion I.

*** Bibliotekaren. 1952. Side 30 ff.

**** Flere børnebiblioteker – hvordan? 1962.

tilsynet, som anslog behovet for bibliotekarere i perioden frem til 1970-75 til ca 900, hvoraf over halvdelen til udbygning af børnebiblioteksbetjeningen*.

Bibliotekstilsynet udarbejdede i 1969 en opgørelse af behovet for bibliotekarere ved folkebibliotekerne**. Opgørelsen hviler på en skønsmæssig vurdering af biblioteksbetjeningens kvalitative niveau i en række folkebiblioteker, og en beregning af antal bibliotekarere pr indbygger i disse biblioteker. Tilsynet fandt det derefter forsvarligt at sætte behovet pr 1.4.1970 til 1 bibliotekar pr 2.000 indbyggere, og under forudsætning af et ensartet serviceniveau over hele landet udgør det et merbehov på 1485 bibliotekarere, hvilket er mere end en fordobling af den nuværende bestand.

2.2 Forskningsbibliotekerne

Forskningsbibliotekerne har gennem en lang årrække lidt under en udtalt mangel på bibliotekarere. Når denne mangel tværtimod at blive mindsket efter etableringen af en ny uddannelsesordning i 1962 stadig er voksende, har det flere årsager. Som nogle af de vigtigste kan i korthed nævnes følgende. For det første har det været vanskeligt at skaffe tilstrækkelige bevillinger til ansættelse af eleverne. Dernæst er behovet for bibliotekarere øget på grund af rationaliseringsbestrebelsers, som bl a har haft til formål at overlade den del af forskningsbibliotekarernes hidtidige arbejdsområder, som ikke havde en videnskabelig uddannelse til forudsætning, til bibliotekarerne, således at forskningsbibliotekarerne i fuld udstrækning kunne nyttiggøre deres specialviden inden for de enkelte fagområder. Den allerede eksisterende mangel vil derfor blive yderligere mærkbar i samme grad som forskningsbibliotekernes interne arbejdsstruktur rationaliseres på denne måde.

Det stadig større behov for information og dokumentation har bevirket, at forskningsbibliotekarernes arbejdskraft nu næsten udelukkende beslaglægges til egentligt fagreferentarbejde (boganskaffelsespolitik, klassifikation, kvalificeret dokumentationstjeneste og ledelse af publikationsvirksomhed mm), mens en række andre opgaver i stigende grad varetages af bibliotekarerne: referencearbejde på læsesale og katalogværelser, biblioteksvejledning og -omvisninger for alle kategorier af lånere, den daglige ledelse af kontorpersonalet i accessionsafdelinger, katalogiseringsafdelinger, tidsskriftafdelinger og udlån. Jvf den mere udførlige omtale af bibliotekarernes arbejdsområder i Betænkning nr 462 side 9-10. Herved træder manglen på det tilstrækkelige antal bibliotekarere til dækning af alle poster

* Betænkning af 7. juli 1964 om Danmarks Biblioteksskole. Ved Preben Kirkegaard. Danmarks Biblioteksskole. 1964.

** Bogens Verden. 1969. Side 553 ff.

endnu tydeligere frem. Dertil kommer, at skal der ske en effektiv udnyttelse af påtænkte fælles centrale edb-anlæg vil manglen på bibliotekarer blive mere og mere udtalt, hvis ikke antallet øges væsentligt.

Den eksplosive udvidelse af studentertal og uddannelsesområder ved universiteter og læreanstalter har endvidere forårsaget et øget behov for nye institut- og afdelingsbibliotekar, hvor bibliotekarer vil være naturlige ledere. Grundlæggelsen af Universitetsbiblioteket i Odense har medført ønske om oprettelse af en række nye bibliotekarstillinger, som det har været vanskeligt eller umuligt at besætte med det rette uddannede personale. Planlagte universitetscentre i Roskilde, Ålborg og Esbjerg vil kræve oprettelse af nye biblioteker med yderligere behov for uddannede bibliotekarer. Væksten i antallet af firma- og institutbiblioteker med ønske om bibliotekarisk udannet arbejdskraft og udbygningen af hospitalernes lægevidenskabelige biblioteker samt teknikumbibliotekerne bidrager ligeledes til bibliotekarmanglen.

Da et tilstrækkeligt antal bibliotekarer ikke har været til rådighed til indsættelse på relevante poster har forskningsbibliotekerne i de senere år til en del arbejdsområder været nødt til at foretage en speciel oplæring af kontorpersonale, ved at lade det deltage i de korte kurser for medarbejdere ved firma- og institutionsbiblioteker, som Danmarks Biblioteksskole afholder.

Endvidere har flere af forskningsbibliotekerne i de senere år ansat enkelte folkebibliotekarer i visse stillinger. Det gælder f.eks. Det kongelige Bibliotek og Odense Universitetsbibliotek, som ved sin stærke ekspansion i de første år efter oprettelsen trods gentagne stillingsopslag var og er ude af stand til at skaffe tilstrækkeligt bibliotekarpersonale med uddannelse fra biblioteksskolens sektion II.

Geografisk fordeling af bibliotekarer

Medens man for folkebibliotekernes vedkommende, der er spredt ud over hele landet, har tilstrækkeligt erfaringsmateriale til at bedømme, hvorledes bibliotekarernes geografiske fordeling vil blive er dette ikke tilfældet med forskningsbibliotekerne der hidtil i overvejende grad har været beliggende i eller omkring København og Århus. Ifølge undersøgelsen af 1. april 1970 af bibliotekarers ansættelsessted er således kun 14 af 194 bibliotekarer med afsluttet uddannelse fra biblioteksskolens sektion II ansat uden for København eller Århus, heraf 4 i Odense*.

Lige så givet er det imidlertid, at forskningsbibliotekerne – herunder nye universitetsbiblioteker, firmabiblioteker og lægebiblioteker – i de næste femten år vil blive langt mere spredt ud i provinsen, end det nu

* Jvf bilag nr VI. Bibliotekarer fra sektion II pr 1.4.1970 med afsluttet biblioteksskole.

er tilfældet. Det vil bl a sandsynligvis betyde, at kommende forskningsbiblioteker ude i landet vil få betydelige rekrutteringsproblemer med hensyn til bibliotekarere, dersom behovet på de større byers forskningsbiblioteker ikke er dækket ved et tilstrækkeligt udbud, selv om den nye uddannelsesordning, hvorefter eleverne ikke som tidligere har tilknytning til et bestemt uddannelsesbibliotek, muligvis vil medføre en større spredning af de færdiguddannede bibliotekarere.

3. Prognoseproblematik, -metoder og -usikkerhed

3.1 Opgaveformulering

Udvalget har ifølge sit kommissorium til opgave at udarbejde en prognose over de kommende års behov for bibliotekarer på en sådan måde, at prognosen kommer til at omfatte en række erhvervsområder for bibliotekarer og således, at der ved prognosens udarbejdelse tages hensyn til de kommende års forventede antal af stillinger, den påregnede afgang og det forventede forhold mellem antallet af dimittender og antallet af stillingsøgende.

Den herved stillede opgave kan struktureres i følgende hovedpunkter:

- a Porudbedømmelse af udbuddet af bibliotekarer
- b Porudbedømmelse af behovet for bibliotekarer
- c Konfrontation af udbud og efterspørgsel efter bibliotekarer.

Ligevægt –
uligevægt

Ved en sådan opdeling af opgaven forudsættes udbuds- og behovsprognoserne udarbejdet uafhængigt af hinanden. Hvis man ved sammenholdningen konstaterer, at der ud fra de anvendte prognoseforudsætninger vil opstå en uligevægtssituation, vil der samtidig være grund til at formode, at forudsætningerne for udbuds- og/eller behovsprognosen vil ændres, således at man i højere grad nærmer sig en ligevægtssituation.

Prognosens konstatering af en uligevægtssituation kan i sig selv give anledning til indgriben udefra. Men også uden indgriben udefra må man forvente, at tendenser til tilvejebringelse af ligevægt vil gøre sig gældende: Mangel, på eller overskud af færdiguddannede kan i større eller mindre omfang – alt efter arbejdsmarkedets art – påvirke lønrelationerne, hvilket igen kan påvirke udbud af og efterspørgsel efter den pågældende arbejdskraft. Også uden tilpasning via lønrelationerne kan mangel på eller overskud af en bestemt arbejdskraft påvirke udbud og efterspørgsel. I en mangelsituation må man således forvente dels en substitution af bibliotekararbejdskraft med anden arbejdskraft, dels en begrænsning af aktivitetsudvidelser inden for arbejdsområdet, mens man i en overskudssituation må forvente, at arbejdsområdet udvides.

Virkningerne af de automatiske tilpasningsmekanismer, der må forventes at træde i kraft ved tendenser til uligevægt, kan bedømmes som så uheldige, at prognoserne giver anledning til indgriben med henblik på forøgelse/formindskelse af udbuddet og/eller regulering af efterspørgslen for at undgå uheldige skævheder i anvendelsen af arbejdskraften. En sådan anvendelse af prog-

noserne må formodes at være hovedhensigten med deres udarbejdelse. Prognosernes værdi kan således ikke i alle tilfælde måles ved deres større eller mindre overensstemmelse med den faktiske udvikling. Vigtigere er en klarlæggelse af prognoseforudsætningerne, evt opstilling af alternative forudsætninger og redegørelser for konsekvenserne af disse forudsætninger.

Tidshorisont

Den anvendelse man vil gøre af prognoserne bør som hovedregel være afgørende for over hvilken periode man vil analysere udviklingen. En relativ langsigtet analyse er nødvendig, hvis man vil analysere konsekvenserne af forskellige alternativer vedrørende optagelseskapaciteten ved en langvarig grunduddannelse, som f.eks. bibliotekaruddannelsen. Man har valgt at analysere udviklingen frem til 1985, hvilket samtidig muliggør at de udviklingstendenser, der fremgår af beregningerne, kan ansues i relation til den mere generelle langtidsplanlægning, der er igangsat med regeringens perspektivplanlægning.

3.2 Udbudsprognosen

Kortsigtede prognoser over udbuddet af bibliotekarer kan udarbejdes således, at de med relativ stor sikkerhed kan forudsige den faktiske udvikling. På grundlag af antallet af studerende under uddannelse, udgangssituationens bestand af bibliotekarer, gældende erhvervsfrekvenser og forventet afgang på grund af alder og død fremregnes bestanden. Denne relativt store prognosesikkerhed modsvares af, at man kun i yderst begrænset omfang kan påvirke udviklingen i udbuddet af bibliotekarer inden for en periode, svarende til uddannelsesetidens længde.

På længere sigt vil udbuddet af bibliotekarer påvirkes af tilgangen til uddannelsen. Tilgangen er en funktion af, hvor stor uddannelseskapacitet der tilvejebringes, og (eller) af søgningen til uddannelsen. Hidtil har uddannelseskapaciteten begrænset tilgangen til bibliotekaruddannelsen i forhold til søgningen og hermed udbuddet af bibliotekarer. Ved fri adgang til uddannelsen ville tilgangen og hermed udbuddet af bibliotekarer på længere sigt derfor kunne øges.

Tilgangen til bibliotekaruddannelsen

En langsigtet prognose over udbuddet af bibliotekarer kan således udarbejdes med alternativer for tilgangen til uddannelsen, idet man herved forudsætter de respektive prognosealternativers forudsætninger vedrørende uddannelseskapaciteten for opfyldt. En usikkerhed vil knytte sig til, om søgningen til uddannelsen rent faktisk vil nå op på den forudsatte kapacitet. I denne redegørelses udbudsprognose har man lagt følgende forudsætninger vedrørende tilgangen til grund for udarbejdelsen af alternativer:

- 1 Tilgang svarende til den nuværende optagelseskapacitet ved bibliotekaruddannelsen

- 2 Tilgang under forudsætning af fri adgang til uddannelsen, svarende til den nuværende ansøgermængdes relation til rekrutteringsgrundlaget.

Under hensyn til den forventede stigning i studenter- og HF-produktion og det nuværende ansøgertal til bibliotekaruddannelsen kan det betragtes som givet, at man også i fremtiden vil kunne udfylde de nuværende kapacitetsrammer. Denne prognose kan således betragtes som en "minimumsprognose" for udbuddet alt andet lige.

En forudbedømmelse af tilgangen under forudsætning af fri adgang til uddannelsen er behæftet med stor usikkerhed. Allerede en bedømmelse af, hvad tilgangen og gennemførelsesprocenten ville være i udgangssituationen hvis der var fri adgang er behæftet med væsentlig usikkerhed. På længere sigt kommer hertil usikkerhed om udviklingen i søgningsfrekvensen, der bl a kan påvirkes af behovsudviklingen. Prognosealternativet er udarbejdet under forudsætning af uændret søgningsfrekvens i forhold til rekrutteringsgrundlaget. Prognosealternativet må på denne baggrund fortolkes som det udbud af bibliotekarer, man kan opnå hvis denne uddannelsesmulighed opretholder sin relative placering blandt de uddannelsessøgendes valgmuligheder. En forudsætning herfor kan bl a være, at beskæftigelsesmulighederne for de færdiguddannede ikke ændres afgørende i forhold til den nuværende situation og beskæftigelsesmulighederne for færdiguddannede med andre uddannelser.

Også ved uændret beskæftigelsessituation kan præferencen for uddannelsen ændre sig, f.eks. som følge af geografisk spredning af uddannelseskapaciteten eller ændringer i uddannelsesstrukturen. Ved væsentlige udvidelser af uddannelseskapaciteten bliver oprettelsen af nye uddannelsesenheder aktuelle, hvorved geografisk spredning kan opnås.

I den periode prognoserne dækker – ca 15 år – må man ligeledes forvente store ændringer i uddannelsesstrukturen. Således er der allerede nu overvejelser om integration af de to bibliotekaruddannelser og indførelse af bibliotekaruddannelse af 2 års varighed som overbygning på f.eks. en 2-årig basisuddannelse eller 1. del af en højere uddannelse.

De videre forudsætninger ved beregning af udbudsprognosen (gennemførelsesprocent, erhvervsaktivitet, afgangsalder, dødelighed) er stort set ens for de to alternativer*. Der arbejdes i hovedsagen med statistiske forudsætninger. Særlig usikkerhed knytter sig til erhvervsfrekvensen på grund af den relativt store tilgang af kvinder til uddannelsen. Erhvervsfrekvensen må antages til en vis grad at kunne påvirkes af behovet for færdiguddannede.

* Jvf kapitel 5, side 39'.

3.3 Behovsprognosen

Bibliotekarerne er næsten udelukkende beskæftiget i den offentlige sektor. De vigtigste arbejdssteder er som tidligere omtalt de kommunale folkebiblioteker og de statslige forskningsbiblioteker.

Biblioteksydelserne er en gratis offentlig service og behovet for bibliotekarere er derfor bestemt af den kommunale og statslige prioritering af biblioteksservice i forhold til andre offentlige ydelser under forudsætning af, at der er et tilstrækkeligt udbud af bibliotekarere. At forudbedømme behovet for bibliotekarere inden for den offentlige sektor er således et spørgsmål om at forudbedømme den statslige og kommunale sektors fremtidige prioritering. En sådan opfattelse af behovsbegrebet fører til, at man sigter mod at opgøre det antal stillinger for bibliotekarere, der forventes oprettet – igen under forudsætning af tilstrækkeligt udbud*. Herved er behovsbegrebet indsnævret i forhold til, hvad man alene ud fra biblioteksfaglig synsvinkel ville opfatte som behovet, idet det bevilgede antal stillinger fra biblioteksfaglig side kan bedømmes som utilstrækkeligt til at give et tilfredsstillende serviceniveau. Denne betragtning har særlig relevans for udviklingen på kortere sigt, hvor mulighederne for øgelse af finansielle og personelle ressourcer er begrænsede, mens man, hvad angår den langsigtede udvikling, må forvente, at der er mulighed for at nærme sig eller gå ud over den i udgangssituationen fra biblioteksfaglig side ønskede standard.

Når man således sigter mod at opgøre det antal stillinger for bibliotekarere, der kan forventes oprettet, kan det synes at være en nærliggende mulighed dels at tage antallet af normerede stillinger i udgangssituationen som et udtryk for udgangssituationens behov, dels at spørge de ansættende myndigheder om hvor mange stillinger de vil oprette i fremtiden. Antallet af normerede stillinger er imidlertid en funktion af, hvorledes de ansættende myndigheder bedømmer mulighederne for at fremkalde kvalificeret arbejdskraft, samtidig med at de ansættende myndigheder hver for sig har vanskeligt ved at forudbedømme udviklingen på længere sigt.

I grundlaget for prioriteringen af biblioteksydelserne må generelt indgå den brug af bibliotekerne der finder sted. Alt andet lige må man forvente, at forbruget af biblioteksydelserne vil udvikle sig afhængigt af befolkningens:

- a Aldersfordeling
- b uddannelsesniveau
- c Uddannelsesaktivitet
- d Pritidslængde og -aktivitet
- e Forskningsaktivitet

* Jvf kapitel 4, side 30.

På dette grundlag skulle kunne udarbejdes en "passiv" prognose over forbruget af biblioteksydelser. Forbruget af biblioteksydelser vil imidlertid samtidig afhænge af, hvilken biblioteksservice der tilbydes, idet forbruget kan stimuleres eller hæmmes. Blandt de forhold, der særligt kan påvirke forbruget af biblioteksydelser kan nævnes:

- a Geografisk afstand mellem brugere og udlånssted, herunder særordninger for visse brugergrupper.
- b Åbningstider i relation til brugergruppernes arbejds- og fritidsperioder.
- c Bibliotekslokalernes størrelse og hensigtsmæssige indretning.
- d Bredde og variation i udbud af biblioteksydelser i relation til lånernes differentierede behov.
- e Ventetid før brugernes rekvisition af biblioteksmateriale kan imødekommes.
- f Individuel vejledning,
- g Public Relations.

Afgørende for forbruget af biblioteksydelser vil således være det serviceniveau man tilbyder og tilsigter.

Ved udledning af behovet for bibliotekarere ud fra et ønsket serviceniveau i biblioteksydelserne på et givet fremtidigt tidspunkt burde yderligere en række forhold vedrørende bibliotekernes drift og bibliotekararbejdskraftens anvendelse tages i betragtning:

- a Biblioteksmaterialets vækst og muligheden for at inddrage nye materialer og nye aktiviteter.
- b Muligheder for substitution af bibliotekarere med anden arbejdskraft eller omvendt ønskeligheden af at erstatte anden arbejdskraft med bibliotekarere.
- c Rationaliserings- og automatiseringsmuligheder.
- d Bibliotekarernes arbejdstid.

Ved forudbedømmelse af den fremtidige udvikling i behovet for bibliotekarere kunne man herefter enten basere sig på målsætninger for, hvilken biblioteksservice der tilsigtes, idet disse målsætninger søgtes kvantificeret, eller man kunne direkte basere sig på en offentlig langtidsplanlægning for bibliotekssektoren.

Folkebibliotekerne

Folkebibliotekernes udvikling er underlagt de enkelte kommuner, idet staten dog gennem minimumskrav lægger en undergrænse for serviceniveauet og gennem finansielle tilskud stimulerer udviklingen. Specificerede normer for folkebibliotekernes aktivitet er endnu ikke fastlagt, og der foreligger ikke langtidsplaner – centralt eller decentralt. En af grundene hertil er den igangværende revision af folkebiblioteksloven.

Udvalget har derfor opstillet en behovsvurdering under forudsætning af, at der gennemførtes et ensartet serviceniveau i biblioteksydelserne over hele landet. Ved beregningerne er folkebibliotekernes funktioner opdelt i en række underfunktioner, for hvilke der foretages særskilte bedømmelser baseret på det i dag kendte bedste serviceniveau og – for nye funktioners vedkommende – på igangværende overvejelser om folkebibliotekernes virke, specielt udvalgsarbejdet i forbindelse med revisionen af folkebiblioteksloven. Befolkningsudviklingen og virkningerne af evt arbejdstidsnedsættelse inddrages i beregningerne.

Denne prognose må ikke opfattes som en prognose over, hvad der faktisk vil ske – den hidtidige udvikling har netop ikke ført til geografisk udligning – men som en opgørelse af et latent behov, hvis en målsætning om ensartet serviceniveau lægges til grund for vurderingen.

De biblioteksområder, der allerede i dag er oppe på eller nærmer sig det i prognosen forudsatte serviceniveau, må forventes at udvikle sig yderligere. En lang årrække må man derfor regne med geografisk ulighed i biblioteksserviceniveauet. På basis af statistik over den hidtidige udvikling i forskellige hovedområder har man derfor opstillet nogle mulige udviklingsforløb under alternative udbudsforudsætninger.

På grund af den foreliggende statistiks summariske karakter kan disse tendensberegninger på hovedområder ikke funktionsopdeles i lighed med ovennævnte serviceniveauberegninger. Man har derfor søgt nærmere at belyse udviklingstendenserne i to biblioteker, hvoraf det ene allerede nu har nået det forudsatte serviceniveau.

Tilsammen skulle de foretagne behovsberegninger give et billede af behovet for bibliotekarere under en række forudsætninger vedrørende serviceniveauet over for de aktuelle udviklingstendenser.

Afgørende for udviklingen i serviceniveauet vil være udbuddet af bibliotekarere og kommunernes prioritering af biblioteksopgaverne i forhold til andre opgaver. Staten kan påvirke udbuddet gennem sin uddannelsespolitik og prioriteringen gennem fastsættelse af mindstekrav samt gennem den finansielle tilskudspolitik. Såfremt der ikke tilvejebringes et tilstrækkeligt udbud af bibliotekarere, begrænser staten kommunernes muligheder for selvstændig prioritering af biblioteksopgaverne.

Folkebibliotekernes serviceniveau er ikke nogen endtydig størrelse, men er sammensat af en række faktorer, som kun er mangelfuldt statistisk belyst. Udvalget har valgt at definere serviceniveauet som antallet af bibliotekarere pr 10.000 indbyggere totalt eller til en bestemt funktion, idet hele befolkningen (fordelt på børn og voksne) betragtes som potentielle lånere*. En opdeling på servicefunktioner har kunnet foretages for 1970 gennem en spørgeskemaundersøgelse foretaget af udvalget.

Forskningsbibliotekerne

For det store flertal af forskningsbibliotekerne er staten bestemmende for såvel udbud af som behov for færdiguddannede. En langsigtet statslig planlægning skulle således kunne bringe overensstemmelse mellem udbud og efterspørgsel. Den langsigtede planlægning af forskningsbibliotekernes udvikling er imidlertid ikke så langt fremskreden, at behovsvurderinger kan udledes på grundlag heraf. Samtidig foreligger der kun mangelfuld statistik om forskningsbibliotekernes aktiviteter**, ligesom grundlæggende forhold vedrørende forskningsbibliotekernes fremtidige struktur ikke er afklaret. Man har derfor ikke mulighed for at forudbedømme behovet for bibliotekarere til forskningsbibliotekerne ved hjælp af udviklingen inden for brugergrupperne – i første række lærere/forskere ved de højere uddannelsesinstitutioner og andre forskere samt studerende. I mangel af bedre bedømmelsesmetoder har man måttet basere behovsvurderingerne på skøn. Udvalget har ment, at sådanne skøn mest kvalificeret kunne foretages af Forskningsbibliotekernes Fællesråds Forretningsudvalg og har derfor rettet henvendelse til udvalget herom. Udvalgets besvarelse af henvendelsen er indarbejdet i betænkningen. De foretagne skøn er udtryk for ønskede bemandingsplaner. Manglende udbud, stillingsloft og begrænsede finansielle rammer kan begrænse det antal stillinger, der faktisk vil blive oprettet i forhold til det skønnede behov.

Andre beskæftigelsesområder inden for den offentlige sektor

Ud over folke- og forskningsbiblioteker har bibliotekarerne en række andre – kvantitativt mindre betydningsfulde – beskæftigelsesområder inden for den offentlige sektor. I første række må nævnes biblioteksskolen, hvis behov for bibliotekaruddannede lærerkræfter primært vil være afhængigt af det antal studerende, der skal uddannes. For andre offentlige beskæftigelsesområder for bibliotekarere – først og fremmest centrale biblioteksorganer – har man forudsat en parallel udvikling i forhold til bibliotekernes udvikling.

Den private sektor

Den private sektor beskæftiger for øjeblikket kun et ringe antal bibliotekarere. Dette kan bl.a. hænges sammen med, at udbuddet af bibliotekarere i lang tid ikke har kunnet dække den offentlige sektors behov, hvilket har givet sig udtryk i ubesatte stillinger. Såfremt antallet af stillinger for bibliotekarere i den offent-

* Jvf kapitel G, side 55.

** Jvf kapitel 9, side 101.

lige sektor bliver mindre end udbuddet af bibliotekarere, må man forvente at bibliotekarere vil søge ud i den private sektor og her tilgodese et behov for bibliotekarisk arbejdskraft. Gennem Forskningsbibliotekernes Fællesråds Forretningsudvalg har udvalget fået oplyst, hvor mange firmabiblioteker der er registreret, for herved at give et kvantitativt indtryk af, hvor der i alle tilfælde vil være kvalificerede arbejdsopgaver for bibliotekarerne*.

3.4 Beskæftigelsesområder og uddannelsesdifferentiering

Ved ovenstående betragtninger har bibliotekargruppen bestående af folkebibliotekarere (sektion I) og bibliotekarere til forskningsbibliotekerne (sektion II) været behandlet hver for sig. Dette hænger sammen med, at færdiguddannede af de to uddannelsesretninger i et vist omfang substituerer hinanden. Udvalget har ikke fundet anledning til nøje at afgrænse de to uddannelsesgruppers erhvervskompetence i forhold til hinanden, hvilket også under hensyn til overvejelsernes langsigtede karakter med forventelige strukturændringer i bibliotekaruddannelserne undervejs ville bibringe beregningerne en ekstra usikkerhed**. Hvor man betragter folkebibliotekernes behov alene og sammenholder behovsudviklingen med udbudsudviklingen, er udbudsudviklingen dog beregnet på grundlag af det forventede udbud fra sektion I.

3.5 Sammenfattende bemærkninger

På grund af mangel på langtidsplanlægning for folkebibliotekernes og forskningsbibliotekernes udvikling, utilstrækkeligt specificerede normer for folkebibliotekernes virke, manglende afklaring af forskningsbibliotekernes struktur på længere sigt og mangelfulde statistiske oplysninger vedrørende specielt forskningsbibliotekernes service er mulighederne for udarbejdelse af prognoser over behovet for bibliotekarere begrænsede. For folkebibliotekernes vedkommende har det dog været muligt at kvantificere virkningerne af forskellige forudsætninger vedrørende serviceniveau inden for enkeltfunktioner samt på grundlag af hidtidige udviklingstendenser at opridse mulige fremtidige udviklingstendenser. For forskningsbibliotekernes vedkommende er behovsprognosen baseret på skøn foretaget af Forskningsbibliotekernes Fællesråds Forretningsudvalg. På denne baggrund må man opfatte de opstillede behovsvurderinger som et udgangspunkt for et videre arbejde med behovsproblematikken, idet opgørelser af personalebehovet ved bibliotekerne må være en del af det langsigtede planlægningsarbejde, der må forventes iværksat, evt på grundlag af den igangværende perspektivplanlægning.

* Jvf kapitel 7, side 76.

** Jvf "De videregående uddannelsers udbygning 1971/72-1975/76". Planlægningsrådet for de højere uddannelser. 1971. Side 116.

4. Den nuværende bestand af bibliotekarere

4.1 Folkebibliotekerne

Grundmaterialet i forbindelse med kortlægning af den nuværende mængde af bibliotekararbejdskraft i folkebibliotekerne er for størstepartens vedkommende tilvejebragt ved gennemgang af Bibliotekarforeningens medlemskartotek. Yderligere oplysninger er indhentet ved gennemgang af biblioteksskolens lister over dimittender, fra folkebibliotekernes årlige personaleindberetninger til Bibliotekstilsynet, samt ved personlig henvendelse til en række ansættelsessteder.

Bibliotekarmængden er opgjort i to hovedgrupper:

- 1 Ansatte i biblioteker med en faguddannet heltidsansat bibliotekar som leder (heltidsbiblioteker).
- 2 Ansatte i biblioteker og institutioner m.v. udenfor heltidsbibliotekerne.

Ansatte i heltidsbibliotekerne

Tabel 3. Bibliotekarere i heltidsbibliotekerne pr 1.4.70

Beskæftiget på hel tid	Beskæftiget på deltid	I alt	
pers. enh.	personer pers.enh.	personer	pers.enh.
894	258 127	1152	1021

Af de i alt 1152 bibliotekarere i folkebibliotekerne pr 1.4.70 er 882 kvinder. Kun 7 af de 258 deltidsbeskæftigede bibliotekarere er mænd, mens de 894 heltidsbeskæftigede fordeler sig med 631 kvinder og 263 mænd*.

Bibliotekarere fordelt på grupper af heltidsbiblioteker

En fordeling af samtlige beskæftigede bibliotekarere efter ansættelsessted ses af tabel 4.

Tabel 4. Bibliotekarere fordelt efter ansættelsessted

Bibliotek	Antal bibliotekarere
	— personaleenheder —
Centralbiblioteker efter 1.4.72	253
Øvrige centralbibl.	126
Hovedstadsbiblioteker	207
Forstadsbiblioteker	247
Heltidsbibl. oprettet før 1.4.60	128
Øvrige heltidsbibl.	58

* Bilag nr I. De kommunale heltidsbibliotekers ansatte bibliotekarere pr 1.4.70.

Det er iøvrigt karakteristisk at mens bibliotekarstanden som helhed er en "ung" stand med en forholdsvis lav gennemsnitsalder*, forekommer de ansatte bibliotekarer i forstadsbibliotekerne at være endnu "yngre", med ca 58% af samtlige ansatte bibliotekarer i den aldersgruppe (21 - 35 år) som modsvarer de sidste 10 kandidatårge fra Danmarks Biblioteksskole. For hovedstadsbibliotekernes vedkommende er ca 39% af de ansatte bibliotekarer i aldersgruppen 21 - 35 år, mens den tilsvarende procent for centralbiblioteker efter 1.4.1972 er ca 41 og for de øvrige centralbiblioteker ca 47. De øvrige heltidsbibliotekers bibliotekariske personale består for de "gamle" heltidsbibliotekers vedkommende af ca 39% 21 - 35-årige, mens heltidsbiblioteker oprettet efter 1.4.60 tilsvarende har ansat ca 58% 21 - 35-årige bibliotekarer**.

Antal normerede, ubesatte stillinger Udvalget har efter forskellige overvejelser afstået fra en opgørelse af det øjeblikkelige antal normerede, ubesatte bibliotekarstillinger i folkebibliotekerne. En sådan opgørelse er efter udvalgets opfattelse af mindre værdi i forbindelse med en kortlægning af bibliotekarmanglen.

Beslutninger om normering af nye stillinger eller opslag af normerede, ledige stillinger sker dels efter en økonomisk vurdering dels efter en bedømmelse af muligheden for at fremkalde kvalificerede ansøgere. Bibliotekarmanglen i sig selv påvirker således i høj grad både antallet af nynormeringer og forsøgene på at få ledige stillinger besat, og en evt opgørelse af antallet af nuværende, ubesatte stillinger vil som følge heraf være behæftet med en fejlfaktor, som gør anvendelse af materialet usikker. Med andre ord kunne en sådan opgørelse snarere tilsløre end konkretisere den herskende bibliotekarmangel.

Bibliotekarer ansat uden for heltidsbibliotekerne Det har været vanskeligt helt eksakt at opgøre hvor mange bibliotekarer der er ansat uden for heltidsbibliotekerne. Med forbehold kan tallet pr. 1.4.70 angives til 149 bibliotekarer med eksamen fra biblioteksskolens sektion I.

De 149 bibliotekarer omfatter 133 personaleenheder, hvoraf 51 mænd, som alle var beskæftiget på hel tid. Af de resterende 98 kvinder var 61 heltidsbeskæftigede og 37 deltidsbeskæftigede***. 47 af de 149 bibliotekarer var ansat ved biblioteksvæsenets fælles instanser, 22 ved folkebibliotekernes centrale instanser, 34 ved biblioteker der betjener særlige befolkningsgrupper og 46 ved forskningsbiblioteker. Får antallet af sektion I uddannede bibliotekarer i forsk-

* Jvf kapitel 4, side 33.

** Bilag nr V. Bibliotekarer ved heltidsbibliotekerne fordelt efter ansættelsessted, erhvervsaktivitet og alder pr 1.4.70.

*** Bilag nr II. Bibliotekarer fra sektion I beskæftiget uden for de kommunale heltidsbiblioteker pr 1.4.70.

ningsbibliotekerne er så forholdsvis stort, skyldes det for en stor del manglen på bibliotekarere uddannet fra sektion II.

Sammenfatning Alt i alt konstateredes der på undersøgelsestidspunktet 1154 personaleenheder bibliotekarere i arbejde. Det er 1301 personer, hvoraf 1005 var heltidsbeskæftigede og 296 deltidsbeskæftigede. Af de 1005 heltidsbeskæftigede var 692 kvinder og 313 mænd, mens der var 288 deltidsbeskæftigede kvinder og 8 mænd.

4.11 Til- og afgang af bibliotekararbejdskraft

Nettotilgang af bibliotekararbejdskraft de seneste år Pr 1.4.1968 var den samlede præsterede mængde bibliotekararbejdskraft (både i heltidsbibliotekerne og udenfor) o. 949 personaleenheder, hvoraf 835 (88,0%) faldt på heltidsbibliotekerne. 1.4.1969 var arbejdskraftmængden o. 1041 personaleenheder, heraf 915 (87,9%) beskæftiget i heltidsbibliotekerne*.

Nettotilgangen af bibliotekararbejdskraft har således i året 1968/69 været o. 92 personaleenheder. For året 1969/70 var den tilsvarende nettotilgang o. 113 personaleenheder, således at den samlede præsterede mængde bibliotekarisk arbejdskraft, som tidligere nævnt, pr 1.4.70 var o. 1154 personaleenheder, heraf 1021 (88,5%) beskæftiget i heltidsbibliotekerne. Udvalget har ikke registreret bibliotekararbejdskraft beskæftiget udenfor folkebibliotekerne længere tilbage end 1968.

Ser man alene på den årlige nettotilgang af arbejdskraft til heltidsbibliotekerne i forhold til kandidatproduktionen fra Danmarks Biblioteksskoles sektion I, må det konstateres, at forholdet er meget varierende gennem hele perioden 1960-70.

Tabel 5. Nettotilvækst af bibliotekarere i folkebibliotekerne i forhold til kandidatproduktionen fra Danmarks Biblioteksskole, sektion I

	60/61	61/62	62/63	63/64	64/65	65/66	66/67	67/68	68/69	69/70
Dimittender fra DB sektion I	49	53	62	63	59	66	71	80	91	112
Absolut tilvækst af bibliotekarere	6	27	8	28	1	51	23	36	80	106
Procenttilvækst i forhold til kandidatproduktionen	12	51	13	44	2	77	32	45	86'	89'

Der er taget hensyn til tilgang af bibliotekarere med udenlandsk eksamen henholdsvis 2 og 6 personaleenheder. Uden korrektion ville procenterne være 88 og 95 for henholdsvis 1968/69 og 1969/70.

* Bilag nr I. De kommunale heltidsbibliotekers ansatte bibliotekarere pr 1.4.70.

I perioden 1960-64 udgik 286 nyuddannede bibliotekarer fra Danmarks Biblioteksskole. I den tilsvarende periode konstateredes en nettotilvækst i folkebibliotekernes bibliotekararbejdskraft på 70 personaleenheder eller knap 25% af kandidatproduktionen. Fra 1965-69 udgik 420 nyuddannede fra Danmarks Biblioteksskole, og den præsterede arbejdskraftmængde i folkebibliotekerne steg med 288 personaleenheder (fraregnet bibliotekarer med udenlandsk eksamen) svarende til ca $68\frac{1}{2}\%$ af kandidatproduktionen.

Regulerer man for naturlig afgang på grund af alder og dødelighed, der årligt har udgjort o. 10 personaleenheder i hele perioden, så kan nettotilvæksten i bibliotekararbejdskraften i folkebibliotekerne i de to perioder opgøres til henholdsvis 42% og 80% af kandidatproduktionen.

Tilvæksten i bibliotekararbejdskraften har, som det fremgår af tabel 5, været stærkest de to seneste år, hvor den har udgjort mere end den tilsvarende kandidatproduktion fra biblioteksskolen. Fra 1968 til 1969 var nettotilvæksten således ca 110% i forhold til dimittenderne (i alt 91), medens den fra 1969 til 1970 udgjorde ca 105% i forhold til de 112 dimittender.

Udvalget kan således konstatere, at en del af arbejdskraftreserven bestående af deltidsbeskæftigede kvinder, samt bibliotekarer midlertidigt ude af erhverv, de to sidste år har bidraget til stigninger i mængden af bibliotekararbejdskraft i erhverv. Det er tænkeligt, at "det skattefrie år" har været medvirkende til fremkaldelse af denne arbejdskraftreserve. Udvalget er dog ikke i stand til nærmere at forklare årsagerne til den øgede tilgang, eller afgøre hvorvidt en sådan udvikling vil fortsætte, idet det bl a har været umuligt at opgøre bruttobevægelser i arbejdskraftreserven fordelt på kandidatår, køn og alder.

4.12 Bibliotekarernes erhvervsaktivitet

Bibliotekarernes erhvervsaktivitet er afhængig dels af køn og dels af alder. I den af Henry Stjernqvist opgjorte bibliotekarstatistik fra 1950* anvendes yderligere for kvindernes vedkommende en civilstandsfordeling. Senere erfaringer viser imidlertid at kvinder med højere uddannelse ikke længere har en markant lavere ægteskabshyppighed end andre kvindegrupper. Udvalget har derfor ikke anvendt civilstandsfordeling for kvinder i prognosen over udbuddet af bibliotekarer.

Kønsfordeling

På undersøgelsestidspunktet var ca 75% af det registrerede antal bibliotekarer kvinder. Heraf var ca 42% deltidsbeskæftigede, mens kun ca 2% af mændene var beskæftiget på deltid. Deltidsbeskæftigelsens omfang lå for kvindernes vedkommende i gennemsnit på omkring $\frac{1}{2}$ tid (21 ugentlige arbejdstimer).

* Bibliotekaren 1952, side 21 ff.

Aldersfordeling	Den aktuelle bibliotekarbestand er forholdsvis "ung", idet kandidaterne fra de sidste 10 kandidatårsgange (1960-69) udgør omkring 45% af samtlige erhvervsaktive bibliotekarer*.
Kvindelige bibliotekarers erhvervsaktivitet	Kvindelige bibliotekarers erhvervsaktivitet falder markant med stigende alder. Regner man kvindernes gennemsnitlige kandidatalder til 25 år** viser det sig, at mens erhvervsaktiviteten i forhold til kandidatproduktionen i aldersgruppen 25-30 år i øjeblikket er 79%, falder den omkring 30-årsalderen til 65%, for derefter at falde jævnt til 51% med det fyldte tresindstyvende år. Erhvervsaktiviteten for kvinder over 60 år er herefter ca 35% af kandidatproduktionen. For samtlige kvindelige bibliotekarer i aldersgruppen 25-65 år er erhvervsaktiviteten i procent af kandidatproduktionen 65***. umiddelbart efter dimissionen (aldersgruppen 26-30 år) har ca 15% af de kvindelige bibliotekarer deltidsbeskæftigelse. Det fald i kvindernes samlede erhvervsaktivitet, som kan konstateres omkring 30-årsalderen, skyldes stort set øget overgang til deltidsbeskæftigelse, idet ca 25% af kandidatproduktionen i aldersgruppen 31-35 år er beskæftiget på deltid. Derefter stiger det procentvise antal deltidsbeskæftigede kvinder en smule indtil det fyldte halvtredsindstyvende år, hvor det atter falder til samme niveau som for aldersgruppen 26-30 år. Grunden hertil kan både være afgang fra faget og overgang til beskæftigelse på hel tid.
Mandlige bibliotekarers erhvervsaktivitet	For de mandlige bibliotekarers vedkommende viste der sig også et fald i erhvervsaktiviteten på grund af alder. Dette fald var dog betydeligt svagere end for kvindernes vedkommende. Sætter man mændenes gennemsnitlige kandidatalder til 26 år****, var erhvervsaktiviteten for mandlige bibliotekarer i aldersgruppen 27-66 år 85% af kandidatproduktionen***. For aldersgruppen 27-31 år

* Bilag nr III. Bibliotekarers erhvervsaktivitet fordelt på 5-års aldersgrupper.

** Sammenhængen mellem kandidatår og levealder er undersøgt for kandidatårgangene 1929, 1949, 1966, 1967, 1968 og 1969. For alle de undersøgte årgange med undtagelse af 1929 viste det sig, at kvinder i gennemsnit var 25 år når de blev kandidater, ligesom 25 år også var den hyppigste kandidatalder. Samtidig bemærkedes det at spredningen i aldersfordelingen var meget lille, således udgjorde de 23-27-årige over 90% af det samlede antal kvindelige kandidater. For 1929-årgangen var kvindernes gennemsnitskandidatalder 26 år.

*** Bilag nr IV. Bibliotekarers erhvervsaktivitet fordelt på kandidatår og aldersgrupper.

**** Den samme undersøgelse som beskrevet i noten ovenfor viste en gennemsnitlig kandidatalder for mænd på godt 26 år, dog således at spredningen i aldersfordelingen var relativ stor, med en hel del noget ældre kandidater. For 1929-årgangen var mændenes gennemsnitlige kandidatalder 29 år.

var erhvervsaktiviteten 90% af kandidatproduktionen, idet dog bemærkes at 5\$ var indkaldt til militærtjeneste, og den potentielle erhvervsaktivitet således i realiteten var 95\$ af kandidatproduktionen. En markant nedgang i erhvervsaktiviteten for mænd indtrådte først i aldersgruppen 66-70 år.

4.2 Forskningsbibliotekerne

Grundlaget for kortlægning af den nuværende mængde af bibliotekararbejdskraft er fremskaffet dels ved gennemgang af Bibliotekarforbundets medlemskartotek dels ved gennemgang af Danmarks Biblioteksskoles lister over dimittender fra sektion II.

Bibliotekarmængden er opgjort i to grupper:

- 1 Ansatte i syv store forskningsbiblioteker*.
- 2 Ansatte i øvrige forskningsbiblioteker, firmabiblioteker og folkebiblioteker.

Ansatte i syv store forskningsbiblioteker

Pr 1.4.1970 var der på disse forskningsbiblioteker ansat 145 bibliotekarer. Disse fordelte sig på 129 heltidsbeskæftigede bibliotekarer, heraf 115 kvinder og 14 mænd, og på 16 deltidsbeskæftigede bibliotekarer, der alle var kvinder. De syv nævnte forskningsbiblioteker beskæftigede tilsammen ca 75\$ af bibliotekarerne; Det Kongelige Bibliotek og Statsbiblioteket alene tegnede sig for ca 45% af de erhvervsaktive bibliotekarer.

Ansatte i øvrige forskningsbiblioteker etc.

I de øvrige forskningsbiblioteker og i firma- og folkebiblioteker var pr 1.4.1970 ansat 49 bibliotekarer, som fordelte sig på 38 heltidsbeskæftigede bibliotekarer, heraf 34 kvinder og 4 mænd, og på 11 deltidsbeskæftigede bibliotekarer, som alle var kvinder.

Fra biblioteksskolens sektion II er fra 1958 og frem til 1.4.1970 dimitteret 249 bibliotekarer, heraf 225 kvinder og 24 mænd. Gennemgangen af Bibliotekarforbundets medlemskartotek viste at 194 af de registrerede bibliotekarer var i erhverv, hvilket er 78% af samtlige uddannede. Ca 30% af de erhvervsaktive kvindelige bibliotekarer var deltidsbeskæftigede med under 35 timer ugentlig. Antallet af erhvervsaktive bibliotekarer målt i personaleenheder kan således anslås til 176 eller 70\$ af samtlige uddannede**.

* Det Kongelige Bibliotek, Universitetsbibliotekets 2. afdeling, Statsbiblioteket i Århus, Danmarks Tekniske Bibliotek, Handelshøjskolens Bibliotek i København, Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek. Pra 1.4.1966 endvidere Odense Universitetsbibliotek.

** Bilag nr VI. Bibliotekarer fra sektion II pr 1.4.1970 med afsluttet biblioteksskole.

Elever, der afsluttede uddannelsen juni 1970

I juni 1970 tog yderligere 39 bibliotekarer eksamen fra biblioteksskolens sektion II som det sidste hold efter den gamle uddannelsesordning*.

Af disse 39 bibliotekarer var de 30 beskæftiget på de syv store forskningsbiblioteker, heraf var 25 kvinder. På de øvrige forskningsbiblioteker var ansat 9 bibliotekarer, heraf 8 kvinder.

*Bilag nr VI. Supplement: Elever på forskningsbibliotekerne pr 1.4.1970 uden afsluttet biblioteksskole.

5. Udbuddet af bibliotekarer 1970-1985

Adgangsbetingelserne til de to bibliotekaruddannelser er fra 1971 studentereksamen, HF-eksamen, lærereksamen og højere handelseksamen. Hidtil har det helt overvejende antal ansøgere været studenter. I 1969 og 1970 er der som en forsøgsordning inden for et begrænset antal studiepladser givet adgang for HF-studerende. Fra 1971 er HF-eksamen ligestillet med studentereksamen som adgangsgivende.

Prognoserne over det forventede udbud af bibliotekarer fra Danmarks Biblioteksskoles sektion I og II er udarbejdet for hvert år frem til 1985.

Der er udarbejdet separate prognoser for hver af de to sektioner på grundlag af en tilgang af studerende svarende til den fastsatte optagelseskapacitet på 200 studerende på sektion I (tabel 6) og 70 studerende på sektion II (tabel 8).

For sektion I er der tillige udarbejdet en prognose under forudsætning af fri adgang til uddannelsen og baseret på det årlige ansøgertal i 1967, 1968, 1969 og 1970 til denne sektion set i forhold til rekrutteringsgrundlaget (tabel 7). For sektion II har en sådan prognose ikke kunnet udarbejdes, idet ansøger-materialet for 1969 og 1970 er for spinkelt at bygge på.

Der er endvidere udarbejdet to prognoser over det forventede samlede udbud af bibliotekarer fra begge sektioner for perioden 1970-1985, den ene prognose (tabel 9) på grundlag af en tilgang svarende til den nugældende samlede optagelseskapacitet på 270 studerende, den anden prognose (tabel 10) under forudsætning af fri adgang til de to bibliotekaruddannelser og baseret på den nuværende ansøgermængde i forhold til det forventede årlige rekrutteringsgrundlag.

Når der er tale om en prognoseperiode på 15 år, skønnes en sådan samlet prognose for bibliotekaruddannelserne at give det bedste grundlag for en vurdering af udbuddet set i forhold til samfundets behov for bibliotekarisk arbejdskraft. Dette hænger sammen med, at bibliotekarer fra de to uddannelsesretninger allerede i et vist omfang substituerer hinanden, og at der i prognoseperioden forventes en vis integration af de to uddannelser, jvf redegørelsen i kapitel 3.3 side 15-16 om udbudsprognosens forudsætninger.

5.1 Udbuddet af bibliotekarer til folkebibliotekerne

Prognosen (tabel 6) angiver størrelsen af den forventede erhvervsaktive bibliotekarbestand frem til år 1985, ved fortsat årlig optagelse af 200 studerende på Danmarks Biblioteksskoles sektion I.

Tabel 6. .Prognose for størrelsen af den erhvervsaktive bibliotekarbestand ved fortsat årlig optagelse af 200 studerende på Danmarks Biblioteksskoles sektion I

År	Erhvervsaktive bibliotekarer ved årets begyndelse 1	Forventet antal kandidater 2	Tilvækst af erhvervsaktive kandidater 3	Arbejdskraftreserve af kvinder under 60 år 4	Afgang på gr. af nedgang i erhvervsaktivitet for kvinder 5	Afgang på gr. af alder (pension og dødelighed) 6	Erhvervsaktive bibliotekarer ved årets slutning 7	Heraf til rådighed for kommunernes hæl-tidsbiblioteker 88% af 7 8
----- personaleenheder -----								
1969	1041	112	1) ¹ 100	345	5	13	1154	1021
1970	1154	117	103	355	5	18	1234	1085
1971	1234	170	142	380	5	23	1348	1185
1972	1348	170	142	405	7	23	1460	1285
1973	1460	170	141	430	6	18	1577	1390
1974	1577	204	171	465	8	19	1721	1515
1975	1721	170	142	490	9	19	1835	1615
1976	1835	170	142	520	13	19	1945	1710
1977	1945	170	142	550	13	19	2055	1810
1978	2055	170	142	580	13	19	2165	1905
1979	2165	170	142	615	15	24	2268	1995
1980	2268	170	142	645	13	25	2372	2090
1981	2372	170	142	670	13	25	2476	2180
1982	2476	170	142	700	13	25	2580	2270
1983	2580	170	142	725	13	30	2679	2360
1984	2679	170	142	755	13	31	2777	2445
1985	2777							

1) Incl. bibliotekarer med udenlandsk eksamen.

Forudsætninger for prognosen

Det forventede antal kandidater fra biblioteksskolen (kolonne 2) er beregnet efter uændret årlig optagelse af 200 studerende, og der er forudsat en gennemførelsesprocent på 85.

Tilvæksten af erhvervsaktive kandidater i kolonne 3 er derefter beregnet som 90% af de mandlige og 80% af de kvindelige kandidater fra biblioteksskolen*.

Den i kolonne 4 opførte arbejdskraftreserve vedrører kun kvinder under 60 år. De 10% af mændene som ikke går i erhverv antages at være overgået til anden beskæftigelse. Arbejdskraftreservens reelle virkning på bibliotekernes arbejdskraftssituation må i øvrigt ikke overvurderes. Det må formodes at kun en mindre del af den i tabellen opførte reserve kan fremkaldes.

Kolonne 5 registrerer afgang som følge af den aldersbetingede nedgang i erhvervsaktiviteten for kvinder. Der forudsættes en nedgang på 10% fra 80% til 70% efter at en kandidatårgang har været fem år i erhverv**. Disse 70% af hver kandidatårgang formodes derefter at forblive i erhverv så langt prognosen rækker. Der tages altså ikke højde for det yderligere konstaterede fald i kvindernes erhvervsaktivitet, idet man går ud fra at yngre kvindegenerationer vil få højere erhvervsaktivitet, når de bliver ældre end de der i øjeblikket befinder sig i de ældre erhvervsklasser.

For de kandidatårgange, som i øjeblikket er i erhverv, forudsættes, bl a på grund af den tidligere nævnte tendens til fremkaldelse af en arbejdskraftreserve, at de alle bevarer den nuværende erhvervsaktivitet frem til 1985.

Den forudsatte nedgang i kvindernes erhvervsaktivitet er den vigtigste forudsætning for prognosens udarbejdelse. Det kan nævnes at hvis man forudsatte en erhvervsaktivitet for kvinder på 80% i hele prognoseperioden ville udbuddet vokse med ca 165 personaleenheder i begyndelsen af 1985.

Afgangen på grund af alder (kolonne 6) er beregnet på grundlag af befolkningens almindelige dødelighed og det forventede antal pensionister. Afgangen med pension har væsentlig større betydning end afgang på grund af dødelighed. Det må forventes at de nye pensionsregler kan få en ikke ubetydelig virkning for bibliotekarere på 60 år og derover. Hvor mange der vil lade sig pensionere kan ikke opgøres nøjagtigt, men det er antaget at den gennemsnitlige pensionsalder vil bevæge sig fra ca 65 år i 1971 til ca 64 år i 1975 og til ca 63 år i begyndelsen af 1980'erne. Det kan nævnes at såfremt

* Jvf erhvervsaktiviteten for henholdsvis mandlige og kvindelige bibliotekarere i aldersgruppen 26/27-30 år, kapitel 4, side 33.

** Jvf den konstaterede nedgang i erhvervsaktiviteten for kvinder i aldersgruppen 31-35 år, kapitel 4, side 33.

alle bibliotekarer i 1985 lader sig pensionere i en alder af 60 år vil den forventede bestand af erhvervsaktive bibliotekarer blive reduceret med knap 100 personaleenheder.

Det forventede antal erhvervsaktive bibliotekarer ved årets slutning (kolonne 7) fremkommer ved at addere kolonnerne 1 og 3, og herfra at fratrække kolonnerne 5 og 6. Antallet omfatter samtlige erhvervsaktive bibliotekarer uanset ansættelsessted.

I kolonne 8 er opgjort, hvor mange bibliotekarer, af de i kolonne 7 opførte, der vil være til rådighed for heltidsbibliotekerne. I de sidste tre år har denne andel udgjort omkring 88%, og ved prognosens udarbejdelse er det forudsat at ca 12% af samtlige erhvervsaktive bibliotekarer fremover vil være beskæftiget uden for heltidsbibliotekerne.

Konklusion

Under forudsætning af uændret optagelseskapacitet på biblioteksskolens sektion I, vil der således til rådighed for heltidsbibliotekerne i 1975* være 1515 personaleenheder bibliotekarisk arbejdskraft. I 1980 vil tallet være 1995 og i 1985 2445. Med andre ord en stigning i løbet af de 15 år fra 1970-1985 på 1424 personaleenheder, eller i forhold til 1970-bestanden en forøgelse på ca 140%.

Til sammenligning kan anføres stigningen i 15-årsperioden fra 1955 til 1970. Stigningen i denne periode har været 487 personaleenheder, eller en forøgelse på ca 90%.

Den "ujævne" tilvækst i erhvervsaktive kandidater fra biblioteksskolen i året 1974 skyldes den tidligere nævnte ekstraordinære optagelse i 1970 af 240 studerende mod normalt 200.

Alternativ prognose

Tabel 7 angiver størrelsen af den erhvervsaktive bibliotekarbestand frem til 1985 under forudsætning af fri adgang til biblioteksskolens sektion I fra 1971. Med den nuværende adgangsbegrænsning søger knap 4% af hvert års studenterproduktion optagelse, og dette tal er anvendt i prognosen, idet rekrutteringsgrundlaget efter 1975 også indeholder den forventede stigning i HF-produktionen.

De øvrige forudsætninger for tabel 7 er identiske med de for tabel 6 nævnte.

- Opgørelsen er sket pr 1.april, dvs på et tidspunkt hvor den nye kandidatårgang endnu ikke er færdiguddannet og erhvervsaktiv. Tilsvarende gælder de øvrige opgørelser i dette afsnit.

Tabel 7. Prognose for størrelsen af den erhvervsaktive bibliotekar-
bestand ved fri adgang til Danmarks Biblioteksskoles sektion I
fra 1971

År	Erhvervsaktive bibliotekarere ved 1 årets begyndelse	Forventet antal kandidater	Tilvækst af er- hvervsaktive kandi- dater	Arbejdskraftreser- ve af kvinder under 4 60 år	Afgang på gr. af nedgang i erhvervs- aktivitet for kvinder	Afgang på gr. af alder (pension og dødelighed)	Erhvervsaktive bibliotekarere ved årets slutning	Heraf til rådighed for kommunernes heltidsbiblioteker 88% af 7
----- personaleenheder -----								
1969	1041	112	1) 100	345	5	13	1154	1021
1970	1154	117	103	355	5	18	1234	1085
1971	1234	170	142	380	5	23	1348	1185
1972	1348	170	142	405	7	23	1460	1285
1973	1460	170	141	430	6	18	1577	1390
1974	1577	204	171	465	8	19	1721	1515
1975	1721	404	333	525	9	19	2026	1785
1976	2026	415	343	590	13	19	2337	2055
1977	2337	411	339	655	13	20	2643	2325
1978	2643	410	338	720	13	20	2948	2595
1979	2948	417	344	790	15	25	3252	2860
1980	3252	428	353	875	30	26	3549	3125
1981	3549	459	379	965	31	26	3871	3405
1982	3871	486	401	1060	31	26	4215	3710
1983	4215	581	480	1180	31	32	4632	4075
1984	4632	631	521	1310	31	32	5090	4480
1985	5090							

1) Incl. bibliotekarere med udenlandsk eksamen.

Konklusion

Prognosen tabel 7 er tænkt som et regneeksempel, idet det naturligvis ikke er praktisk muligt at ophæve biblioteksskolens nuværende adgangsbegrænsning fra 1971. Dertil kommer at erfaringsmaterialet vedrørende ansøgetallet er spinkelt og den i prognosen forudsatte ansøgerprocent er derfor usikker. Det samme gælder til en vis grad den anvendte gennemførelsesprocent.

Med disse forbehold viser tabel 7 at der under forudsætning af fri adgang til biblioteksskolens sektion I i 1975 forventes at være 1515 personaleenheder bibliotekarisk arbejdskraft til rådighed for heltidsbibliotekerne. I 1985 vil der være 4480 personaleenheder til rådighed. Det vil i løbet af 15 år sige en stigning på 3459 personaleenheder, eller i forhold til 1970-bestanden en forøgelse på ca 340%.

5.2 Udbuddet af bibliotekarer til forskningsbibliotekerne

Tabel 8 angiver det forventede antal erhvervsaktive bibliotekarer til rådighed for forskningsbibliotekerne frem til 1985 under forudsætning af årlig optagelse af 70 studerende på biblioteksskolens sektion II.

Forudsætninger for prognosen

Den nye studieordning for biblioteksskolens sektion II trådte i kraft med virkning fra 1969, og det sidste hold studerende efter den hidtidige studieordning gennemgik den teoretiske uddannelse i 1969/70. I 1971 og 1972 vil der således ikke udgå bibliotekarer fra skolens sektion II, og det første hold kandidater efter den nye studieordning, formentlig 18, vil være færdige i 1973. Det følgende år vil ca 32 kandidater forlade skolen.

Endnu har man ingen erfaring for hvor stor gennemførelsesprocenten under den nye studieordning vil være. I tabellens kolonne 2 er regnet med en gennemførelsesprocent på 80, hvilket er en smule mindre end den anslåede gennemførelsesprocent for sektion I*.

De studerendes fordeling på køn er i overensstemmelse med fordelingen på sektion I ansat til 75% kvinder og 25% mænd. I øvrigt har erfaringer fra 1969 og 1970 vist en betydelig relativ stigning i antallet af mandlige biblioteksstuderende på sektion II. I 1969 var således 24% af de optagne studerende mænd, mens det tilsvarende tal for 1970 var 42%. Grunden hertil må søges i større søgning til denne uddannelse af studenter med matematisk-naturvidenskabelig eksamen, hvor sektion II tidligere i høj grad var domineret af studenter med sproglig eksamen. I de nærmest følgende år regnes med en relativ stor tilgang af mænd, hvilket ikke gør det urimeligt i prognoseberegningen at forvente 25% mandlige kandidater.

* Gennemførelsesprocenten er i overensstemmelse med den i betænkning nr 462, om biblioteksassistenternes uddannelses- og ansættelsesforhold, anslåede.

Tabel 8. Prognose for størrelsen af den erhvervsaktive bibliotekarbestand ved årlig optagelse af 70 studerende på Danmarks Biblioteksskoles sektion II

År	Erhvervsaktive bibliotekarer ved årets begyndelse	Forventet antal kandidater	Tilvækst af erhvervsaktive kandidater	Arbejdskraftreserve af kvinder under 60 år	Afgang på gr. af nedgang i kvinders erhvervsaktivitet fra 80% til 70%	Erhvervsaktive bibliotekarer ved årets slutning
	1	2	3	4	5	6
----- personaleenheder -----						
1970	176	40	32	67	3	205
1971	205	-	-	69	2	203
1972	203	-	-	71	2	201
1973	201	18	15	78	4	212
1974	212	32	27	85	3	236
1975	236	56	47	96	3	280
1976	280	56	47	104	-	327
1977	327	56	47	112	-	374
1978	374	56	47	121	1	420
1979	420	56	47	131	2	465
1980	465	56	47	143	4	508
1981	508	56	47	155	4	551
1982	551	56	47	167	4	594
1983	594	56	47	179	4	637
1984	637	56	47	191	4	680
1985	680					

Med hensyn til sektion II-kandidaternes erhvervsaktivitet anvendes ligeledes erfaringerne fra sektion I, idet materialet fra sektion II ikke kan anvendes på grund af dets ringe omfang og de betydelige ændringer i uddannelsen og søgningen. Det antages således at 90% af de mandlige kandidater bliver erhvervsaktive, mens det samme gør sig gældende for 80% af kvinderne.

Der forudsættes derudover en nedgang i kvindernes erhvervsaktivitet fra 80% til 70% efter 5 år i erhverv, mens der i øvrigt forudsættes uændret erhvervsaktivitet for alle aldersgrupper i de 15 år prognosen dækker.

Der er ved beregningen set bort fra afgang på grund af alder og dødelighed, idet disse faktorer skønnes uden væsentlig betydning som følge af bestandens ringe størrelse og unge gennemsnitsalder.

Konklusion

Til rådighed for forskningsbibliotekerne forventes i 1975 at være 236 personaleenheder bibliotekarisk arbejdskraft. I 1980 vil tallet være 465 og i 1985 680. Det vil sige en forøgelse i forhold til 1970-bestanden på 505 personaleenheder, eller ca 290%. Denne stigning i bibliotekararbejdskraften svarer til en gennemsnitlig årlig vækst i hele 15-års-perioden på ca 9½%. Netto-tilgangen af arbejdskraft vil dog hovedsagelig ske i perioden efter 1974 hvor den gennemsnitlige årlige vækst vil være godt 11%. Den procentvise nettotilgang er dog stadig faldende i perioden 1975-1985, og udgør i 1975/76 18½% mod 9¼% i 1980/81 og 6¼% i 1984/85. Sammenlignet med den i 1967 udarbejdede prognose over udbuddet af bibliotekarer fra sektion II (da: biblioteksassistenter)* viser prognosen tabel 8 en række afgørende forskelle. Inden den nye studieordning trådte i kraft i 1969, blev der uddannet ca 50 bibliotekarer mere end forudsat i 1967-prognosen. Endvidere forsinkedes den nye studieordning et år, samtidig med at de to første årgange kun var på 24 og 40 studerende, mod i 1967-prognosen forudsat 70. Det "efterslæb" som derved er opstået, synes iflg prognosen at være fjernet omkring 1985.

Årsagen til at "efterslæbet" i forhold til prognosen fra 1967 indhentes omkring 1985, ligger i den større tilgang af mænd til studiet, ligesom kvindernes erhvervsaktivitet er forudsat højere (nemlig 80%) de første 5 år efter eksamen, end 1967-prognosens summariske erhvervsaktivitet for alle bibliotekarer på 70%.

Praktikpladser
som flaskehals
i uddannelsen

En vigtig forudsætning for at prognosen kan holde er oprettelse af det nødvendige antal praktikpladser ved forskningsbibliotekerne for de studerende ved biblioteksskolens sektion II. Det må konstateres at der i øjeblikket er vanskeligheder forbundet med at skaffe det nødvendige antal praktikpladser. Efter forespørgsel til alle forskningsbibliotekerne er der givet tilsagn om 62 praktikpladser i 1971/72.

På grundlag af skolens optagelser på sektion II (24 studerende i 1969 og 40 studerende i 1970) og den planlagte optagelse af 70 studerende i 1971 og følgende år må der nødvendigvis skaffes nedenstående antal praktikpladser for de studerende:

År	Nødvendige praktikpladser
71/72	ca 60
72/73	- 100
73/74	- 120
74/75	- 120
75/76	- 120

* Betænkning nr 462: Biblioteksassistenternes uddannelses- og ansættelsesforhold. 1967. Side 17.

Det største frafald under studietiden må ventes at ske i begyndelsen, og antallet af praktikanter, der befinder sig i 2. og 3. studieår, må derfor som angivet ovenfor antages at ligge 10-15% under de til studiet for 2 år-gange optagne 140 studerende.

Det er således nødvendigt at sikre en fordobling af antallet af praktikpladser fra ca 60 i 1971/72 til ca 120 i 1973/74 for at leve op til målsætningen om at optage 70 studerende årlig på sektion II, og såfremt optagelseskapaciteten ønskes yderligere udvidet, må der tilvejebringes flere praktikpladser end anført, subsidiært foretages en omvurdering af praktiktjenestens varighed og indhold.

5.3 Det samlede udbud af bibliotekarere fra biblioteksskolens sektion I og II

Prognosetabellerne 9 og 10 omfatter det samlede udbud af bibliotekarere fra biblioteksskolen frem til 1985, således at de to hidtidige sektioner med hver sit uddannelsesforløb betragtes som en enhed.

Udbuddet ved årlig optagelse af 270 studerende

Tabel 9 angiver størrelsen af den forventede erhvervsaktive bibliotekarbestand frem til 1985 med årlig optagelse af 270 studerende på biblioteksskolen.

Tabel 9. Størrelsen af den samlede erhvervsaktive bibliotekarbestand ved årlig optagelse af 270 studerende på Danmarks Biblioteksskole

År	Erhvervsaktive bibliotekarere ved årets begyndelse	Forventet antal kandidater	Tilvækst af erhvervsaktive kandidater	Arbejdskraftsreserve af kvinder under 60 år	Afgang på gr. af nedgang i kvinders erhvervsaktivitet fra 80% til 70%	Afgang på gr. af dødelighed og pension	Erhvervsaktive bibliotekarere ved årets slutning
	1	2	3	4	5	6	7
----- personaleenheder -----							
1970	1329	157	135	420	7	18	1439
1971	1439	170	142	450	7	23	1551
1972	1551	170	142	475	9	23	1661
1973	1661	188	156	510	10	18	1789
1974	1789	236	198	550	11	19	1957
1975	1957	226	189	585	12	19	2115
1976	2115	226	189	625	13	19	2272
1977	2272	226	189	660	13	19	2429
1978	2429	226	189	700	14	19	2585
1979	2585	226	189	745	17	24	2733
1980	2733	226	189	790	17	25	2880
1981	2880	226	189	825	17	25	3027
1982	3027	226	189	865	17	25	3174
1983	3174	226	189	905	17	30	3316
1984	3316	226	189	945	17	31	3457
1985	3457						

Forudsætninger

Prognosen er fremkommet ved addition af prognosen for sektion I (tabel 6) og prognosen for sektion II (tabel 8). Forudsætningerne for den er dermed givet i de to dele, hvorefter den består.

Konklusion

Det fremgår af tabel 9, at det nuværende antal (1970) bibliotekarere, 1329, i løbet af en tiårs periode vil fordobles til 2733, og at der i 1985 må forventes at være 3457 personaleenheder til rådighed, hvilket i forhold til 1970 er en stigning på ca 160%. Tilvæksten vil i den første 5-års periode udgøre 47%, og i perioden 1975-80 40%, mens stigningen fra 1980-85 kun vil udgøre 26%.

Udbuddet ved fri adgang til biblioteksskolen

Tabel 10 angiver den forventede størrelse af den samlede erhvervsaktive bibliotekarbestand, hvis man forudsætter fri adgang til biblioteksskolen fra 1971.

Tabel 10, Størrelsen af den samlede erhvervsaktive bibliotekarbestand ved fri adgang til Danmarks Biblioteksskole fra 1971

År	Erhvervsaktive bibliotekarere ved årets begyndelse	Forventet antal kandidater	Tilvækst af erhvervsaktive kandidater	Arbejdskraftreserve af kvinder under 60 år	Afgang på gr. af nedgang i kvinders erhvervsaktivitet fra 80% til 70%	Afgang på gr. af dødelighed og pension	Erhvervsaktive bibliotekarere ved årets slutning
personaleenheder							
1970	1329	157	135	420	7	18	1439
1971	1439	170	142	450	7	23	1551
1972	1551	170	142	475	9	23	1661
1973	1661	188	156	510	10	18	1789
1974	1789	236	198	550	11	19	1957
1975	1957	426	351	620	12	19	2277
1976	2277	439	362	690	13	19	2607
1977	2607	434	358	760	13	20	2932
1978	2932	433	357	830	14	20	3255
1979	3255	441	364	900	17	25	3577
1980	3577	454	375	990	32	26	3894
1981	3894	486	401	1085	33	26	4236
1982	4236	515	425	1185	33	26	4602
1983	4602	616	509	1300	33	32	5046
1984	5046	670	553	1420	33	32	5534
1985	5534						

Forudsætninger

Den forudsætning, som har størst indflydelse på udbuddet af bibliotekarere efter tabel 10 er ansøgertallets størrelse. Det antages, at det antal personer der søger bibliotekarstudiet, udgør en fast procentdel af hvert af de kommende års studenter og HF-produktion. Ved beregningerne forudsættes således at 4,5% af hvert års studenterproduktion og efter 1975 også 4,5% af stigningen i HF-produktionen vil søge bibliotekaruddannelsen.

I Planlægningsrådets redegørelse for de videregående uddannelsers udbygning 1971/72-1975/76* er man gået ud fra, at 4,1% af studenterne søger de 2 bibliotekaruddannelser. Denne forskel i forhold til ovennævnte procent skyldes at udvalget ikke har taget hensyn til, at nogle studenter i 1969 og 1970 samtidig har søgt adgang til begge uddannelser.

Udvalget har efter en undersøgelse fundet det forsvareligt at anvende den ovenfor angivne beregningsmåde, idet det må antages, at antallet af ansøgere med HF-eksamen efter denne eksamens ligestilling med studentereksamen fra 1971 i perioden indtil 1975 mindst vil opveje forskellen i procentsatsen. Fra 1975 må det antages, at antallet af ansøgere med studentereksamen og HF-eksamen vil blive noget højere end angivet i tabel 10, såfremt HF'erne søger bibliotekaruddannelsen i samme omfang som studenterne hidtil har gjort.

Prognosen bygger endvidere på den antagelse, at 25% af ansøgerne er mænd, og at gennemførelsesprocenten for både kvinder og mænd er 80. Dog forudsættes 85% gennemførelse for de nuværende studerende på sektion I før adgangsbeholdningens ophævelse.

Det forudsættes at 90% af de mandlige kandidater går i erhverv og forbliver i erhverv så længe prognosen rækker. For de kvindelige kandidaters vedkommende antages 80% at gå i erhverv, og efter 5 år i erhverv antages erhvervsaktiviteten at falde til 70%, på hvilket niveau den holder sig til 1985. For alle øvrige aldersgrupper i erhverv gælder at den nuværende erhvervsaktivitet er uændret i de 15 år prognosen dækker. Undtaget herfra er naturligvis de grupper som passerer pensionsalderen.

Om afgangene på grund af dødelighed og pensionering gælder de samme forudsætninger som for prognosen i tabel 6. Således forudsættes pensionsalderen at falde jævnt fra omkring 65 år i 1971 til omkring 63 år i begyndelsen af 1980'erne. Dette antages at gælde for både mænd og kvinder. Som tidligere nævnt vil en pensionsalder på 60 år for alle bibliotekarer i 1985 betyde knap 100 færre erhvervsaktive bibliotekarer.

Arbejdskraftreserven er som tidligere nævnt** opgjort som det til enhver tid eksisterende antal ikke-erhvervsaktive kvindelige bibliotekarer under 60 år. Denne arbejdskraftreserve vil med tiden blive ganske betyde-

* Jvf "De videregående uddannelsers udbygning 1971/72-1975/76". Planlægningsrådet for de højere uddannelser. 1971. Side 115.

** Jvf side 39.

lig og kan muligvis påvirke udbuddet af bibliotekarisk arbejdskraft i opadgående retning. Det må dog bemærkes at en del af de ikke-erhvervsaktive kvindelige bibliotekarer formodentlig vil gå over i andre erhverv, herunder foretage videregående studier, men det har ikke været muligt at opgøre dette antal nøjagtigt. Ved et groft skøn antages det imidlertid, at den egentlige potentielle arbejdskraftreserve udgør omkring 2/3 af de i tabellen angivne tal, hvoraf dog kun en mindre del må formodes at kunne fremkaldes.

Konklusion

Ligesom den alternative prognose, tabel 7, er denne prognose tænkt som et regneeksempel. Også her gælder at det spinkle erfaringsmateriale med hensyn til ansøger- og gennemførelsesprocent gør anvendelse af prognosen usikker. Prognosen, tabel 10, viser at den erhvervsaktive bibliotekarbestand forventes at vokse med 47% i løbet af den første femårsperiode. Fra 1975 til 1980 forventes antallet af erhvervsaktive bibliotekarer at vokse fra 1957 personaleenheder til 3577, en stigning på 83%. I løbet af den sidste femårsperiode antages bibliotekarbestanden at vokse med 1957 personaleenheder, til i alt 5534, eller en stigning på 55%.

5.4 Den årlige stigning i det samlede udbud af bibliotekarer

Prognoserne tabel 9 og 10 angiver en ujævn vækst i arbejdskraften. For at få et indtryk af forskellene i den årlige vækstprocent ved henholdsvis uændret optagelseskapalet og fri adgang er i tabel 11 angivet den forventede årlige absolutte og relative stigning i den erhvervsaktive bibliotekarbestand.

Tabel 11. Årlig stigning i den forventede bestand af erhvervsaktive bibliotekarere

Prognose	Uændret optagelseskapa- citet (jvf tabel 9)		Fri adgang til biblioteksskolen (jvf tabel 10)	
Stigning År pr 1.4.	Stigning i personale- enheder	Stigning i procent	Stigning i personale- enheder	Stigning i procent
1970/71	110	8,3	110	8,3
1971/72	112	7,8	112	7,8
1972/73	110	7,1	110	7,1
1973/74	128	7,7	128	7,7
1974/75	168	9,4	168	9,4
1975/76	158	8,1	320	16,4
1976/77	157	7,4	330	14,5
1977/78	157	6,9	325	12,5
1978/79	156	6,4	323	11,0
1979/80	148	5,7	327	9,9
1980/81	147	5,3	317	8,9
1981/82	147	5,1	342	8,8
1982/83	147	4,8	366	8,6
1983/84	142	4,4	444	9,6
1984/85	141	4,2	488	9,6

Konklusion

Af tabellen ses, at hvis optagelseskapa-
citeten på biblioteksskolens to sektioner er uændret gennem hele
perioden frem til 1985, vil den procentvise stigning
i bibliotekarudbuddet kulminere i 1974 med godt 9%,
hvorefter den til stadighed vil falde jævnt gennem
de følgende år. Ser man på hele prognoseperioden
under ét er udbuddets gennemsnitlige årlige vækstrate
6½%. I de første fem år vil antallet af bibliotekarere
stige med omkring 8% pr år, mens stigningen i sidste
halvdel af 70'erne vil blive reduceret til omkring
7% årligt. Endelig forventes den årlige vækst i ar-
bejdskraften at falde til under 5% i perioden 1980-85,
såfremt adgangsbe-
grænsningen opretholdes.

Forudsætter man fri adgang til biblioteksskolen fra
1971 vil udbuddets årlige gennemsnitlige vækstrate
kulminere med godt 16% i 1975, hvorefter den i løbet
af 3-4 år vil stabiliseres omkring 9-10%. For hele
prognoseperioden under ét udgør den gennemsnitlige
årlige vækstrate i bibliotekarudbuddet 10%, medens

den gennemsnitlige årlige vækst i perioden 1975-80 vil udgøre knap 1.3% mod ca 9% i sidste femårsperiode. Det fremgår af tabel 11 at den årlige vækstrate fra 1975/76, som er det første år hvor udbuddet kan påvirkes gennem øget uddannelseskapacitet, vil bevæge sig omkring det dobbelte niveau (i forhold til uændret optagelse) i hele resten af prognoseperioden.

6. Folkebibliotekernes hidtidige funktioner og fremtidige opgaver

Efterspørgslen efter bibliotekarer til folkebibliotekerne er bestemt af det ønskede bibliotekserviceniveau, dvs biblioteksvirksomhedens omfang og kvalitative indhold, hvis minimumsrammer i store træk er fastlagt i lov om folkebiblioteker m.v. af 27. maj 1964.

6.1 Folkebibliotekernes formål

Efter den nugældende lovgivning skal folkebibliotekerne fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger og andet egnet materiale vederlagsfrit til rådighed. Derved skal gives den enkelte borger mulighed for selvstændig meningsdannelse, almen og faglig orientering og kundskabstilegnelse, personlig udvikling og kunstnerisk og menneskelig oplevelse. Folkebibliotekerne skal støtte og supplere det folkeoplysende arbejde samt – med den naturlige afgrænsning mod forskningsbibliotekernes område – alle skole- og andre uddannelsesformer. Folkebibliotekerne skal desuden virke som informationscentraler, der står til rådighed for både enkeltbenyttere og institutioner, erhvervsvirksomheder mv.

For at søge dette mål opfyldt skal folkebibliotekerne ved en udadrettet, initiativtagende virksomhed stadig søge berøringsfladen udvidet, dels med befolkningen i almindelighed, dels med institutioner og aktiviteter af folkeoplysende eller anden kulturel karakter, og tilstræbe koordination af alle former for biblioteksmæssig virksomhed, der ikke henhører under forskningsbibliotekernes område.

Ændringer i formålsparagraffen

Formodentlig skal man ikke ved den snarlige revision af folkebiblioteksloven vente principielle ændringer i folkebibliotekernes formål. Derimod må man formode at folkebibliotekernes mulighed for at udføre arrangementsvirksomhed med statstilskud af udgiften fastslås, ligesom man må vente at av-materiale fuldstændig sidestilles med det traditionelle boglige materiale. Dette vil sandsynligvis betyde en stærk vækst i opbygningen af musik- og kunstsamlinger og i omfanget af bibliotekernes arrangementsvirksomhed.

6.2 Folkebibliotekernes organisatoriske struktur

Oprindeligt var de fleste folkebiblioteker selvejende institutioner, finansieret dels ved private tilskud dels ved offentlige tilskud fra stat og kommune. Efterhånden som de offentlige tilskud voksede overtog kommunerne administrationen af stedse flere folkebiblioteker. Med kommunalreformen 1.4.70 gled de sidste selvejende biblioteker ud, og biblioteksloven fastslår nu folkebiblioteket som en obligatorisk kommunal institution.

Omkring halvdelen af kommunerne repræsenterende ca 4/5 af landets indbyggere opretholder i øjeblikket en såkaldt heltidsbiblioteksbetjening, dvs biblioteker hvor den daglige ledelse og en række andre funktioner f.eks. publikumsbetjening varetages af faguddannede bibliotekarer. De øvrige kommuner opretholder midlertidig en mindre udbygget form for biblioteksbetjening, den såkaldte deltidsbetjening, karakteristisk bl. a. ved at bibliotekarernes uddannelse er indskrænket til et kursus af ca 14 dages varighed. Deltidsbibliotekerne findes overvejende i kommuner med lille folketal og spredt bebyggelse. Heltids- og deltidsbibliotekerne støttes på forskellig måde af centralbiblioteker, af hvilke der efter 1.4.72 findes ét i hvert amt.

Strukturændringer For at fremme en udligning af den kvalitative forskel mellem biblioteksbetjeningen på landet og i byerne, har staten gennem lovgivningen søgt den faguddannede biblioteksbetjening udstrakt også til områder der hidtil har været betjent på deltidsbiblioteksniveau. Deltidsbibliotekerne som bibliotekstype er således under afvikling. Hastigheden hvormed denne strukturændring kan ske afhænger i høj grad af muligheden for at skaffe et tilstrækkeligt antal faguddannede bibliotekarer.

Det enkelte bibliotek står ligeledes over for en tiltrængt strukturændring. Ligesom man på landsplan tilstræber en ligestilling af samtlige landets indbyggere med hensyn til biblioteksbetjeningens niveau, må man også for det lokale område så vidt muligt tilstræbe en sådan ligestilling for samtlige kommunens indbyggere. Det betyder at man må decentralisere virksomheden, og oprette biblioteksfilialer hvor der er et rimeligt behov herfor. Filialerne kan enten være stationære i tættere bebyggede områder, eller mobile (bogbusser) i tyndt befolkede områder. Lovgivningen fastsætter ikke detaljerede krav til det enkelte biblioteks decentraliseringsgrad, men fastslår i almindelighed kommunernes forpligtelse til en hensigtsmæssig decentralisering af biblioteksvirksomheden*. Generelt må det siges at en hensigtsmæssig decentralisering endnu kun er gennemført i få kommuner, og dertil kommer at man en række steder kun formår at gennemføre en decentraliseret biblioteksvirksomhed ved at anvende ikke-faguddannet arbejdskraft til deciderede bibliotekariske opgaver. Muligheden for at opnå en hensigtsmæssig og fagligt forsvarlig decentralisering af virksomheden afhænger dermed også af et tilstrækkeligt udbud af bibliotekarisk uddannet arbejdskraft.

* Bekendtgørelse nr 169 af 13. maj 1965 om folkebiblioteker, § 6 stk 1.

6.3 Folkebibliotekets serviceniveau

Det enkelte biblioteks serviceniveau er ikke nogen entydig størrelse, som direkte kan aflæses af bestemmelserne i bibliotekslovgivningen.

Et kvantificeret idealserviceniveau for det enkelte folkebibliotek kan således ikke umiddelbart opstilles. Lovgivningen fastsætter ganske vist visse minimumskrav til bogbestandens størrelse og sammensætning og udlånstidens længde og placering. Disse minimumskrav er dog ikke så differentierede at man på grundlag af dem uden videre kan opstille idealmål for et biblioteksområdes serviceniveau. Eksempelvis findes der ikke detaljerede åbningstidsbestemmelser for filialer, således at der for et bibliotek, hvis virksomhed er hensigtsmæssigt decentraliseret, ikke alene på grundlag af bestemmelserne i lovgivningen kan opstilles idealmål for den samlede åbningstid. Det samme gælder til en vis grad også for dimensioneringen af bogbestanden, og for det øvrige biblioteksmateriale findes endnu ikke normgivende retningslinier.

Dertil kommer at lovgivningen kun opstiller vage kriterier for i hvilken udstrækning biblioteksvirksomheden skal decentraliseres, og kun i yderst ringe omfang gør rede for en ønskelig minimumsbestand af personale. Grunden til denne mangel på kvantificerede normer for bibliotekernes serviceniveau, skal søges dels i de i overvejende grad kommunalt finansierede bibliotekers selvbestemmelsesret dels i vanskeligheden ved at udarbejde dem på fagligt forsvarlig basis.

Imidlertid har udvalget været nødt til at fastsætte en definition på et biblioteks serviceniveau, som et praktisk arbejdsredskab til brug ved beregningerne af den fremtidige efterspørgsel efter bibliotekarere. Udvalget har valgt at definere et givet områdes serviceniveau ved forholdet bibliotekar pr 10.000 indbyggere, fordi det talmateriale som indgår i denne definition er forholdsvis let beregneligt og statistisk set tilgængeligt i en længere årrække, og fordi bibliotekartætheden, når man skal vælge blandt de faktorer som indgår i vurderingen af bibliotekets serviceniveau, må anses for at være en beregnings-teknisk velegnet målestok.

Således er materialesamlingernes størrelse i sig selv ikke noget anvendeligt tal for et biblioteks serviceniveau, både fordi et højt tal kan være et resultat af svigtende bogpleje og fordi materialesamlingens idealsammensætning i forhold til brugerne i bibliotekets virkeområde ikke er nogen beregningsmæssig tilgængelig størrelse. Også decentraliseringsgraden, åbningstidens længde og placering samt lokale forholdene må afvises på grund af disse faktoreres vanskeligt målelige karakter.

Heller ikke serviceniveauets umiddelbart tilgængelige produkt, udlånets størrelse kan anses for at være en fyldestgørende måleenhed. Ud over det rene målelige udlån består produktet af bibliotekets ydeevne af en række andre til dels umålelige faktorer. Det moderne folkebibliotek udbygger i stigende grad informationsvirksomhed, referencearbejde, arrangementsvirksomhed og en række særlige betjeningsformer, betjening af hospitalspatienter, institutionsanbragte m.v. Folkebibliotekets virksomhed er i dag således i langt højere grad end tidligere et spekter dannet af vidt forskellige aktiviteter, hvori det rene bogudlån efterhånden indtager en mindre dominerende plads.

6.4 Folkebibliotekernes virksomhed

Folkebibliotekerne har gennemgået en hastig udvikling i løbet af 1960'erne, især præget af vækst på det traditionelle område udlån af bøger, men også som en konsekvens af at en række nye aktiviteter er taget op, bl. a. udlån af grammofoonplader og afholdelse af forskellige kulturelle arrangementer. Som baggrund for vurderingen af den kommende tids efterspørgsel efter biblioteker, gennemgås i det følgende folkebibliotekernes hidtidige og nuværende virksomhed.

Som statistisk baggrundsmateriale for denne gennemgang har udvalget ladet udarbejde tabeller, der viser den talmæssige vækst i heltidsbibliotekernes bogbestand, udlån og personale i perioden 1960-70*.

6.41 Bogbestand

Bogbestand til voksne

Heltidsbibliotekernes voksenbogbestand pr indbygger er i perioden 1960-70 vokset med ca 48% fra 1,57 bind pr indbygger i 1960/61 til 2,32 bind pr indbygger i 1969/70**. Det angivne antal bind pr indbygger er ikke i sig selv noget fyldestgørende mål for, hvilket antal bind der står til rådighed for den enkelte potentielle voksenlåner. Dette tal kan kun angives med nogen tilnærmelse, idet man antager at den voksne del af befolkningen (personer over 14 år) udgør ca 75%. Til rådighed for hver voksen var således i heltidsbibliotekerne ca 3 bind i 1969/70.

Tilvæksten, dvs det antal bind som årligt indkøbes til heltidsbibliotekerne, er kun opgjort siden 1965. I perioden 1965/66-1969/70 er den årlige tilvækst pr indbygger til heltidsbibliotekernes voksenafdelinger steget med ca 59%. Stigningen har været stærkest i den

* Bilag nr VII.

** Bilag nr VII. Tabel I.

sidste del af perioden, således kan man omkring 1967 konstatere en markant stigning i forhold til de foregående år, formodentlig som en direkte følge af den i 1966 udsendte bekendtgørelse om normer for bogbestand og tilvækst i folkebibliotekerne*.

Bogbestand til børn

For børne- og skolebiblioteksafdelingernes vedkommende har bogbestandens vækst været betydeligt stærkere end for voksenafdelingernes vedkommende. Således er bogbestanden pr indbygger i børne- og skolebibliotekerne steget med ca 118% i perioden 1960-70, fra 0,88 bind pr indbygger til 1,92 bind pr indbygger**. Med andre ord var der til. rådighed i børne- og skolebiblioteksafdelingerne i 1969/70 ca 7,5 bind pr barn (indbyggere fra 0-13 år).

Tilvæksten pr indbygger er tilsvarende steget kraftigt, nemlig med 94% i perioden 1965/66-1969/70. Også hvad børnebogbestanden angår kan man konstatere den stærkeste vækst i slutningen af perioden, med et markant spring i udviklingen omkring 1966/67.

Den overordentlig kraftige stigning i børnebogbestanden skyldes dels et stort behov for udbygning af denne del af biblioteksvirksomheden, dels en kraftig vækst på skolebiblioteksområdet. Det er vanskeligt helt eksakt at opgøre hvor stor en del af udviklingen der skyldes skolebibliotekernes udbygning, men en undersøgelse foretaget på grundlag af heltidsbibliotekernes virksomhedsstatistik fra 1968/69 viser at ca 53% af den samlede tilvækst til børne- og skolebibliotekerne var skolebiblioteksanskaffelser. Tilsvarende viser en opgørelse af bogbestanden på samme tidspunkt at ca 60% af bogbestanden tilhørte skolebibliotekerne ***.

På dette grundlag må det med rimelighed kunne antages at tilvæksten i hvert fald i slutningen af perioden 1965-70 har været fordelt med omtrent lige store parter til hver af de to biblioteksformer, skolebibliotekerne og folkebibliotekernes børneafdelinger. Da den kraftige vækst i skolebibliotekssektoren formodentlig sætter ind på et relativt sent tidspunkt og det talmæssige forhold mellem skole- og børnebibliotekernes bogbestand således har ændret sig i opgørelsesperioden, har den procentuelle stigning i tilvæksten af bøger til folkebibliotekernes børneafdelinger i perioden 1965/66-1969/70 været mindre end tallene umiddelbart viser.

* Bekendtgørelse nr 368 af 24. oktober 1966 om vejledende retningslinier for bogbestand og tilvækst i folkebiblioteker.

** Bilag nr VII. Tabel I.

*** Bogens Verden. 1970. Side 582.

Bognormerne

Det er i anden sammenhæng nævnt at udbygningen af folkebibliotekernes bogbestand siden 1966/67 er sket efter retningslinjer fastlagt i en ministeriel bekendtgørelse om vejledende retningslinjer for bogbestand og tilvækst i folkebibliotekerne. Sammenligner man bogbestandens og tilvækstens aktuelle størrelse med bekendtgørelsens minimumskrav, synes kravene stort set opfyldt, i hvert fald af de biblioteker som har haft heltidsstatus i en årrække. For heltidsbiblioteker oprettet efter 1.4.1960 synes der endnu at være tale om et efterslæb*, og det må samtidig nævnes at de storkøbenhavnske biblioteker til en vis grad unddrager sig bedømmelse, idet bekendtgørelsens minimumsnormer kun gælder biblioteker med op til 50.000 indbyggere i virkeområdet (kommunen).

Særlig bemærkelsesværdig er denne konstatering for børneafdelingernes vedkommende både fordi disse afdelinger havde det største efterslæb og fordi man kunne vente at den ønskede kraftige udbygning af skolebibliotekerne ville betyde en tilsvarende lavere vækstrate for børneafdelingernes vedkommende. Når dette ikke har været tilfældet må det skyldes en ikke blot formel men også reel accept af børneafdelingerne som en integreret del af folkebiblioteket.

Konstateringen af at normbekendtgørelsens rammer synes at være udfyldte gælder kun folkebibliotekernes grundlæggende bogbestand. I opgørelsen af bogbestandens størrelse indgår også en del udenlandsk litteratur og musikaler uden at man deraf kan slutte at denne del af bogbestanden er udbygget i tilstrækkelig grad. Tilsvarende vil en vidtgående decentralisering af den lokale biblioteksvirksomhed stille krav til voksenbogbestandens størrelse, som ikke kan honoreres selv om den nugældende norm for bogbestandens størrelse synes opfyldt.

6.42 Udlån af bøger

Udlån til voksne Heltidsbibliotekernes udlån til voksne er i perioden 1960-1970 steget fra 13,7 mio bind til 18,3 mio bind. Målt i antal udlånte bind pr indbygger, er udlånet i 10-årsperioden steget med ca 12%, nemlig fra 5,18 bind pr indbygger årligt i 1960/61 til 5,80 bind pr indbygger årligt i 1969/70**.

Hovedparten af denne stigning er sket i den sidste tredjedel af undersøgelsesperioden. Således kan man i perioden 1960-1967 kun registrere en ganske svag stigning. Fra 1967/68 frem til 1969/70 er stigningen

* Bilag nr VII. Tabel I F.

** Bilag nr VII. Tabel II.

derimod markant, i denne periode alene omkring 11%, hvilket tidsmæssigt falder sammen med en kraftig vækst i både bogbestand og bibliotekarforsyning.

Udlånsstigningen i de enkelte grupper af biblioteker har været meget forskellig. Centralbibliotekerne, hovedstadsbibliotekerne og heltidsbibliotekerne dannet før 1960 udviser moderate stigninger fra 8-15%. Derimod har forstadsbibliotekerne haft en stigning i udlån/indbygger i perioden 1960-1970 på 34\$, eller en stigning som er omtrent 3 gange de øvrige heltidsbibliotekers. For heltidsbiblioteker oprettet efter 1960 har stigningen siden 1965 udgjort 28\$, men denne stigningsprocent kan ikke umiddelbart sammenlignes med den øvrige stigning på grund af det relativt lave basistal.

Udlånsstigningens årsager

Nogen helt eksakt og udtømmende beskrivelse af årsagen til bogudlånets ujævne stigningstakt i de forskellige grupper af heltidsbiblioteker kan næppe gives. Årsagen synes først og fremmest at ligge hos bibliotekerne selv. Den forholdsvis meget store stigning i forstadsbibliotekernes udlån kan delvist forklares ved det relativt lave basistal (4,80 udlån/indbygger i 1960), men hovedsagelig ved at der især inden for denne gruppe biblioteker i undersøgelsesperioden er sket afgørende serviceforbedringer i henseende til personaleantal og bibliotekslokaler. Modsvarende kan man slutte at hovedstadsbibliotekerne og heltidsbibliotekerne oprettet før 1960, trods et basistal, som er en ubetydelighed højere end forstadsbibliotekernes, ikke i samme grad har formået at investere i serviceforbedringer.

Centralbibliotekerne er den biblioteksgruppe som pr 1.4.70 har det højeste udlånstal pr indbygger, hvilket utvivlsomt skyldes det traditionelt store udlån til lånere uden for centralbibliotekskommunen, men heller ikke centralbibliotekerne har formået at investere i serviceforbedringer som kunne medføre en afgørende stigning i udlånsfrekvensen i perioden 1960-1970.

Uddannelses-sektorens vækst

Allerede i 1950'erne begyndte folkebibliotekernes udlån at ændre karakter, således at det hidtil dominerende udlån af rekreativ litteratur, bl a som følge af konkurrence fra TV, faldt og erstattedes af et stærkt øget udlån af faglitteratur. Denne omlægning af udlånet skyldtes i høj grad et stedse stigende pres på folkebibliotekerne fra uddannelsessøgende i alle aldre, og omlægningen stimuleredes af at den nyhedsbetonede anvendelse af TV efterhånden ændredes til en mere bevidst undervisnings- og debatpræget brug af mediet.

I dag må de fleste folkebiblioteker erkende at de uddannelsessøgendes krav om litteratur ikke i fuldt omfang kan honoreres, bl a som følge af at uddannelsesinstitutionerne ikke eller kun i ringe grad har opbygget egne institutionsbiblioteker. En ventet yderligere

vækst i uddannelsessektoren vil således i høj grad få indflydelse på folkebibliotekernes udlånsfrekvens i den nærmeste fremtid, afhængig af den hastighed hvor med uddannelsesinstitutionerne kan opbygge egne biblioteker. Om afgrænsningen mellem folkebibliotekerne og forskningsbibliotekerne med hensyn til betjening af uddannelsessøgende henvises til side 64.

Fritidslængde og -vaner

I de seneste år har man igen kunnet konstatere et stigende behov for rekreativ og hobbybetonet litteratur, formodentlig bl a som følge af arbejdstidens nedskæring og omlægning. Dette behov søges imødekommet ved en mere liberal fortolkning af det kvalitetskriterium for bogvalget som er nedfældet i bekendtgørelsen om folkebiblioteker*. En mængde litteratur af fortinsvis aktuel interesse er i de seneste år indgået i bibliotekernes samlinger (pjecer, aktuelle billigbøger, tegneserier og undergrundslitteratur), samtidig med at holdningen til seksuelt betonet og ren spændingslitteratur (kriminalromaner, science fiction) er blevet mildere.

Denne udvikling som må ses i sammenhæng med samfundets mere tolerante indstilling til f.eks. pornografi, kan sandsynligvis sammen med det uddannelsesbetingede pres på bibliotekerne forklare en væsentlig del af den markante udlånsstigning i slutningen af 1960'erne.

Udlån til børn

Udlånet fra folkebibliotekernes børneafdelinger og skolebibliotekerne er i perioden 1960-1970 steget fra 6,58 mio bind til 15,16 mio bind. Pr indbygger er det en stigning fra 2,50 bind til 4,80 bind, eller ca 92%**.

Stigningen har været kraftigst i periodens sidste halvdel, nemlig i forhold til 1965/66-niveauet en stigning på ca 60%, mod kun ca 20%'s stigning i perioden 1960/61-1965/66. Grunden til den stærkere stigning efter 1965/66 skal bl. a. ses i lyset af at biblioteksloven fra 1964 muliggjorde en kraftig udbygning af, og dermed øget udlån fra skolebibliotekerne. En opgørelse på grundlag af 118 heltidsbibliotekers indberetning om udlån i børne- og skolebiblioteksafdelinger i 1968/69 viste at omtrent 46% af samtlige udlån til børn skete fra skolebibliotekerne***. Man må formode at skolebibliotekernes andel af udlånet til børn har været stigende gennem hele undersøgelsesperioden, og at denne andel i dag ved et groft skøn kan opgøres til omkring halvdelen af det samlede udlån. Udlånet pr indbygger fra folkebibliotekernes børneafdelinger er således ikke steget med 92%, men med en mindre ikke eksakt målelig procent.

* Bekendtgørelsen om folkebiblioteker, § 21 stk 1.

** Bilag nr VII. Tabel II.

*** Bogens Verden. 1970. Side 582.

6»43 Anden virksomhed

	Udlånet af bøger er fortsat bibliotekernes dominerende virksomhedsgren, men en række andre aktiviteter er især i de seneste år trådt stærkere frem i billedet.
Av-samlinger	Ved den seneste revision af biblioteksloven blev det muligt for heltidsbibliotekerne på visse betingelser* at anskaffe audiovisuelt materiale med statstilskud.
Musikudlån	Som følge heraf er der i en række biblioteker oprettet musikafdelinger, hvor der kan finde aflytning og/eller udlån af grammofoonplader sted. Oprettelsen af sådanne afdelinger er ikke obligatorisk efter nugældende lovgivning, men udviklingen peger mod en fuldstændig ligestilling af av-materiale og bogligt materiale. Folkebibliotekerne står således i de nærmeste år over for en lokale- og personalekrævende opbygning og udbygning af musikafdelinger.
Kunstudlån	Udlån af forskellige former for billedkunst er siden 1964-lovens ikrafttræden indført på enkelte biblioteker. Det må formodes at folkebibliotekerne fremtidig i vid udstrækning vil opbygge samlinger af grafik, plakater og reproduktioner beregnet til udlån. Selv om udlån af billedkunst næppe når samme omfang som grammofoonpladeudlånet, er således også her en opgave hvis løsning får væsentlige personalemæssige konsekvenser for bibliotekerne.
Øvrige av-midler og -apparatur	Samlinger af de øvrige av-materialer og af av-apparatur ventes oprettet i de fleste folkebiblioteker. De personalemæssige konsekvenser heraf, især det deraf afledte behov for bibliotekarisk arbejdskraft, kan ikke umiddelbart vurderes.
Samarbejde med institutioner	Den nugældende bibliotekslov fastslår det som en mulighed for folkebibliotekerne efter aftale at indgå biblioteksmæssigt samarbejde med forskellige institutioner. Denne mulighed har imidlertid ikke været udnyttet i tilstrækkeligt omfang, bl a på grund af personalemangel og manglen på generelle samarbejdsaftaler mellem folkebibliotekerne og de forskellige institutioner. Der må forventes en stærk stigning i dette samarbejdes intensitet i de nærmeste år. Det biblioteksmæssige samarbejde kan antage forskellig karakter og omfang, og dermed i mere eller mindre grad involvere bibliotekarisk arbejdskraft.
Oprettelse af afdelinger	Med institutioner hvis beboere har behov for en almen folkebiblioteksbetjening kan træffes aftale om oprettelse af en egentlig folkebiblioteksafdeling (f.eks.

* Bekendtgørelse nr 169 af 13. maj 1965 om folkebiblioteker, § 22 stk 3.

på alderdomshjem, plejehjem, fængsler, kaserner, børneinstitutioner, hospitaler). Et sådant samarbejde virker som en normal decentralisering af folkebibliotekets virksomhed og påvirker således i væsentlig grad bibliotekets behov for bibliotekarisk arbejdskraft.

Biblioteksteknisk bistand	Folkebiblioteket kan også træffe aftale om samarbejde med institutioner, som har behov for biblioteksbetjening af en anden karakter end en almen folkebiblioteksbetjening (f.eks. undervisningsinstitutioner). Et sådant samarbejde vil normalt bestå i bistand vedrørende bibliotekstekniske processer og/eller en egentlig vejledning ved materialevalget. I denne forbindelse indtager folkeskolens biblioteker en central plads. Ifølge nugældende lovgivning samarbejder folke- og skolebibliotekerne med hensyn til budget, bogvalg og biblioteksteknik. Dette obligatoriske samarbejde ventes ophævet og erstattet af samarbejde baseret på lokale aftaler, som formentlig overvejende vil omhandle et rent biblioteksteknisk samarbejde. I et sådant samarbejde bør ikke i særligt omfang være inddraget bibliotekarisk arbejdskraft.
Referencearbejde	Folkebibliotekets opgave som informationscentral for området er fastlagt i lovgivningen. Generelt gælder det at denne opgave kun i utilstrækkeligt omfang er taget op i mindre og mellemstore biblioteker, og at en ventet udbygning af denne del af virksomheden vil påvirke behovet for bibliotekarer i nogen grad.
Kulturelle arrangementer	I den sidste del af 1960'erne har flere folkebiblioteker taget en mindre kulturcentervirksomhed op ved at arrangere f.eks. udstillinger, teater, foredrag, koncerter o.lign. Denne arrangementsvirksomhed som i øjeblikket er stærkest udviklet på børnebiblioteksområdet, kan ventes intensiveret og vil dermed stille store krav især til bibliotekernes lokalekapacitet. Det er vanskeligt at præcisere i hvilket omfang arrangementsvirksomheden vil påvirke behovet for bibliotekarisk arbejdskraft, og det kan diskuteres om denne virksomhedsform ikke netop er et område hvor anvendelse af anden arbejdskraft kan komme på tale.

6.5 Folkebibliotekernes personale

Det samlede personale i folkebibliotekerne er i perioden 1960-1970 vokset fra 1315 personaleenheder til 2760 personaleenheder. Det er en stigning på ca 110%*.

Personalets sammensætning	1960 var omkring halvdelen af det samlede beskæftigede personale i heltidsbibliotekerne bibliotekarer. 1.4.70 var kun ca 37% af det samlede antal ansatte i heltidsbibliotekerne faguddannede bibliotekarer. De resterende 63% bestod for hovedpartens vedkommende af kontoruddannet personale og medhjælpere uden faglig uddannelse, men også af et mindre antal deltidsbeskæftigede ikke-faguddannede bibliotekarer.
---------------------------	---

* Bilag nr VII. Tabel III.

Personalets faktisk konstaterede sammensætning i samtlige heltidsbiblioteker pr 1.4.70 svarer nøje til rationaliseringskomiteens skøn i 1961/62 over personalets idealsammensætning ved et fiktivt heltidsbibliotek efter en gennemført rationalisering af arbejdsgangen* . Af denne kendsgerning kan imidlertid ikke umiddelbart sluttes at rationaliseringen må anses for at være fuldstændig gennemført, og at personalets sammensætning i heltidsbibliotekerne i dag er ideel. Dels er biblioteksarbejdets karakter og sammensætning ændret væsentlig siden 1961/62, dels har bibliotekarmanglen virket dæmpende på bibliotekarprocenten og dermed tilsløret den kendsgerning, at den procentvise andel af bibliotekarer formentlig ville have været noget højere om samtlige bibliotekariske funktioner havde været udført af faguddannede bibliotekarer.

Yderligere rationaliseringsmuligheder

Trods denne usikkerhed ved bedømmelsen af rationaliseringens gennemførelse skønner udvalget dog at den siden 1964 igangværende rationalisering af bibliotekernes tekniske arbejdsgange er gennemført i store træk, og at forkert anvendt bibliotekarisk arbejdskraft kun forekommer i begrænset omfang.

En yderligere rationalisering af de bibliotekstekniske processer, i forbindelse med materialets indgang og registrering i bibliotekerne som foreslået i forbindelse med lovrevisionen**, skønnes derfor ikke i væsentligt omfang at kunne frigøre bibliotekarisk arbejdskraft.

6.51 Udviklingen i bibliotekarforsyningen

Udviklingen i bibliotekarforsyningen i perioden 1960-70 dels i heltidsbiblioteksområderne dels for landet som helhed fremgår af nedenstående tabel.

Tabel 12. Bibliotekarforsyningen målt i bibliotekarer/10.000 indbyggere i perioden 1960/70

Tid	Område	
	Hele landet	Heltidsbibliotekerne
	bibliotekarer/10.000 indbyggere	
1.4.1960	ca 1,5	ca 2,50 ₁
1.4.1970	ca 2,0	ca 2,75 ₁

Umiddelbart før 1.4.1970 (kommunesammenlægningerne) var bibliotekarforsyningen i heltidsbibliotekerne ca 3,15 bibliotekar/10.000 indbyggere.

* Rationalisering i danske folkebiblioteker. 1964. Side 260.

** Arbejdsforenkling og automation. 1970.

Den bibliotekariske arbejdskrafts geografiske fordeling

Det er et karakteristisk træk for første halvdel af perioden 1960-70 at bibliotekernes forsyning med faguddannet arbejdskraft i forhold til indbyggertallet var præget af stagnation. Det er ligeledes meget tydeligt, at den forøgelse i bibliotekararbejdskraften der har fundet sted siden 1965 geografisk set er ujævnt fordelt. Således er omkring halvdelen af den nytilkomne arbejdskraft i perioden 1960-70 kommet de københavnske forstadsbiblioteker til gode. Disse bibliotekers virkeområder omfatter ca 1/6 af landets samlede befolkning.

På baggrund af disse iagttagelser har udvalget ladet udføre en områdeanalyse*.

Analysen viser at det generelt set er området vest for Storebælt, der er ringest stillet med hensyn til bibliotekarforsyningen. Således er der i Jylland-Fyn området, som i perioden 1960-70 har haft omkring 53\$ af landets samlede indbyggertal, sket en relativ tilbagegang i bibliotekarfrekvensen i forhold til den øvrige del af landet, fra ca 42\$ i 1960 til ca 41\$ i 1965 og helt ned til under 38,5% i 1970. Tilbagegangen synes at have været stærkest i de sidste tre år, hvor nytilgangen fra biblioteksskolen har været størst.

Den største stigning i antal bibliotekarer pr 10.000 indbyggere har fundet sted i Københavns amt, idet der i dette område i 1960'erne er sket en fordobling fra 2 $\frac{1}{4}$ til 4 $\frac{1}{2}$ bibliotekar/10.000 indbyggere. Frederiksborg amt har udvist den næststørste stigning med ca 60% fra 1,5 til 2,4 bibliotekar/10.000 indbyggere. I absolutte tal var der i de to amter en vækst i bibliotekartallet på 182 personaleenheder fra 116 i 1960 til 298 i 1970. Af de 182 enheder udgør de 143 alene tilvæksten siden 1965. I samme femårsperiode fik resten af landet tilført 153 personaleenheder bibliotekarer.

Bibliotekarforsyningen i forstadsbibliotekerne

Ser man alene på kommuner med heltidsbibliotek fremgår bibliotekarforsyningens udvikling i forstadsbibliotekerne i modsætning til de øvrige heltidsbiblioteker af omstående tabel.

* Bilag nr VIII. Områdeanalyse for bibliotekarforsyningen 1960-70.

Tabel 15. Bibliotekarere/10.000 indbyggere i forstadsbiblioteker og øvrige heltidsbiblioteker 1960-1970

Bibliotek År pr 1.4.	Forstadsbiblioteker	Øvrige heltidsbiblioteker
1960	2,39	2,49
1961	2,43	2,45
1962	2,48	2,53
1963	2,41	2,51
1964	2,64	2,53
1965	2,67	2,46
1966	2,91	2,49
1967	3,09	2,52
1968	3,38	2,53
1969	3,83	2,69
1970	4,46	2,33 (2,90)

Tallet i parentes refererer sig til kommunestrukturen før 1.4.1970.

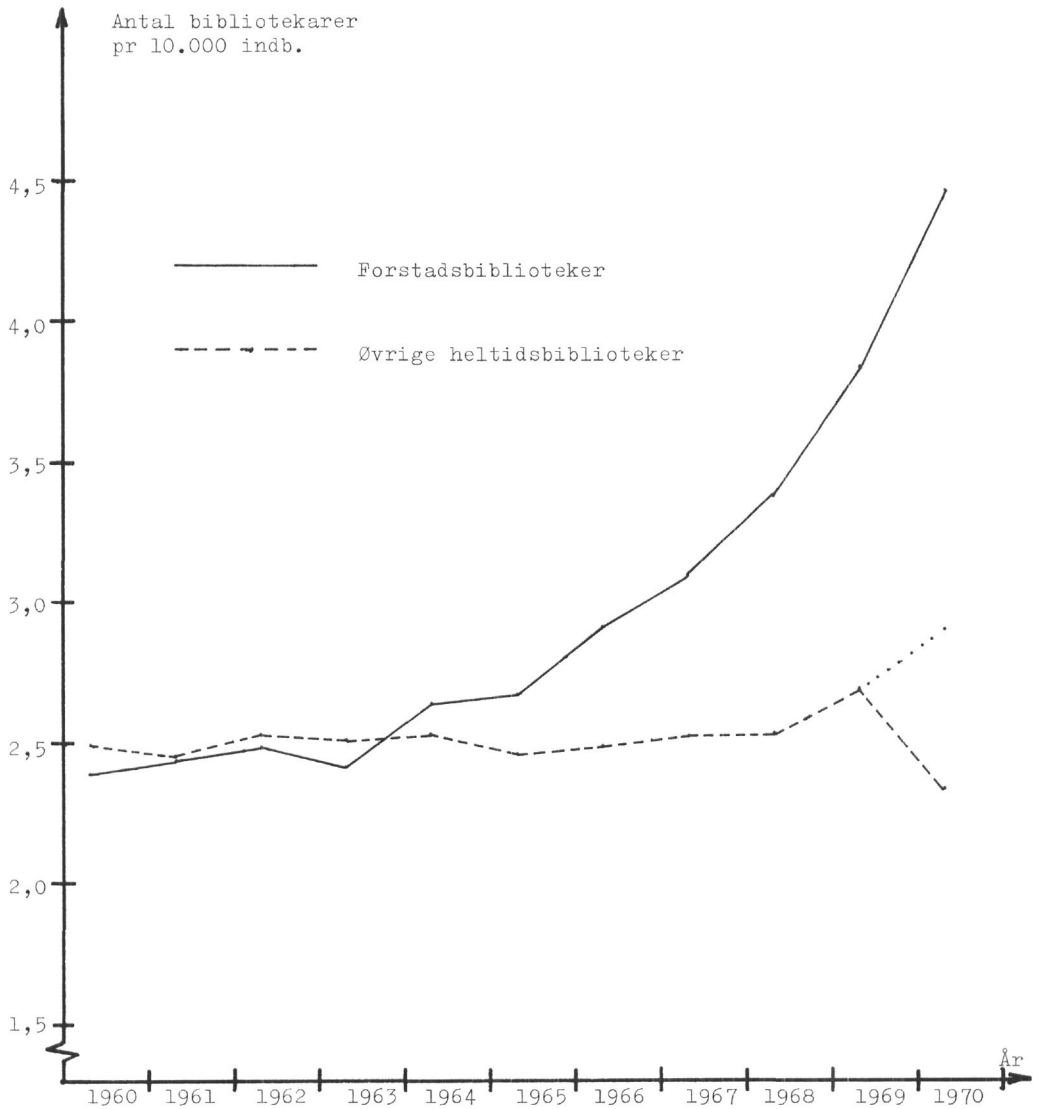
Grafisk skitseres udviklingen i omstående fig. 1 (side 66). Fig. 1 viser meget tydeligt forstadsbibliotekernes andel af bibliotekarforsyningen i forhold til de øvrige heltidsbiblioteker. Den punkterede linie fra 1969 til 1970 for de øvrige heltidsbiblioteker viser bibliotekarfrekvensen umiddelbart før kommunesammenlægningerne 1.4.70.

En sammenligning af den relative vækst i bibliotekarforsyningen pr 10.000 indbyggere i de to biblioteksområder viser (tabel 14) at væksten i forstadsbibliotekerne siden 1965 har været mere end dobbelt så stor som den tilsvarende vækst i de øvrige heltidsbiblioteker.

Tabel 14. Den årlige relative vækst i bibliotekarforsyningen pr 10.000 indbyggere

Biblioteker	År	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70
	%	%	%	%	%	%
Forstadsbiblioteker	9,0	6,2	9,4	13,3	16,4	
Københavnske forstadsbiblioteker	10,3	6,6	8,7	13,8	17,9	
Øvrige heltidsbiblioteker	1,2	1,2	0,4	6,3	7,8	

Fig. 1. Bibliotekarforsyningen i forstadsbiblioteker* og øvrige heltidsbiblioteker 1960 - 1970

* Jvf gruppeinddeling. Bilag nr VII

De tre århusianske forstadskommuner som er indbefattet i gruppen forstadsbiblioteker* udgør lidt mindre end 10% af forstadsbibliotekernes samlede indbyggertal. Af tabellen fremgår at væksten i de københavnske forstadsbiblioteker alene har været noget større end for gruppen som helhed. De århusianske forstadsbiblioteker har således haft en betydelig lavere stigning. Den udgjorde i hele perioden 1965-70 kun ca 3,5%.

6.6 Bibliotekararbejdskraftens placering på arbejdsområder

	Udvalgets opgørelse af behovet for bibliotekarer til folkebibliotekerne er dels baseret på en teoretisk beregnet udjævning af den geografisk bestemte forskel i bibliotekarforsyningen, dels på en vurdering af de enkelte bibliotekariske arbejdsopgaver. For at få et overblik over den anvendte bibliotekararbejdskrafts placering på forskellige arbejdsfunktioner i en række biblioteker som har en høj bibliotekarfrekvens, har udvalget ladet foretage en spørgeskemaundersøgelse**.
Undersøgelsens resultat	Den procentvis største del af bibliotekararbejdskraften anvendes i de undersøgte biblioteker naturligt på hovedarbejdsfunktionen, bogudlånet***. Det er således muligt at fastslå med nogenlunde nøjagtighed at de folkebiblioteker, som er mindst hæmmet af bibliotekarmanglen, i forsommeren 1970 anvendte 65-70% af den bibliotekariske arbejdskraft på de "traditionelle" arbejdsfunktioner udlån af bøger til børn og voksne, samt for centralbibliotekernes vedkommende til lige til oplandsarbejde. De resterende 30-35% anvendtes derefter til de mere specielle funktioner. Denne meget grove, øjeblikkelige fordeling af bibliotekararbejdskraften er ikke udtryk for nogen idealfordeling, men må snarere ses som udtryk for manglende udbygning af en række "ultra-conditionelle" arbejdsområder.
Enkelte arbejdsområder	Generelt må det erkendes at det meget spinkle materiale for de enkelte "specielle" arbejdsfunktioner, netop fordi disse funktioner er under udvikling, kun tillader begrænsede slutninger som tidsmæssigt rækker ud over opgørelsestidspunktet. Resultaterne er i realiteten blot udtryk for det niveau disse funktioner var udviklet til i de undersøgte biblioteker i perioden april-juni 1970.
Musikudlån	12 af bibliotekerne afsatte bibliotekarisk arbejdskraft til denne funktion, og af dem havde kun 9 på undersøgelsestidspunktet etableret et egentligt udlån. Af disse 9 havde ydermere 3 påbegyndt udlånsfunktionen i finansåret umiddelbart før undersøgelsen er foretaget. De resterende 6 biblioteker har haft musikafdeling i en længere periode uden at denne afdeling dog kan siges at være udbygget tilstrækkeligt, * Jvf gruppeinddeling. Bilag nr VII. ** Bilag nr IX. Bibliotekararbejdskraftens placering på arbejdsfunktioner i en række biblioteker. *** Bilag nr IX. Tabel II.

Disse 6 biblioteker anvendte ca 6% af den bibliotekariske arbejdskraft i musikafdelingen. I ingen af de 6 biblioteker er musikudlånsvirksomheden dog decentraliseret, den foregår normalt fra ét sted i kommunen, enten fra hovedafdelingen eller fra et særligt musikbibliotek.

Kunstudlån	Etablering af kunstudlån er relativt nyt i danske folkebiblioteker. Af de undersøgte biblioteker afsatte flere arbejdskraft til denne funktion, men kun 2 havde etableret et egentligt udlån. Disse biblioteker anvendte omkring 3% af den bibliotekariske arbejdskraft på kunstudlånsfunktionen.
Samarbejde med institutioner	Dette arbejdsområde omfatter i undersøgelsen både samarbejde i form af rådgivning og/eller teknisk bistand og samarbejde i form af en egentlig afdelingsordning. Der er overordentlig store variationer i de enkelte bibliotekers opgivelser på dette område, men et gennemsnit viser anvendelse af ca 3% af den bibliotekariske arbejdskraft. Visse traditionelt udbyggede samarbejdsformer er udskilt i spørgeskemaet, således betjening af alderdoms- og plejehjem, hospitaler og kaserne.
Hospitalsbiblioteker	Anvendelsen af bibliotekarisk arbejdskraft på hospitalsbiblioteker er afhængig af hospitalets placering, størrelse og karakter. De undersøgte biblioteker anvendte mellem 4-10% af den bibliotekariske arbejdskraft på dette område. I forbindelse med hospitalsbiblioteksbetjeningen må det nævnes, at betjeningen af især de specielle lægefaglige biblioteker i nogen udstrækning varetages af bibliotekarer med uddannelse fra biblioteksskolens sektion II.
Alderdomsplejehjem	Betjeningen af alderdoms- og plejehjem er et område, som efterhånden er taget op af de fleste heltidsbiblioteker. Personalebehovet vil også her være afhængigt af de pågældende institutioners størrelse og karakter, men der er intet heltidsbibliotek, som kan undlade at iværksætte en sådan betjening. De undersøgte biblioteker anvendte 2-3% af den bibliotekariske arbejdskraft på dette område. Som et supplement til betjeningen af alderdoms- og plejehjem kan nævnes shut-in service dvs betjening af ældre og handicappede i private hjem. Denne betjening har næppe endnu antaget det berettigede omfang. Det lave gennemsnit i de udspurgte biblioteker (1%) lader formode, at området står over for en udvikling, som må ske i takt med samfundets bestræbelser på så vidt muligt at undgå institutionsanbringelse af ældre og handicappede.
Kasernebiblioteker	Kasernebiblioteksarbejdet vejer ikke særligt tungt i de adspurgte biblioteker. Udviklingen går i retning af egentlige biblioteker på de store tjenestesteder, mens de mindre tjenestesteder i fremtiden vil kunne klare sig med et udstationeret bogdepot, hvor den

bibliotekariske indsats vil kunne indskrænkes til bogvalg og sammensætning. Tallene fra de udspurgte biblioteker kan således ikke siges at være repræsentative for landet som helhed.

PR-funktionen,
kulturelle arrange-
menter

De udspurgte biblioteker anvendte gennemsnitlig 3-4% af den bibliotekariske arbejdskraft til PR-arbejde. Dette tal varierer ikke fra rationaliseringskomiteens - langt grundigere og mere langvarige - undersøgelse i september/oktober 1961, hvor 14 biblioteker af forskellig størrelse og på forskelligt udviklingstrin anvendte $3-3\frac{1}{2}\%$ af den bibliotekariske arbejdskraft på PR-arbejde*,

Der synes således ikke at være sket nogen særlig stærk udvikling af PR-funktionen, som måske også er et af de områder der rammes hårdest af bibliotekarmanglen. Imidlertid er størsteparten af det registrerede PR-arbejde i 1961-undersøgelsen at betragte som kulturelle arrangementer og formodentlig gør det samme sig gældende for udvalgets undersøgelse i forsommeren 1970. Denne del af PR-funktionen ventes at udvikle sig kraftigt i den nærmeste fremtid, men det er ikke muligt af undersøgelsen at aflæse det deraf afledte bibliotekarbehov.

Det må understreges at disse groft skitserede resultater er udtryk for en fordeling af den bibliotekariske arbejdskraft på forskellige arbejdsfunktioner i en bestemt periode af året, nemlig ca april-juni. Fordelingen vil muligvis på enkelte punkter være anderledes, hvis man tager et årsgennemsnit.

* Rationalisering i danske folkebiblioteker. Side 123.

7. Forskningsbibliotekernes hidtidige funktioner og fremtidige opgaver

7.1 Forskningsbibliotekernes målsætning og benytterkreds

Ifølge deres formål har forskningsbibliotekerne bl.a. til opgave at indsamle og stille den relevante litteratur til rådighed for forskning og højere undervisning. At forsyne forskere og studerende ved universitetet og andre højere læreanstalter med den fornødne faglige litteratur er således en primær opgave for forskningsbibliotekerne, hvis bogb., bestand og stab af fagspecialister i særdeleshed er opbygget med det sigte at kunne yde disse lånergrupper en kvalificeret biblioteksmæssig service.

Det må dog understreges, at forskningsbibliotekernes benytterkreds langt fra er indskrænket til forskere og studerende ved sådanne institutioner. Ifølge Betænkning vedrørende Statens Biblioteksvæsen (1927) har en lang række af de større forskningsbiblioteker fået status som landsdækkende hovedfagbiblioteker for deres respektive fagområder, ligesom Statsbibliotekets overeentralfunktion for folkebibliotekerne i 1938 blev officielt fastslået.

For at belyse i hvilket omfang forskningsbibliotekerne betjener personer med tilknytning til de højere læreanstalter, kan der opstilles følgende oversigt over den omtrentlige fordeling af det samlede udlån fra nogle større forskningsbiblioteker 1969/70:

Tabel 15. Forskningsbibliotekernes udlån til studenter og ansatte ved læreanstalter

	Studenter og ansatte ved læreanstalter	Andre lånere
	%	%
Danmarks Tekniske Bibliotek	25	75
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek	55	45
Handelshøjskolens Bibliotek i Kbh	90	10
Det Kongelige Bibliotek	50	50
Statsbiblioteket i Århus	50 ¹⁾	50

1) Af Statsbibliotekets indenbys udlån går 25% til universitetslærere, 61% til universitetsstuderende og 7% til lærere og studerende ved andre læreanstalter i Århus (i alt 93% af det indenbys udlån)

Ved bedømmelsen af disse procentsatser må man tage i betragtning, at tallene for udlån til benytterkredse på læreanstalterne er minirumsprocenter, idet der givetvis skjuler sig ikke helt få udlån til læreanstaltens studerende og lærere i forskningsbibliotekernes udlån gennem andre institutioner, i særdeleshed folkebibliotekerne.

Afgrænsning af
forskningsbiblio-
tekernes benytter-
kreds

Da der har hersket en del usikkerhed om, hvorvidt det er forskningsbibliotekerne eller folkebibliotekerne, der har ansvaret for betjeningen af de studerende ved en række andre uddannelsesanstalter end de højere læreanstalter, er der ved en beslutning af 16. april 1970 i Fællesudvalget for Videnskabelige Biblioteker og Folkebiblioteker blevet præciseret følgende retningslinier for en afgrænsning af benytterkredsen:

"Det må principielt påhvile forskningsbibliotekerne at betjene uddannelsesinstitutioner som Danmarks Journalisthøjskole, handelshøjskoler, hospitalernes lægevidenskabelige biblioteker, musikkonservatorierne, pastoralseminarierne, de sociale højskoler, sygeplejerskehøjskolerne på lignende måde som de højere læreanstalter, selv om disse uddannelsesinstitutioners studerende i en vis udstrækning tillige vil benytte sig af de større folkebibliotekers samlinger af almen litteratur. På steder, hvor der for nærværende ikke findes forskningsbiblioteker, som dækker disse uddannelsesinstitutioners fag, betjenes læreanstalterne imidlertid naturligt af det stedlige folkebibliotek, idet dog forespørgsler om mere speciel faglitteratur henvises til det nærmeste fagligt dækkende forskningsbibliotek.

På den anden side findes der et stort antal uddannelsesinstitutioner, hvis behov for biblioteksbetjening i alt væsentligt alene vil kunne dækkes af folkebibliotekerne. Det gælder bl.a. folkehøjskoler og seminarier, herunder børneforsorgsseminarier, fritidshjemsseminarier o.l.

Imellem disse to hovedgrupper af uddannelsesinstitutioner falder en række faglige skoler (landbrugs-skoler, gartnerhøjskoler, sygeplejeskoler, tekniske skoler o.l.), som med hensyn til biblioteksteknisk bistand og dækning af behovet for almen litteratur rimeligst kan betjenes af det lokale folkebibliotek, men som dog i nogen grad må benytte de videnskabelige biblioteker, når det faglitterære behov ikke kan dækkes af folkebiblioteket. Det skønnes, at institutioner som byggetekniske højskoler og laborant-skoler inden længe vil udvikle et sådant litteraturbehov, at de i det væsentlige må betjenes af forskningsbibliotekerne. Dette gælder ligeledes liniefagene på seminarierne*".

* Bogens Verden. 1970. Side 256.

7.2 Forskningsbibliotekernes udvikling

I det følgende skal der i store træk redegøres for visse udviklingstendenser i forskningsbibliotekernes virksomhed, hvoraf behovet for bibliotekarere hovedsagelig må antages at blive afledt.

Generelt må tidsrummet 1970-85 anses for at blive en efterslæbsperiode for forskningsbibliotekerne*. Det har derfor været naturligt at forudse en aftagende stigningstakt i udviklingen, idet efterslæbet muligvis af bevillingsmæssige grunde først indhentes over en længere periode. Til belysning af forskningsbibliotekernes udvikling 1960 - 70 er der på grundlag af Biblioteksårbogen udarbejdet en række historiske tabeller**.

Derimod har udvalget afstået fra at foretage en sammenlignende undersøgelse af udviklingen i samme tidsrum på de læreanstalter, som de fleste forskningsbiblioteker er knyttede til. En sådan undersøgelse, der bl.a. ville udkræve analyser af driftsbudgetter, ville ikke kunne benyttes til fremregning af forskningsbibliotekernes personalebehov, når der ikke foreligger normer for forskningsbibliotekernes udlån til forskellige lånergrupper og normer for sammenhængen mellem udlån og personaletal.

7.3 Forandring af benytterkredsen

Akademikerstyrkens vækst Forskningsbibliotekernes benytttere består i overvejende grad af akademikere, hvoraf som nævnt kun en del er tilknyttet de højere læreanstalter. Det er derfor af grundlæggende betydning for vurderingen af forskningsbibliotekernes fremtidige benytterkreds at søge fastslået akademikerstyrkens vækst i prognoseperioden. Akademikerstyrken vil i 1985 antagelig være ca 100.000 personer (mod ca 50.000 i 1970), hvoraf ca en fjerdedel formentlig vil udgøres af forskere eller lærere ved de videregående uddannelser. Den resterende del, ca 75.000, kan antages at have et mere alment behov for lån af videnskabelig litteratur, bl.a. i forbindelse med efteruddannelse og anden voksenundervisning eller det arbejde, de pågældende varetager.

Jvf "Skitse for udbygningen af de højere uddannelser i tiden indtil 1980" (1967) side 227. Det påpeges her, at driftsbudgetterne for Københavns og Århus universiteter tilsammen for 1967/68 er 11 gange så store som i 1955/56, medens budgetterne for de til de to universiteter knyttede tre universitetsbiblioteker er mindre end 6 gange så store.

** Bilag nr X. Historiske tabeller for de større videnskabelige og faglige biblioteker i perioden 1960-70.

De højere lærestalter

De fleste større forskningsbiblioteker har som en væsentlig opgave at betjene de højere lærestalter. Udviklingen af de eksisterende lærestalter og opbygningen af uddannelsescentre er derfor en meget betydningsfuld faktor i forudbedømmelsen af forskningsbibliotekernes personalebehov. Til belysning af disse forhold kan der henvises til perspektivplanens uddannelsesafsnit *, hvoraf det bl.a. fremgår, at der i 1985 forventes at være næsten 150.000 studerende under videregående uddannelse (mod ca 78.000 i 1970 - 71).

Ca 21.000 af disse studerende vil befinde sig på 4.-7. studieår, og er således en gruppe af lånere, som erfaringsmæssigt trækker på forskningsbibliotekernes arbejdskraft.

Selv om der i de nye universitetscentre tænkes optaget flere videregående uddannelser end hidtil, er der næppe tvivl om, at så at sige hele kredsen af studerende vil komme til at benytte forskningsbibliotekerne, enten direkte som enkeltlånere eller gennem et institutionsbibliotek eller folkebibliotek.

Imidlertid vil kravene til forskningsbibliotekerne ikke blot stige i takt med forøgelsen af de studerendes antal. Hvis f.eks. uddannelsesstilbuddene tænkes forbedrede, vil der kunne forudses et større antal lærere og forskere pr studerende end nu, hvilket atter i sig selv vil medføre en betragtelig vækst i kravene om biblioteksbetjening. Herudover må det anføres, at forskere og lærere erfaringsmæssigt har betydeligt større lånebehov end studerende. I perspektivplanen forventer man et antal lærere på mellem 15.000 og 17.000 i 1984 - 85. Dette svarer nogenlunde til en fordobling af den nuværende bestand af heltidslærere ved de videregående uddannelser.

Endvidere kan det formodes, at de planlagte delinger af eksisterende universiteter sandsynligvis vil bevirke tilsvarende delinger af de nuværende forskningsbiblioteker, der betjener universiteterne. Denne decentralisering vil antagelig medføre en forøgelse af disse bibliotekers personalebehov, idet en biblioteksinstitution, der spredes, bliver mere personalekrævende, især med hensyn til kvalificeret litteraturtjeneste, kartoteksarbejde og administrative funktioner.

Nye universitets- centerbiblioteker

Skønnet over bibliotekarbehovet på nye universitetscenterbiblioteker er foretaget på grundlag af erfaringer ved opbygningen af Odense universitetsbibliotek. Med udgangspunkt heri antages det, at et nyt

* Perspektivplanlægning 1970-1985. Redegørelse fra den af regeringen i november 1968 nedsatte arbejdsgruppe. København 1971. Kap. VIII, side 29 ff.

universitetsbibliotek på tre år bør nå op på ca halvdelen af det personale det skal have efter 10 års forløb. Det er forudsat, at Roskilde, Ålborg og Esbjerg universitetscenterbiblioteker opbygges fra ca 1972, 1975 og 1980. Det må i denne forbindelse konstateres, at det hidtil ikke har vist sig muligt at overholde den fra biblioteksside ofte fremførte grund-sætning, at et universitetscenterbibliotek bør grundlægges fem år før det uddannelsescenter, det skal betjene.

Endvidere forudsættes det, at der etableres en sådan koordinering mellem Ålborg og Esbjerg universitetscentre m.h.t. fagområder, at de pågældende to universitetscenterbiblioteker vil supplere hinanden og hvert for sig have et bibliotekarbehov, der er mindre end de traditionelle universitetsbibliotekers.

Institutbiblioteker

Iblandt de øgede krav, som læreanstaltnes udvikling stiller til forskningsbibliotekerne, må institutterne særlig omtales. I overensstemmelse med et internationalt kendt træk i strukturen af nyere tids forskningsarbejde er institutterne i de sidste tiår vokset afgørende både i størrelse og betydning, og det kan forudses, at denne tendens vil fortsætte med endnu større styrke, når universitetsinstitutterne efter den nye styrelseslov har fået tildelt en central placering i universiteternes strukturelle opbygning efter faggrupper.

Det er ligeledes en almindelig tendens at institutbiblioteker i stigende grad indgår i et organiseret biblioteksmæssigt samarbejde med vedkommende læreanstalts hovedbibliotek og som følge heraf lægger stærkere beslag på hovedbiblioteket både med hensyn til udlån og biblioteksteknisk assistance, f.eks. katalogisering. Dette gælder hvadenten institutbetjeningen er helt eller delvis centraliseret på hovedbiblioteket. Foruden forøgelsen af det centrale arbejde på hovedbiblioteket, der i høj grad varetages af bibliotekarer, vil denne udvikling betyde et voksende behov for bibliotekarer på selve institutterne, enten udstationerede fra hovedbiblioteket eller ansatte af læreanstalterne. Hvad der her er sagt om læreanstaltnes institutter gælder tillige om tilsvarende videnskabelige institutioner, konservatorier og museer, hvis biblioteker i denne henseende er at sidestille med større universitetsinstitutter og sandsynligvis vil komme til at stille lignende krav til de store hovedbiblioteker om biblioteksbetjening med det deraf afledte behov for flere bibliotekarer.

Teknikumbiblioteker

Der er i løbet af de sidste 5-6 år oprettet biblioteker ved alle landets 9 teknika; før den tid havde kun Odense og Århus særlige tekniske biblioteker. Disse bibliotekers opgave er at betjene teknikums lærere og studerende med litteratur og desuden at yde service overfor regionens industri.

Teknikumbibliotekerne har et nært samarbejde med Danmarks Tekniske Bibliotek, der virker som konsulent for dem med hensyn til budgetlægning, bogvalg og indretning, og som desuden har påtaget sig den praktiske uddannelse af teknikas dokumentalister og bibliotekarere. Teknikumbibliotekernes bibliotekarbehov indgår derfor i prognosen for forskningsbibliotekerne.

Institutionsbiblioteker

I prognosen for bibliotekarbehovet på "Øvrige forskningsbiblioteker"* er desuden medregnet tallene for institutionsbiblioteker, dels fordi denne kategori ikke er medtaget andetsteds (eksempelvis Statens Levnedsmiddelinstitut og Instituttet for Udviklingsforskning) eller institutter under Akademiet for de Tekniske Videnskaber (ATV-institutter som Biocentralen, Svejsecentralen og Isotopcentralen), og dels fordi det ofte er vanskeligt at skelne disse institutioner fra branchesammenslutninger (f.eks. Cementfabrikkernes Tekniske Oplysningskontor eller Betonforskningslaboratoriet). Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd skønner, at der i 1970 findes ca 50 af disse institutioner med forsknings- og udviklingsafdelinger.

Firmabiblioteker

Behovet for bibliotekarere i erhvervsvirksomheder 15 år frem i tiden er yderst vanskeligt at vurdere. Mange faktorer påvirker skønnet, eksempelvis firmasammensætninger, ændret erhvervsstruktur ved evt indtræden i fællesmarkedet, virksomhedernes voksende erkendelse af informations- og udviklingsarbejde som en forudsætning for overlevelsesmuligheder, rationalisering, arbejdstidsnedsættelse etc.} kort sagt en række faktorer, der påvirker tallene i såvel positiv som negativ retning.

Danmarks Tekniske Biblioteks udlån er i den forløbne 10-års periode næsten tredoblet. Industriens andel i udlånet har i samme periode ligget nogenlunde konstant på 75%, svarende til en stigning pr år på 11%.

Firmabibliotekernes antal er i samme 10-års periode vokset fra 5 til 105. Under udarbejdelsen af "Fører for Firmabiblioteker" (1969) er det ved et spørgeskema udsendt til ca 250 større danske virksomheder blevet oplyst, at 104 firmaer havde biblioteker med selvstændigt personale. Sammenholder man dette sidste tal med statistikken over firmaer med forsknings- og udviklingsaktiviteter, synes der at være en vis overensstemmelse. Danmarks Teknisk-Videnskabelige Forskningsråd skønner, at der i 1970 findes 350 firmaer og institutioner med forsknings- og udviklingsafdelinger (ca 300 firmaer og ca 50 institutioner af typen ATV-institutter). Af de 300 firmaer kan ca 100 forudsættes at have udgifter på mere end kr 300.000 om året til udviklingsarbejde og dermed at kunne beskæftige en bibliotekar.

* Jvf kapitel 9.2.

I alt findes der således i dag ca 100 firmaer som potentielle eller faktiske arbejdssteder for bibliotekarere. På hovedparten af disse firmaer er bibliotekarstillingerne imidlertid i dag besat med kontoruddannet arbejdskraft, formentlig først og fremmest på grund af bibliotekarmanglen. Denne arbejdskraft, hvoraf ca 150 i dag har gennemgået Danmarks Biblioteksskoles kursus for medarbejdere ved firma- og institutionsbiblioteker, vil fortsat være til stede i en lang årække, og kan først gradvis og delvis forventes udskiftet med uddannede bibliotekarere.

På grund af firmasammenlægninger og dermed skabelse af større enheder er det sandsynligt, at større virksomheder vil have brug for 1-2 bibliotekarere, mens det mere rutineprægede arbejde vil blive udført af kontorfunktionærer. Mindre virksomheder med et enmandsbetjent bibliotek vil sandsynligvis fortsætte med kontoruddannet arbejdskraft, idet rutineoperationernes procentvis andel i arbejdsbyrden ikke vil tiltrække uddannede bibliotekarers arbejdskraft.

Trods virksomhedsfusioner synes antallet af virksomheder med udviklingsafdelinger at stige, og det vil formentlig være realistisk at regne med, at 300 firmaer i løbet af prognoseperioden vil få behov for en særlig biblioteksbetjening. Dette tal svarer til at alle firmaer, der i dag driver forsknings- og udviklingsarbejde, i 1985 har opnået et tilstrækkeligt stort forskningsbudget til, at de kan etablere eget bibliotek.

Idet erfarent kontorphersonale sandsynligvis stadig efter 15 år vil udfylde en del af stillingerne på disse firmabiblioteker, kan det imidlertid ved et forsigtigt skøn anslås, at ca 200 bibliotekarere i 1985 vil kunne finde beskæftigelse i firmabiblioteker.

Biblioteksbetjening af administrative enheder	I forbindelse med behovet for biblioteksbetjening på større virksomheder inden for industri og handel må det nævnes, at enhver administrativ enhed af en vis størrelse – det være sig af privat eller offentlig art – kan formodes efterhånden at udvikle et behov for en moderne litteratur- og dokumentationstjeneste, uanset om der oprettes særlige forsknings- og udviklingsafdelinger eller ej. Dette gælder ikke mindst centraladministrationen, hvor både ministerier og direktorater har et stærkt voksende behov for oprettelse af en informationstjeneste, der vil kræve ansættelse af biblioteksuddannede personer.
---	---

Lægebiblioteker på sygehuse	Medens biblioteksbetjeningen af patienter på sygehuse altid har været betragtet som en naturlig opgave for det stedlige folkebibliotek, må lægebiblioteker på hospitalerne principielt anses for videnskabelige biblioteker. Som følge af den planlagte omstrukturering af dansk hospitalsvæsen kan det desuden forudses, at de større sygehuse, der opstår ved denne udvikling,
-----------------------------	--

vil grundlægge lægebiblioteker i et hidtil ukendt omfang og med et betydeligt servicebehov. Ud fra oplysninger om den planlagte sygehusstruktur* og ud fra den antagelse, at Danmarks befolkning i 1985 vil udgøre knap 5,2 millioner, kan der opstilles følgende" oversigt over fremtidens forventede sygehustyper, idet det dog må bemærkes, at det er under overvejelse helt at opgive normalsygehuse, hvorved antallet af amts-specialsygehuse vil øges væsentligt.

Antal	Art	Sengepladser	Befolkningsunderlag
ca 70	mindre normalsygehuse	ca 300	ca 75.000
ca 20-25	udvidede - - eller amtsspecialsygehuse	ca 800	ca 200.000/250.000
ca 5	landsdelssygehuse	ca 1200	ca 1 mill.

Bibliotekarbehovet på disse hospitalers lægebiblioteker er i 1985 skønnet at udgøre:

1½ bibliotekar pr amtsspecialsygehus	= 35
2 bibliotekar pr landsdelssygehus	= 10
	<u>45</u>

Hertil kommer formodentlig ca 10 større selvstændige statshospitaler med et bibliotekarbehov på

= 10
<u>55</u>

Folkebibliotekernes Med hensyn til de konsekvenser, som folkebibliotekernes lånebehov
lånebehov
nes formodede udvikling indtil 1985 vil få for forskningsbibliotekernes servicefunktioner, kan der anstilles følgende betragtninger.

Man kan forvente, at deltidsbibliotekernes overgang til heltidsstatus i løbet af de kommende år i sig selv vil medføre stærkt voksende krav fra folkebibliotekerne til forskningsbibliotekerne. Det er en almindelig erfaring, at et velforsynet og velbemandet folkebibliotek oparbejder et litteraturbehov hos publikum, der medfører, at folkebiblioteket vil låne flere bøger fra forskningsbibliotekerne end et underforsynet og underbemandet folkebibliotek, selv om folkebibliotekerne i de kommende år vil udvide deres indkøb af f.eks. udenlandsk faglitteratur ganske betydeligt og trykte fælleskataloger for folkebibliotekerne vil øge disse bibliotekers indbyrdes lånevirkksomhed.

* Jvf "Amtskommuner. Befolkning, opgaver, økonomi, oplande. Udg. af Kommunalreformkommissionens sekretariat og Landsplanudvalgets sekretariat". 1968. Side 84 ff.

Samtidig vil ændringerne i kommunestrukturen til større enheder få konsekvenser for undervisningens og uddannelsens organisation og for det alment oplysende og kulturelle arbejde. En forlænget skolegang, nye uddannelseslinier og nye undervisningscentre vil stille større krav til folkebibliotekerne og dermed også bevirke, at folkebibliotekerne stiller flere lånekrav til forskningsbibliotekerne.

7.4 Forandringer i serviceniveau

Dokumentation

Selv om det i Betænkning 462 i forbindelse med omtalen af industribiblioteker m.v. hedder, at behovet for bibliotekarere vil vokse stærkt i de kommende år som følge af en mere bevidst og effektiv informations- og dokumentationspolitik, har man i 1967 ikke kunnet forudse, hvor hurtigt edb-baserede dokumentationstjenester ville blive indført i forskningsbibliotekerne, og i hvilken grad disse dokumentationstjenester oprettedes som led i internationale dokumentationsnet. På få år er imidlertid sådanne dokumentationstjenester blevet oprettet på en række forskningsbiblioteker. Danmarks Tekniske Bibliotek har startet søgnings-systemet Chemical Titles, fra efteråret 1968 suppleret med det betydeligt større system Chemical Abstracts Condensates og fra 1970 tillige Compendex, og på Universitetsbibliotekets 2. afdeling har man etableret en dansk central for de edb-styrede medicinske dokumentationstjenester MEDLARS og Biological Abstracts, begge steder ved internationalt samarbejde. Det kan forventes, at der bl.a. fra det af undervisningsministeriet 7.1. 1970 nedsatte udvalg for videnskabelig og teknisk information og dokumentation, som arbejder i nær tilknytning til Forskningens Fællesudvalg, vil blive stillet forslag om en radikal udbygning af dokumentationstjenester ved en række specialbiblioteker, ikke blot på teknisk og medicinsk område, men tillige i naturvidenskabelige og samfundsvidenskabelige fag og senere i de humanistiske discipliner. Med hensyn til det deraf afledte behov for bibliotekarere kan det bemærkes, at selv om det må være forskningsbibliotekarere, der leder og til dels selv udfører kodningsarbejdet, vil disse dokumentationstjenester rumme en række konkrete arbejdsopgaver, som i vid udstrækning vil kunne varetages af bibliotekarere. Desuden må det forudses, at det øgede antal bestillinger – både til udlån og fotokopiering – som følger af båndtjenester, vil udkræve et større korps af bibliotekarere. Da dokumentationsaktiviteten i forskningsbibliotekerne er af forholdsvis ny dato, foreligger der endnu ikke muligheder for at kvantificere behovet for bibliotekarere til denne arbejdsopgave.

Forbedret publikumsbetjening og litteratursøgning

De edb-baserede dokumentationstjenester i forskningsbibliotekerne betyder ganske vist en nyskabelse med hensyn til de tekniske midler, hvorved man kan eftersøge forskningsmateriale, men i princippet er disse dokumentationstjenester blot en konsekvent videreud-

vikling af de bestræbelser, forskningsbibliotekerne igennem en række år har udfoldet for at efterleve deres formål: ikke blot at indsamle, men tillige at stille den relevante litteratur til rådighed for deres benyttere. Forskningsbibliotekerne har i de senere år erkendt en forpligtelse til at påtage sig arbejdet med at opføre materiale til et givet forskningsformål, opstille bibliografiske lister m.v. og vejlede publikum i søgeteknik.

Ikke mindst vil en sådan udbygning af service være påkrævet over for forskere og studerende ved de højere læreanstalter. Allerede nu er der ved de fleste større forskningsbiblioteker tilrettelagt kurser i biblioteksbenyttelse og bibliografisk teknik for studerende ved de læreanstalter, forskningsbibliotekerne betjener. Men der er næppe tvivl om, at denne aktivitet vil blive intensiveret bl.a. i forbindelse med en omlægning af undervisningsformen i nye uddannelsescentre og en forbedring af studenternes biblioteksfaciliteter, f.eks. ved oprettelse af studenterlæsesale og samlinger af studiemateriale, udlånsbiblioteker med fri adgang til hylderne o.lign.

En sådan publikumsbetjening er imidlertid særdeles personalekrævende og forskningsbibliotekerne har hidtil ikke haft bevillingsmæssige muligheder for at få forslag gennemført om ansættelse af bibliotekarere til disse opgaver. Lånernes behov for vejledning i litteratursøgningsteknik og dokumentation er dog så påtrængende og i så hastig vækst, at man i perioden indtil 1985 må forudse i al fald en delvis realisering af disse planer.

I forbindelse med forskningsbibliotekernes øgede publikumsbetjening må endelig nævnes udgivelsen af bibliografier, regelmæssige tilvækstlister og faglitterære oversigter, en væsentlig udvidelse af udstillingsvirksomheden både på nationalt og internationalt plan samt i det hele en kraftig udbygning af PR-virksomheden.

Alle de her nævnte aktiviteter vil i betydeligt omfang kunne udføres af bibliotekarere i samarbejde med bibliotekernes akademiske fagspecialister. Behovet for bibliotekarere hertil lader sig ikke beregne, bl.a. fordi den hidtidige bibliotekarmangel stort set har forhindret anvendelsen af bibliotekarere til disse funktioner.

Forsknings- og
udviklingsarbejde

I forbindelse med de tidligere nævnte aktiviteter må omtales det forsknings- og udviklingsarbejde, som forskningsbibliotekerne i stadig stigende grad må påtage sig. Denne opgave er for det første en direkte følge af det øgede internationale samarbejde og kan f.eks. bestå i udarbejdelse af nationalt indput til internationale faglige databanker. Det fremstår desuden delvis som en videreførelse af det arbejde, der

påhviler forskningsbibliotekernes bibliografiske afdelinger, f.eks. Nationalbibliografisk afdeling af Det kongelige Bibliotek, der som landets nationalbibliotek har en særlig forpligtelse til at tage de bibliografiske opgaver op, som ikke har speciel tilknytning til andre hovedfagbiblioteker og bedst løses i sammenhæng med opbevarelse og pleje af den danske nationallitteratur i sin helhed.

Dernæst vil den kommende tid stille betydningsfulde krav til forskningsbibliotekerne om udviklingsarbejde til etablering af on-line systemer, klassifikationsforskning og anden biblioteksforskning. En koordinering af dette arbejde vil ske gennem det nyoprettede Forskningsbibliotekernes Fællesråd, der som centralorgan for alle danske videnskabelige og faglige biblioteker kan forventes at blive udbygget med sekretariat og konsulentstab. Ikke alene hertil, men til det under Forskningsbibliotekernes Fællesråd sorterende edb-udvalg vil der udkræves ansættelse af bibliotekarer, som vil være en nødvendig forudsætning for udførelsen af det videregående udviklingsarbejde i forskningsbibliotekerne.

7.5 Forandringer af interne arbejdsprocesser

Litteraturproduktionens vækst

Når man vil undersøge, hvilke udviklingstendenser der gør sig gældende for forskningsbibliotekernes personalebehov til udførelse af interne arbejdsprocesser (accession, katalogisering m.v.), er det naturligt at tage sit udgangspunkt i væksten af den videnskabelige litteraturproduktion. Til belysning heraf er der tidarbejdet et notat af civilingeniør B. Barnholdt*, hvorefter det fremgår, at vækstraten utvivlsomt er temmelig forskellig fra fag til fag, men at et rimeligt skøn for alle fag under et vil være en stigning på 6% årlig i de næste femten år, hvilket svarer til en fordoblingstid på 12 år.

Foruden forskellene mellem fagene og den generelle usikkerhed i beregningen af sådanne vækstrater er der imidlertid andre faktorer, som ikke gør det rimeligt blot at overføre vækstraten til forskningsbibliotekernes formodede behov for arbejdskraft til interne processer.

Personalestruktur

Dels må det formodes, at det lykkes for forskningsbiblioteker, der hidtil ikke har kunnet følge med i litteraturproduktionens vækst i hvert fald delvis at indhente det opståede efterslæb, dels viser en spørgeskemaundersøgelse i oktober 1970 af syv store forskningsbibliotekers personalestruktur så store forskelligheder mellem bibliotekerne, at en simpel fremregning ville være uforvarselig. Hvert af de undersøgte forskningsbiblioteker har sin egen struktur og interne

* Bilag nr XI. B. Barnholdt: Litteraturproduktionens udvikling frem til 1985. Et forsøg på en prognose.

arbejdsfordeling, hvilket tydeligt fremgår af de tabellariske oversigter*, ligesom der ikke er ensartethed i katalogiseringsmåde o.lign. Desuden fremgår det af undersøgelsen, at de fleste af disse store forskningsbiblioteker ikke regner med at ændre funktionsfordelingen af personalet væsentligt inden 1974/75. Selv om det vil være en opgave for det nyoprettede Forskningsbibliotekernes Fællesråd at tilvejebringe en vis ensartethed mellem forskningsbibliotekerne i henseende til planlægning og personalefordeling på hovedfunktioner, vil der sandsynligvis stadig i de næste femten år være afgørende forskelle, som delvis følger uundgåeligt af fagenes uensartede behov for biblioteksbetjening.

Edb i biblioteks-rutiner

Med hensyn til forskningsbibliotekernes anvendelse af edb til afløsning af de traditionelle biblioteksrutiner – accession, katalogisering og udlånsregistrering – gælder det i endnu højere grad end ved anvendelsen af edb til dokumentation, at udviklingen endnu befinder sig på et begyndelsesstadium. Under Forskningsbibliotekernes Fællesråd er der i efteråret 1970 nedsat et særligt udvalg med en række underudvalg vedrørende edb-arbejdet i forskningsbiblioteker og i 1971 kan der forventes oprettet et fælles edb-kontor for forskningsbiblioteker, men kun på enkelte forskningsbiblioteker er man endnu nået væsentlig længere end til at undersøge problemerne og anstille eksperimenter. På Handelshøjskolens Bibliotek i København og på Danmarks Tekniske Bibliotek har man dog allerede begyndt at fremstille trykte kataloger i bogform på edb-basis, ligesom Atomenergikommissionens Bibliotek og Statsbiblioteket i Århus har anvendt edb-teknikken til at udgive tidsskriftfortegnelser og tidsskriftregistre.

Herudover har man stort set hidtil koncentreret sig om at undersøge de traditionelle biblioteksrutiner med henblik på indførelse af edb, f.eks. i accessionsproceduren på Det kongelige Bibliotek. Det er karakteristisk, at det således er katalogiserings- og accessionsleddet, der først har været under overvejelse i denne forbindelse, og dernæst udlånsregistreringen. Årsagen er, at man på de førstnævnte områder kan forvente at finde de mest nærliggende rationaliseringsfordele, idet kørsel af grundliggende edb-bånd vil kunne give out-put i forskellige arbejdsled efter hinanden. Muligvis vil man med fordel kunne benytte båndmaterialet fra edb-baserede bogfortegnelser på hovedsprogene, således som det allerede nu delvis foreligger i det amerikansk-engelske MAEC 2-projekt, forsåvidt angår disse landes litteratur. Derved vindes yderligere mulighed for at udnytte både deskriptiv og systematisk prækatalogisering på disse

* Jvf bilag nr XII. Den funktionelle fordeling af personalet ved forskningsbibliotekerne i oktober 1970 og det forventede personalebehov i 1974/75.

bånd og fremstille kataloger i bogform, der er ved at blive almindelig anerkendt i moderne biblioteksteknik bl.a. fordi de tillader hurtigere overblik og orientering end kortkataloger.

Sammenfattende kan man om edb-anvendelse til biblioteksrutiner og det deraf afledte bibliotekarbehov sige, at det er en erfaring, at indføring af edb ganske vist kan betyde en formindskelse af behovet for kontorfunktionærer, men til gengæld i almindelighed medfører et øget behov for bibliotekarere. Løvrigt er spørgsmålet om edb i forskningsbibliotekerne særdeles kompliceret, og der er her kun peget på enkelte sider af problemet, som formodes at få direkte betydning for bibliotekarbehovet.

8. Øvrige beskæftigelsesområder

De øvrige beskæftigelsesområder for bibliotekarer er biblioteksvæsenets fælles instanser, folkebibliotekernes centrale instanser og institutioner og firmaer af forskellig art*.

8.1 Biblioteksvæsenets fælles instanser

Biblioteksvæsenets fælles instanser er Danmarks Biblioteksskole, Bibliotekscentralen, Bibliotekernes Oplysningskontor og Danmarks Biblioteksforening.

Pr 1.4.1970 var 47 sektion I-uddannede bibliotekarer og 1 sektion II-uddannet bibliotekar beskæftiget ved de fælles instanser** .

Udvalget har ikke umiddelbart haft mulighed for at vurdere de fælles instansers fremtidige udvikling og behov for bibliotekarisk arbejdskraft, og har derfor anmodet de enkelte instanser om en vurdering heraf. På grundlag af disse, i omfang overordentlig varierede, vurderinger gennemgås i det følgende de enkelte instanser.

8.11 Danmarks Biblioteksskole

Danmarks Biblioteksskole er i henhold til lov af 8. juni 1966 statens biblioteksfaglige læreanstalt. Biblioteksskolen uddanner bibliotekarer til folkebiblioteker (sektion I) og bibliotekarer til forskningsbiblioteker (sektion II) samt meddeler biblioteksteoretisk undervisning til forskningsbibliotekarer. Desuden forestår skolen videregående uddannelse af bibliotekarer og uddannelse af andre medarbejdere ved bibliotekerne i form af kurser. Biblioteksskolen skal endvidere fremme den biblioteksfaglige forskning.

Biblioteksskolen er i de seneste år blevet udbygget stærkt. I undervisningsåret 1970/71 er der ved undervisning, bibliotek og administration ansat 40 heltids-beskæftigede personer med akademisk og/eller bibliotekarisk uddannelse. Pr 1. april 1970 var personalets fordeling efter køn og uddannelse således:

* Om institutioners og firmaers behov for bibliotekarer, se kapitel 7, side 76 ff

** Jvf bilag nr II.

	Mænd	Kvinder	lait
Uddannelse som bibliotekar (sektion i)	11		15
Uddannelse som bibliotekar (sektion II)		1	1
Bibliotekaruddannelse + akademisk uddannelse	4	2	C
Akademisk uddannelse	7	1	8
Anden uddannelse	2		2
	<u>24</u>	<u>8</u>	<u>32</u>

Efter 1.4.70 er der ansat yderligere 8, hvoraf 4 med bibliotekaruddannelse. 7 stillinger har været ubesat.

Forventet udvikling

På det nu foreliggende grundlag synes det rigtigt at regne med, at ca 50% af personalet vil have bibliotekaruddannelse. Når de 2 nye grunduddannelser er fuldt udbygget, med henholdsvis 200 og 70 nye studerende pr årgang i 1973/74, vil der formodentlig være 58 stillinger. Af disse stillinger vil antagelig ca 50% være besat med personale med bibliotekaruddannelse fra enten sektion I eller II.

Det ventes, at grunduddannelserne, den videregående uddannelse og kursusvirksomheden i de følgende år må udbygges væsentligt især som følge af den ventede overgang til heltidsbiblioteksbetjening overalt i landet, specialiseringen inden for biblioteksarbejdet, udviklingen af dokumentationstjenesten samt en inddragning af nye undervisningsområder i forbindelse med f.eks. udbygningen af kulturcentervirksomhed i tilknytning til folkebibliotekerne. Desuden ventes en udbygning af forskningsvirksomheden.

Biblioteksskolen påregner derfor en forøgelse af personalet med 5-6 årlig i perioden op til 1985. Heraf vil skønsmæssigt ca halvdelen eller tre årlig have bibliotekaruddannelse.

Ny biblioteksskole

Såfremt der etableres en ny biblioteksskole efter et lignende mønster som Danmarks Biblioteksskole f.eks. fra 1974/75 vil personalebehovet til denne formentlig være således; idet der forudsættes en gradvis forøgelse af skolens kapacitet.

1974/75:	15
1975/76:	25
1976/77:	30
1977/78:	35
1978/79:	40
1979/80:	45
1980/81:	50
1981/82:	55
1982/83:	60
1983/84:	65
1984/85:	70

Samlet bibliotekarbehov

Fra 1974/75 vil der således skønsmæssigt til de to biblioteksskoler være behov for følgende antal bibliotekarer (med uddannelse fra enten sektion I eller II):

1974/75:	10
1975/76:	8
1976/77:	6
1977/78:	6
1978/79:	6
1979/80:	6
1980/81:	6
1981/82:	6
1982/83:	6
1983/84:	6
1984/85:	b

Skal antallet af nye studerende ved Danmarks Biblioteksskole øges og bevillinger og stillinger hertil skaffes fra 1971 eller 1972, vil behovet for lærere med bibliotekaruddannelse øges betydeligt, skønsmæssigt med ca 5 årlig over en 4-årig periode ved optagelse af 4-5 nye hold.

8.12 Bibliotekscentralen

Bibliotekscentralen er en selvejende institution som til alle to biblioteksformer producerer og forhandler katalog- og PR-materiale og biblioteksinventar. Samtidig er Bibliotekscentralen den ene part i interessentselskabet, Indbindingscentralen, som har til formål at tilbyde bibliotekerne klargjort materiale. Bibliotekscentralen er således et meget vigtigt led i bestræbelserne på at rationalisere folkebibliotekernes tekniske arbejdsgange. Kun en mindre del af Bibliotekscentralens personalestab er bibliotekaruddannet, pr 1.4.1970 17 personaleenheder, svarende til 18 personer.

Det må formodes at Bibliotekscentralen står over for en stærk ekspansion, hvis timiddelbare virkning på bibliotekarbehovet er vanskelig at konkretisere.

8.13 Bibliotekernes Oplysningskontor

Oplysningskontoret er en selvstændig institution under Kulturministeriet med det formål at formidle låneforbindelsen mellem folkebibliotekerne og forskningsbibliotekerne. Pr 1. januar 1971 beskæftigede kontoret 6 bibliotekarer, heraf 3 på heltid. 2 bibliotekarstillinger er midlertidigt besat med ikke-bibliotekarisk personale. I finansårene 1971/72 - 1973/74 er kontoret tildelt 2 nye stillinger, som ventes besat med kontoruddannet personale. Kontoret har ikke fået tildelt nogen egentlig aktivitetsstigning.

Forventet
udvikling

I øjeblikket foreslås folkebibliotekernes og forskningsbibliotekernes länesarbejde reorganiseret, og Kulturministeriet skal tage stilling til de fremtidige retningslinier for kontorets styrelse og virksomhed. En planlagt edb-fremstillet bogkatalog over folkebibliotekernes samlede bogbestand vil også få betydning for oplysningskontorets fremtidige virksomhed.

Det er således umuligt med sikkerhed at skønne over kontorets fremtidige behov for bibliotekararbejdskraft.

8.2 Folkebibliotekernes centrale instanser

Folkebibliotekernes centrale instanser er Bibliotekstilsynet, Folkebibliotekernes Depotbibliotek, Det Storkøbenhavnske Samarbejdsudvalgs Kontor og Bibliotekarforeningen.

Det er tidligere nævnt, at folkebibliotekerne beskæftiger ca 88% af samtlige erhvervsbeskæftigede bibliotekarer. Af de resterende 12% pr 1.4.1970 omkring 150 bibliotekarer, er de 22 beskæftigede ved folkebibliotekernes centrale instanser*..

8.21 Bibliotekstilsynet

Bibliotekstilsynet beregner og fordeler statens tilskud til folkebibliotekerne, fører på statens vegne tilsyn med folkebibliotekerne og yder dem råd og vejledning. Den konsultative opgave er i de senere år blevet den mest betydningsfulde og omfattende, og den tilsynsmæssige rolle er gledet noget i baggrunden. I takt med denne strukturændring er tilsynets personalestab udvidet og den består pr 1.4.71 af 13 heltidsbeskæftigede og 1 halvtidsbeskæftiget bibliotekar. 2j stilling er i øjeblikket ubesat.

Forventet
udvikling

I de nærmeste år er der ingen planer om en afgørende udvidelse af tilsynets personalestab. For finansårene 1971/72-1973/74 har tilsynet fået tildelt 1 ny stilling og en aktivitetsstigning svarende til ca 0,1 mio kr.

Generelt kan det siges at Bibliotekstilsynets udvikling har nøje forbindelse med spørgsmålet om en fordeling af biblioteksudgifterne på stat, amt og kommune, en fordeling som skal afgøres i forbindelse med den kommende revision af biblioteksloven. Falder afgørelsen ud således at kommunerne alene skal bære udgifterne til biblioteksvæsenet, må tilsynets virksomhed formodentlig nedtrappes.

Går man derimod ud fra at statens tilskud til bibliotekerne opretholdes, kan man vente en udbygning af Bibliotekstilsynet i takt med at folkebibliotekerne ekspanderer og tager nye opgaver op.

* Jvf bilag nr II.

8.22 Andre instanser

De øvrige centrale instanser er Folkebibliotekernes Depotbibliotek som har til opgave at modtage og udlåne bøger og andet materielle som udskilles fra de lokale folkebibliotekers samlinger, og Kontoret for de Storkøbenhavnske Folkebibliotekers Fællesopgaver, som koordinerer og løser visse opgaver for hovedstadsregionens folkebiblioteker.

Begge disse instanser er små, og iøvrigt så nye at de næppe endnu har fundet det rimelige virksomhedsniveau. Deres behov for bibliotekararbejdskraft er som følge heraf vanskeligt at afgøre.

9. Behovet for bibliotekarer

9.1 Folkebibliotekerne

Vurderingen af behovet for bibliotekarer til folkebibliotekerne er sket på grundlag af den tidligere omtalte undersøgelse af bibliotekararbejdskraftens placering på arbejdsområder*. Som et regneeksempel er det øjeblikkelige latente behov herefter opgjort under den forudsætning at biblioteksserviceniveauet, udtrykt ved tidsforbruget af bibliotekararbejdskraft pr arbejdsfunktion, er ens over hele landet.

Det antal bibliotekartimer pr indbygger der er valgt som normgivende ved beregningen fremgår af nedenstående tabel 16.. Tabellen registrerer bibliotekartidsforbruget ved forskellige arbejdsfunktioner i de udvalgte biblioteker. Behovet er rent beregningsteknisk opgjort på grundlag af en tænkt niveauudligning mellem disse udvalgte biblioteker og samtlige landets øvrige biblioteker.

Tabellen timetal ved funktion 1A, udlån til voksne, er ikke udelukkende udtryk for det anvendte tidsforbrug til den rene låneformidling, men sammensat af dette og det deraf afledte tidsforbrug ved ledelse og administration, teknisk arbejde og udlånskontrol (som kun i ringe omfang inkluderer bibliotekarisk arbejdskraft), forberedelse til og udøvelse af bogvalg samt den egentlige låneformidling**. Det samme gør sig i varierende omfang gældende for de øvrige funktioner med undtagelse af funktion 9, personlig tid. Denne funktion er udtryk for det anvendte tidsforbrug til spise-, kaffe- og tepauser samt evt transport fra hovedafdeling til filial(er).

Funktion 6, samarbejde med institutioner, er sammensat af alle de opgivne samarbejdsformer uanset form og karakter og inkluderer således f.eks. arbejdsområder som gymnasiebiblioteker, betjening af pleje- og alderdomshjem, samarbejde med børneinstitutioner, hospitalsbiblioteker og kasernebiblioteker. De opgivne timetal under funktion 8, andet, er i begge tilfælde tidsforbrug ved vejledning af praktikanter og volontører fra Danmarks Biblioteksskole.

* Jvf kapitel. 6.6. Side 67.

** Jvf bilag nr X.

Tabel 16. Ugentligt bibliotekartimetal pr 1000 indb.¹ for forskellige arbejdsfunktioner i en række biblioteker

Bibliotek Arbejdsfunktion	Brøndbyerne											Valgt norm			
	Herlev	Hillerød	Lyngby	Søllerød	Værløse	Hjørring	Holbæk	Nykøbing F	Nakskov	Slagelse	Randers	Thisted			
1A Udlån til voksne	13,20	11,04	11,57	10,11	14,72	16,42	12,70	10,48	16,97	12,15	15,86	8,50	11,91	11,48	15,00
1B Udlån til børn	10,88	19,56	12,99	11,89	21,54	19,68	21,56	15,45	9,81	11,33	13,50	12,06	13,75	11,70	20,00
1 Udlån (børn og voksne)	12,51	12,87	11,91	10,56	15,98	17,21	15,29	11,52	15,18	11,94	15,28	9,24	12,27	11,53	16,25 ²
2 Musikudlån	0,79	1,06	0,37	1,34	1,72	1,85	-	-	0,41	0,92	1,55	1,43	0,99	0,17	2,00
3 Kunstudlån	0,36	0,51	-	-	0,89	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,90
4 PR-virksomhed	1,54	0,37	0,45	0,65	1,66	0,63	1,18	0,28	0,64	0,69	0,62	0,91	0,60	0,58	4-5%
5 Referenceafdeling	0,76	0,86	0,79	0,90	1,66	2,11	0,83	1,28	1,34	2,81	-	1,96	0,75	1,42	2,00
6 Samarbejde med inst.	0,57	1,21	0,58	2,32	0,93	1,49	0,14	2,52	5,26	3,10	0,93	1,44	2,16	1,08	-
7 Oplandsarbejde	-	-	-	-	-	-	-	1,99	4,61	2,30	1,93	2,00	1,23	3,34	-
8 Andet	0,54	-	-	-	0,33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9 Personlig tid	2,81	2,82	2,36	2,20	2,69	2,47	2,91	1,56	2,80	2,47	2,79	1,36	1,85	1,17	-

¹ Bibliotekartimetallet er udregnet i forhold til det samlede indbyggertal. For arbejdsfunktionerne 1A og 1B er befolkningsgrundlaget dog henholdsvis voksne indbyggere og børn (0-13 år).

² Tallet angiver et vejlet gennemsnit af de valgte normer under 1A og 1B.

1A Udlån til voksne

De biblioteker., som har det største forbrug af bibliotekararbejdskraft i voksenafdelingerne anvender omkring 15 ugentlige bibliotekartimer pr 1000 voksne indbyggere.

Anvender man den valgte norm, 15 ugentlige bibliotekararbejdstimer pr 1000 voksne indbyggere, på hele landet, får man med et voksenindbyggertal på ca 3.830.000 (pr 1.7.70) et behov på 57.450 ugentlige bibliotekararbejdstimer. Med en ugentlig arbejdstid pr bibliotekar på 35 timer, idet 5-6 timer medgår til personlig tid, svarer dette til 1640 bibliotekarer.

En ændring af normen på - 1 ugentlig bibliotekararbejdstime pr 1000 voksne indbyggere påvirker det totale bibliotekarbehov med - 110 bibliotekarer.

IB Udlån til børn

1 børneafdelingerne ligger forbruget af bibliotekararbejdskraft mellem 19 $\frac{1}{2}$ og 21 $\frac{1}{2}$ ugentlige bibliotekararbejdstimer på de biblioteker som har det største forbrug.

Som norm er på dette arbejdsområde valgt 20 ugentlige timer pr 1000 børn (indbyggere fra 0-13 år). Umiddelbart ser det således ud til at der til den enkelte bruger i børneafdelingerne er længere bibliotekararbejdstid og dermed mulighed for en relativt bedre biblioteksbetjening end tilfældet er for den enkelte bruger i voksenafdelingerne. Det er imidlertid ikke tilfældet, idet man skønsmæssigt anslår at der blandt børn mellem 0-13 år er procentvis væsentlig flere brugere end blandt voksne. Dertil kommer yderligere at den gennemsnitlige besøgsfrekvens pr bruger formodentlig er højere i børne- end i voksenafdelinger. Alt i alt er der således til den enkelte bruger i voksenafdelingen væsentlig mere bibliotekartid end til den enkelte bruger i børneafdelingen.

Med et indbyggertal (0-13 år) på ca 1.080.000 (pr 1.7.70) og en norm på 20 bibliotekartimer pr 1000 indbyggere vil folkebiblioteksbetjeningen af børn i hele landet kræve ca 21.600 ugentlige bibliotekararbejdstimer, svarende til et behov på ca 615 bibliotekarer.

En normændring på - 1 ugentlig bibliotekartime pr 1000 børn påvirker det totale bibliotekarbehov med - 30 bibliotekarer.

2 Musikudlån

Musikudlånsfunktionen som den praktiseres i dag på de valgte biblioteker medfører et forbrug på ca 2 ugentlige bibliotekararbejdstimer pr 1000 indbyggere (totalt indbyggertal).

Denne norm er udtryk for et øjeblikkeligt tidforbrug på en arbejdsfunktion i stærk udvikling, og en arbejdsfunktion som i de enkelte biblioteker ikke er decentraliseret i tilstrækkeligt omfang.

2 ugentlige bibliotekararbejdstimer pr 1000 indbyggere medfører på landsbasis et ugentligt timeforbrug på ca 9840 timer. Det tilsvarende bibliotekarbehov er ca 280 bibliotekarer.

En ændring i normen på + 1 time påvirker bibliotekar-behovet med + 140 bibliotekarer.

- 3 Kunstudlån Forbeholdet over for det spinkle materiales norm-givende karakter gør sig endnu stærkere gældende på kunstudlånsområdet end på musikområdet. Kun et af bibliotekerne havde på undersøgelsestidspunktet videre erfaringer med kunstudlån, og dette bibliotek danner således norm. Et skøn på grundlag heraf giver et behov på ca 125 bibliotekarer.
- 4 PR-virksomhed, kulturelle arrangementer Udvalget har skønnet at et bibliotek, som anvender 4-5% af den bibliotekariske arbejdskraft på PR-virksomhed, hvori indgår elementer af arrangementsvirksomhed, i dag må anses for at have nået et rimeligt højt niveau. Også på dette område er usikkerheden over for materialets normgivende karakter stor, og det har ikke været muligt med nogen sikkerhed at indregne den ventede vækst i folkebibliotekernes arrangementsvirksomhed. Den valgte norm medfører et behov på godt 150 bibliotekarer.
- 5 Referenceafdeling Det opgivne tidsforbrug ved referenceafdelingerne viser relativt store forskelle. Som norm er valgt 2 ugentlige arbejdstimer pr 1000 indbyggere, hvilket svarer til et behov på ialt ca 280 bibliotekarer.
- 6 Samarbejde med institutioner Dette arbejdsområde er et konglomerat af en række funktioner, hvoraf nogle er lidt udviklede, f.eks. samarbejde med uddannelsesinstitutioner ud over folkeskolen, og andre traditionelt er bedre udviklede, f.eks. hospitals- og kasernebiblioteker. Samarbejdet kan ydermere antage to forskellige former, med totalt forskelligt behov for bibliotekarisk indsats*.
- Dertil kommer at antallet og størrelsen af de enkelte institutioner varierer fra kommune til kommune, hvilket gør det vanskeligt at anvende samme beregningsmetode som for de øvrige arbejdsområder.
- En skønsmæssig opgørelse for de enkelte funktioner fører til følgende resultat:

- a Hospitalsbiblioteker – et behov på ca 100 bibliotekarer hvis man anvender normen 1 bibliotekar pr 500 hospitalssenge**. Der er i øjeblikket knap 50.000 hospitalssenge i landet.

• Jvf kapitel 6.43, side 61.

** Forslag til vejledende retningslinier for hospitalsbiblioteker. Danmarks Biblioteksforenings udvalg for hospitalsarbejde og andre særopgaver. 1969. (ikke offentliggjort).

- b Ældre på institutioner – et behov på ca 125 bibliotekarer hvis man anvender et gennemsnit af de undersøgte bibliotekers tidsforbrug (ca 0,9 ugentlig bibliotekar-time pr 1.000 indbyggere).
- c Ældre og handicappede i private hjem – et behov på ca 50 bibliotekarer hvis man som norm anvender 1/3 time pr 1000 indbyggere.
- d Kasernebiblioteker – et behov på ca 20 bibliotekarer hvis man forudsætter en faguddannet betjening overalt, kombineret med selvbetjening på mindre tjenestesteder.
- e Rådgivning og biblioteksteknisk samarbejde samt andre afdelingsordninger – et behov på ca 90 bibliotekarer beregnet med basis i de opgivne timetal fra de udvalgte biblioteker.

Det samlede bibliotekarbehov til denne arbejdsfunktion er herefter ca 385 bibliotekarer. Til sammenligning kan anføres at en eventuel valgt norm på 3 ugentlige timer pr 1000 indbyggere ville bevirke et behov på ca 420 bibliotekarer.

7 Oplands-arbejdet

Oplandsarbejde er en arbejdsfunktion som kun forekommer på centralbibliotekerne, og som ydermere i sin traditionelle form er under afvikling. Der er ikke beregnet noget bibliotekarbehov specielt for denne funktion.

Sammenfatning af det beregnede bibliotekarbehov

Under forudsætning af et ensartet højt serviceniveau over hele landet ville det latente 1970-behov for bibliotekarer herefter udgøre:

Udlån til voksne	1640	bibliotekarer
Udlån til børn	615	-
Musikudlån	280	-
Kunstudlån	125	-
PR-virksomhed	150	-
Referenceafdeling	280	-
Samarbejde med institutioner	385	-
		3475 bibliotekarer

Det samlede behov for bibliotekarer til folkebibliotekerne ved ensartet højt serviceniveau kan således angives til ca 3500 personaleenheder bibliotekarer svarende til 1 bibliotekar pr 1400 indbyggere, eller 7,1 bibliotekar pr 10.000 indbyggere.

Merbehovet	Pr 1.4.1970 var ved folkebibliotekerne beskæftiget 1021 personaleenheder bibliotekarer, svarende til 1 bibliotekar pr 4820 indbyggere eller 2,07 bibliotekarer pr 10.000 indbyggere. I Nordøstsjælland var der dog 3,1 bibliotekarer pr 10.000 indbyggere til rådighed mod 1,5 i det øvrige land. Under forudsætning af niveauudligning mellem samtlige landets biblioteker inden for de enkelte biblioteksfunktioner kan det øjeblikkelige latente merbehov for bibliotekarer således opgøres til ca 2500 personaleenheder.
Befolkningsudviklingen	Den fremtidige totale befolkningsudvikling påvirker kun i ringe grad det således opgjorte øjeblikkelige latente behov for bibliotekarer. Befolkningsudviklingen 1970-1985 skulle således med uændrede forudsætninger vedrørende antallet af bibliotekarer pr 10.000 indbyggere give et merbehov på 175 bibliotekarer.
Arbejdstidsforkortelser	Til gengæld kan arbejdstidsforkortelser for bibliotekerne påvirke behovet. Over en 15 års periode vil det være rimeligt at regne med en arbejdstidsreduktion på ca 15%*. Alt andet lige skulle dette - sammen med befolkningsudviklingen - bevirke et merbehov på ca 800 bibliotekarer i 1985 i forhold til det ovenfor opgjorte latente behov på ca 3500 i 1970.
Forberedelsestid for bibliotekarer	Publikumsvejledningens kvalitet er i stor udstrækning afhængig af bibliotekarernes mulighed for at orientere sig i det indkøbte biblioteksmateriale. Forudsætter man eksempelvis en gennemsnitlig 3-6 timers ugentlig forberedelsestid som en del af hver enkelt bibliotekars arbejdstid bevirker det et merbehov i 1985 på 430-860 bibliotekarer hvis alle funktioner skal dækkes med bibliotekarisk arbejdskraft i samme omfang, som før forberedelsestidens indførelse. En ændring i forberedelsestiden på - 1 time pr bibliotekar påvirker bibliotekarbehovet med - 3% i 1985, beregnet under hensyn til såvel forventet arbejdstidsreduktion som befolkningsudviklingen. Med en forberedelsestid på f.eks. 3 timer ugentlig vil det totale bibliotekarbehov i 1985 således være knap 4800 personaleenheder. Det betyder en bibliotekarfrekvens på 1 bibliotekar pr 1070 indbyggere, eller 9,4 bibliotekarer pr 10.000 indbyggere.

9.11 Udviklingstendenser

De ovenfor gennemførte beregninger over behovet for bibliotekarer er hverken realistiske med hensyn til beskrivelse af en mulig 1970-situation eller en mulig 1985-situation, af følgende grunde:

* Perspektivplanlægning 1970-1985. Side 50³

- a På kort sigt er det hverken personale-mæssigt eller bevillingsmæssigt muligt at opnå den forudsatte niveauudligning.
- b Det i dag kendte højeste serviceniveau inden for hver enkelt biblioteksfunktion vil formentlig i løbet af relativ kort tid være passeret af enkelte biblioteker. Ønskede servicenormer må således forventes at ligge på et højere niveau i 1985 end i 1970.
- c Der er for øjeblikket ikke tendenser til udligning af niveauforskellene imellem de enkelte geografisk bestemte biblioteks-områder.

Den fremtidige udvikling i serviceniveauet vil herefter afhænge, dels af udbuddet af bibliotekarere, dels af de økonomiske ressourcer, der stilles til rådighed. Udbuddet af bibliotekarere vil både totalt og regionalt sætte en øvre grænse for udviklingen* .

Ser man på efterspørgselsudviklingen alene, konstaterer man, at der for øjeblikket er kraftige tendenser til en stigning i serviceniveauet.

I Nordøstsjælland** må man formode, at væksten i antallet af bibliotekarere har været mindre hæmmet af begrænsningen i udbuddet end i det øvrige land, idet det kan konstateres, at nyuddannede fra biblioteksskolen klart foretrækker ansættelse i dette område*** . Især i de sidste par år kan der således i det Nordøstsjællandske område konstateres meget kraftige stigninger i bibliotekarfrekvensen. Antager man at bibliotekarfrekvensen hvert år vokser med samme procent, kan man for perioden 1964-70 beregne en årlig vækstprocent i bibliotekarfrekvensen på 6,14, men udviklingen i området har de to sidste år (1968/69 og 1969/70) været væsentlig kraftigere, henholdsvis 12,2% og 12,0% mod 4,2% i 1967/68. Der er således ikke tale om en ensartet udvikling inden for perioden.

I den øvrige del af landet har stigningerne i bibliotekarfrekvensen været mere moderate. De tre sidste år har stigningsprocenten udgjort 2,3 (1967/68), 6,1 (1968/69) og 9,4 (1969/70). Den gennemsnitlige årlige vækstprocent for perioden 1964-1970 har været 3T.

På hvilket niveau de fremtidige vækstprocenter vil ligge er vanskeligt at afgøre. Et mere rigeligt udbud af bibliotekarere vil muliggøre højere vækstprocenter. Modsat kan en strammere økonomisk situation for kommunerne

* Jvf kapitel 10.1.

** Roskilde-, Frederiksborg- og Københavns amter samt hovedstaden.

*** Jvf bilag nr XIV. Undersøgelse vedr. erhvervsvalget i afgangsklassen ved Danmarks Biblioteksskoles sektion I.

dæmpe væksten i bibliotekarforsyningen. I tabel 17 er vist hvilket antal bibliotekarer pr 10.000 indbyggere, man vil nå i henholdsvis 1975, 1980 og 1985 i de to geografiske områder med alternative vækstprocenter i bibliotekarfrekvensen i perioden 1970-1985 under ét samt de hertil svarende totale bibliotekarbehov.

Tabel 17. Udviklingen i antallet af bibliotekarer pr 10.000 indbyggere, og behovet for bibliotekarer linder alternative vækstprocenter i bibliotekarfrekvensen 1970-1985 for Nordøstsjælland og det øvrige land

Årlig vækst- proc. 1970-85	Nordøstsjælland		Øvrige land	
	Bibliotekarer pr 10.000 indbyggere	Antal biblio- liotekarer	Biblio- tekarer pr 10.000 indb.	Antal biblio- tekarer
	1970 3,09	535	1,52	486
2	1975 3,41	610	1,68	540
	1980 3,76	690	1,85	600
	1985 4,15	775	2,05	670
4	1975 3,76	675	1,85	595
	1980 4,57	840	2,25	730
	1985 5,56	1040	2,74	895
6	1975 4,14	745	2,03	650
	1980 5,54	1015	2,72	880
	1985 7,41	1385	3,64	1190
8	1975 4,54	815	2,23	715
	1980 6,67	1220	3,28	1065
	1985 9,80	1830	4,82	1575
10	1975 4,98	895	2,45	785
	1980 8,02	1470	3,94	1275
	1985 12,92	2415	6,35	2070
12	1975 5,45	980	2,68	860
	1980 9,60	1760	4,72	1530
	1985 16,92	3160	8,32	2715

Det fremgår af tabel 17, at man i Nordøstsjælland skal have en årlig vækst på ca 8% i bibliotekarfrekvensen for at nå frem til en frekvens på 9-10 bibliotekarer pr 10.000 indbyggere i 1985, svarende til det tidligere opgjorte behov under forudsætning af ensartet højt serviceniveau i alle folkebiblioteker, indførelse af forberedelsestid for bibliotekarer og en 15% nedsættelse af bibliotekarernes arbejdstid.

I det øvrige land vil dette niveau end ikke kunne nås ved en årlig vækstprocent på 12, og en årlig vækstprocent på 8 vil kun betyde, at man i det øvrige land omkring 1980 har nået det nuværende (1970) serviceniveau i Nordøstsjælland. Der må således forudsættes høje vækstprocenter i både Nordøstsjælland og det øvrige land, hvis det ensartede høje serviceniveau skal nås inden 1985. Vækstprocenterne må i størrelsesorden ligge på niveau med de seneste års vækstprocenter, dog således at der forudsættes en kraftigere vækst i det øvrige land end i Nordøstsjælland, hvis en udligning skal ske.

9.12 Udviklingstendenser i enkelte områder på kortere sigt

På kortere sigt spores ingen tendenser til afdæmpning af væksten i antallet af bibliotekarer pr 10.000 indbyggere. Også kommuner, der allerede i dag nærmer sig det forudsatte høje serviceniveau er inde i en kraftig vækst. Til nærmere belysning af udviklingstendenserne på kortere sigt har udvalget indhentet oplysninger fra biblioteksvæsenet i Søllerød og Herning kommuner*. Disse oplysninger hviler på en faglig vurdering af den fremtidige udvikling, og har ikke været forelagt de økonomisk ansvarlige instanser.

Søllerød kommune er et eksempel på en kommune med højt udviklet biblioteksvæsen og stagnerende befolknings-tilvækst. Kommunen havde pr 1.4.1970 normeret 26 bibliotekarstillinger, hvoraf 4 var ubesatte. Excl de ubesatte stillinger svarer dette til 7,1 bibliotekarer pr 10.000 indbyggere, og incl de ubesatte stillinger til 8,4 bibliotekarer pr 10.000 indbyggere. I 1971/72 forventer man yderligere at få 3 stillinger til rådighed og i 1972/73 3s stilling. I 1975 forudsættes der herudover at være behov for 4 bibliotekarer. Hvis alle stillinger kan forudsættes besat de næste år skulle antallet af bibliotekarer pr 10.000 indbyggere herefter udvikle sig fra 7,1 - 8,4 i 1970 til op til 10,5 i 1973 og 11,8 i 1975.

Den gennemsnitlige årlige vækst 1970 - 1975 udgør i alt 10,5%, hvis de ubesatte stillinger medregnes og 7% i antallet af forudsatte nyoprettede stillinger. Det fremgår således, at selv en kommune som i dag har en meget høj bibliotekarfrekvens i forhold til det øvrige land, forudsætter fortsat kraftig vækst. Med en frekvens på 11,8 i 1975 vil kommunen ligge væsentligt over den frekvens, der i dag svarer til højeste kendte serviceniveau inden for de enkelte biblioteksfunktioner.

Herning er et eksempel på en kommune, der blev udvidet væsentligt ved kommunalreformen pr 1.4.1970. I alt var der pr 1.4.1970 17 bibliotekarstillinger til rådighed i kommunen, hvoraf 4 var ubesatte. I forhold til befolkningsgrundlaget forud for kommunesammenlægningen gav dette et bibliotekarantal på 4,1 - 5,3 pr 10.000 ind-

* Jvf bilag nr XIII. Nærmere analyse af enkelte biblioteker.

byggere, mens man efter sammenlægningen havde 2,5-3,3 bibliotekarstillinger til rådighed pr 10.000 indbyggere. På kort sigt, det vil sige til og med 1973/74, regnes med yderligere 15 nynormeringer, således at det samlede antal stillinger skulle nå op på 32 svarende til 6,15 bibliotekarer pr 10.000 indbyggere. Det skønnes, at man til en fagligt set fuldt dækkende biblioteksservice har brug for i alt 47-48 bibliotekarer svarende til 9,13 bibliotekarer pr 10.000 indbyggere.

Den årlige vækstprocent i antallet af normerede stillinger og beskæftigede bibliotekarer skulle herefter udgøre henholdsvis 22 og 32% i perioden 1970-1973 hvis den ønskede 73-frekvens skal nås.

9.13 Sammenfatning

Ønsker man at opnå det i dag kendte bedste serviceniveau inden for hver enkelt biblioteksfunktion kan man skønne, at det hertil svarende behov for bibliotekarer er 7,1 pr 10.000 indbyggere. Nedsættes bibliotekarernes arbejdstid med 15% i perioden 1970-1985 og indføres der en forberedelsestid på f.eks. 3 timer ugentlig, skal denne frekvens under forudsætning af uændret serviceniveau svare til 9,4 bibliotekarer pr 10.000 indbyggere i 1985.

Der er i øjeblikket tendens til store relative stigninger i antallet af bibliotekarer pr 10.000 indbyggere. I Nordøstsjælland har man de sidste år i gennemsnit haft en stigning på 12%.

Det sidste år har også vist en markant stigning i det øvrige land, nemlig godt 3%. Tendensen i 60-erne har dog bevirket øget ulighed i bibliotekarforsyningen mellem Nordøstsjælland og det øvrige land. En årlig stigningsprocent på ca 8 vil muliggøre det ønskede ensartede høje serviceniveau i hele Nordøstsjælland i 1985, mens der for at nå samme standard i det øvrige land vil kræves en årlig stigningsprocent gennem hele perioden 1970-85 på ca 13.

Der er dog ikke grund til at formode, at man med det i dag kendte højeste serviceniveau har nået et mætningspunkt for biblioteksydelsernes standard. En øvre grænse for bibliotekarfrekvensen kan ikke fastlægges. De biblioteker, der nærmer sig eller overstiger det nuværende højeste serviceniveau, vil formentlig søge yderligere at forbedre standarden og udvide aktiviteterne.

Begrænsningerne i ekspansionshastigheden vil være dels af bevillingsmæssig art, hvor biblioteksaktiviteterne må afvejes over for andre kommunale ydelser, dels vil udbuddet af bibliotekarere begrænse ekspansionen regionalt og totalt*.

På baggrund af de sidste års erfaringer kan det ikke afvises, at man på kortere sigt bevillingsmæssigt set vil kunne opretholde en vækstprocent på 12% i antallet af bibliotekarere pr 10.000 indbyggere, ikke mindst fordi der er mange allerede normerede, ubesatte bibliotekarstillinger. Om samme høje vækstprocent kan opretholdes på længere sigt forekommer mere tvivlsomt. I perspektivplanen 1970-1985 skønnes det således, at folkebibliotekerne inden for personalesektoren vil vokse med godt 5% årligt**.

I det følgende vil i opstillinger over det samlede behov for bibliotekarere til folkebibliotekerne i 1985 figurere et totalt antal på 4800 personaleenheder svarende til 9,4 bibliotekarere pr.10.000 indbyggere, forudsat ensartet højt serviceniveau og nedsættelse af arbejdstiden, samt indførelse af forberedelsestid. De ovenfor gennemgåede udviklingstendenser må tages i betragtning ved vurderingen af en sådan samlet behovsangivelse.

9.2 Forskningsbibliotekerne

Som det tidligere er blevet omtalt, stilles der bl.a. visse krav om ensartet statistisk grundmateriale, der som det skal være muligt at foretage en egentlig beregning af det fremtidige behov for bibliotekarere.

Et sådant materiale foreligger ikke for forskningsbibliotekernes vedkommende. Det har således ikke været muligt at fremskaffe sammenlignelige statistiske oplysninger om forskningsbibliotekernes lånere fordelt på hovedkategorier (lærere, forskere, studerende, andre) eller udlån fordelt på fag.

Ligesom man for folkebibliotekernes vedkommende kan bygge en prognose på indbyggertal som folkebibliotekernes potentielle lånerklientel, har man søgt at finde et holdbart beregningsgrundlag for forskningsbibliotekernes fremtidige lånerkreds. De fleste større forskningsbiblioteker har til opgave at betjene universiteter og andre højere læreanstalter, og man kan som følge heraf delvis vurdere udviklingen ved at inddrage prognoser over fremtidig bestand af studerende og lærere ved de højere læreanstalter. Imidlertid har manglen på normer for sammenhængen mellem udlån og personaletal gjort det umuligt at få fastlagt parametre for sammenhæng mellem antallet af lånere og den arbejdskraft, som betjeningen af disse nødvendiggør.

* Jvf kapitel 10.1.

** Perspektivplanlægning 1970-1985. Side 76.

Dertil kommer, at planlægningen af det fremtidige uddannelsessystem og ændringer i uddannelsesstrukturen vil kunne medføre væsentlige forandringer i forskningsbibliotekernes struktur. Sådanne strukturændringer har det ikke været muligt at få fastlagt på indeværende tidspunkt.

Forskningsbibliotekerne, der er underlagt flere ministerier, har indtil oprettelsen af Forskningsbibliotekernes Fællesråd i juli 1970 savnet et centralorgan, som kunne koordinere og planlægge forskningsbibliotekernes virksomhed, hvorfor de videnskabelige og faglige biblioteker i Danmark ikke som folkebibliotekerne har noget præg af indbyrdes ensartethed.

Der mangler derfor ikke blot en række statistiske analyser af forskningsbibliotekernes funktioner, men tillige en samlet planlægning ud fra fælles retningslinier, som først nu vil kunne påbegyndes af ovennævnte centralorgan.

Udvalget har derfor rettet henvendelse til det nyoprettede Forskningsbibliotekernes Fællesråd med anmodning om, at Rådet ud fra de forventede udviklingstendenser* ville afgive et skøn over forskningsbibliotekernes formodede behov for bibliotekarer i lighed med de behovstal, der er opstillet i Betænkning nr 462 om biblioteksassistenternes uddannelses- og ansættelsesforhold. Forskningsbibliotekernes Fællesråds Forretningsudvalg har ved skrivelser af 19.11. og 10.12. 1970 opstillet de nedenfor angivne skønnede tal for forskningsbibliotekernes bibliotekarbehov opgjort i personaleenheder, sammenholdt med bestanden af bibliotekarer fra sektion II pr 1.4.1970**:

	1970	1975	1980	1985
1 Nye universitetscenterbiblioteker				
Roskilde	-	15	30	40
Ålborg	-	10	15	20
Esbjerg	-	-	10	15
2 Firmabiblioteker	2	70	120	200
3 Lægebiblioteker på sygehuse	1	20	40	55
4 Øvrige forskningsbibl. (incl. Odense Universitetsbibliotek, teknika, institutionsbibl. og universitetsinstitutter)	171	460	730	980
I alt	174	575	945	1310

* Jvf kapitel 7.2 ff.

** Jvf bilag nr VI. Deltidsbeskæftigede er indregnet med 1/3 tid.

Det således opgjorte bibliotekarbehov er udtryk for en biblioteksfaglig vurdering, mens antallet af stillinger, der vil blive oprettet, først og fremmest vil bero på den økonomiske prioritering af hele sektorens udvikling. I perspektivplanen ansættes periodens udviklingstakt for de højere læreanstalters og forskningsbibliotekernes personale til 5,2% årlig*.

9.3 Øvrige beskæftigelsesområder

De institutioner uden for folkebiblioteker og forskningsbiblioteker som beskæftiger bibliotekarisk arbejdskraft, nemlig biblioteksvæsenets fælles instanser og folkebibliotekernes centrale instanser, er beskrevet i kapitel 8. En egentlig beregning af disse instansers fremtidige bibliotekarbehov har ikke kunnet gennemføres, og udvalget har på dette punkt måttet basere vurderingen af bibliotekarbehovet på et skøn. Som forudsætning for dette skøn er udvalget gået ud fra, at det procentuelle forhold mellem bibliotekaranvendelsen i folke- og forskningsbiblioteker og anvendelsen af bibliotekarer i de øvrige beskæftigelsesområder forbliver uændret i perioden frem til 1985.

I øjeblikket anvender folkebibliotekerne ca 88% af det totale udbud af bibliotekarisk arbejdskraft, uddannet fra sektion I, mens ca 12% af den samlede bestand af bibliotekarer fra sektion I er beskæftiget uden for folkebibliotekerne. Af disse 12% er ca 1/3 beskæftiget ved biblioteksvæsenets fælles instanser, ca 1/3 ved folkebibliotekernes centrale instanser m.v., og ca 1/3 ved forskningsbiblioteker**. Forskningsbibliotekernes fremtidige behov for bibliotekarer er opgjort i afsnit 9.2, og under forudsætning af fremtidig uændret fordeling af bibliotekararbejdskraften vil behovet for bibliotekarer uden for folke- og forskningsbiblioteker være ca 8% af folkebibliotekernes behov.

De øvrige beskæftigelsesområders behov for bibliotekarer skønnes således at være ca 400 personaleenheder i perioden frem til 1985.

9.4 Det samlede behov for bibliotekarer

Det samlede behov for bibliotekarer fra biblioteksskolens sektion I og II i perioden frem til 1985 kan således opgøres til:

	<u>Personaleenheder</u>
a Folkebibliotekerne:	ca 4800
b Forskningsbibliotekerne	- 1300
c Øvrige beskæftigelsesområder	- 400
I alt	ca 6500

* Perspektivplanlægning 1970-1985. 1971. Side 60 ff.

** Jvf bilag nr II.

Merbehovet

Pr 1.4.1970 er beskæftiget i alt 1334 personaleenheder bibliotekarisk arbejdskraft med uddannelse fra biblioteksskolens sektion I eller II. Merbehovet for bibliotekarere indtil 1985 skønnes således at være ca 5200 personaleenheder, eller lidt mindre end fire gange 1970-bestanden.

10. Sammenligning af udbud og efterspørgsel

10.1 Folkebibliotekerne

Udbud

Tabel 18 viser det beregnede udbud af bibliotekarere til rådighed for folkebibliotekerne i 1975, 1980 og 1985*, under forudsætning af at 88% af det totale antal kandidater fra biblioteksskolens sektion I fortsat søger ansættelse ved folkebibliotekerne. Udbuddet er vist både ved uændret uddannelseskapacitet og ved øget uddannelseskapacitet i form af fri adgang til biblioteksskolens sektion I fra 1971. Tabellen registrerer endvidere den årlige gennemsnitlige vækst i udbuddet i fem-årsperioderne 1970-75, 1975-80 og 1980-85.

Tabel 18. Beregnet udbud af bibliotekarere til rådighed for folkebibliotekerne 1970-85, og udbuddets gennemsnitlige vækstprocent

	Udbud l.4. 1970	Udbud l.4. 1975	Årlig vækst 70-75 i %	Udbud l.4. 1980	Årlig vækst 75-80 i %	Udbud l.4. 1985	Årlig vækst 80-85 i %
Uændret optagelse	1021	1515	$8\frac{1}{4}$	2000	$5\frac{3}{4}$	2450	$4\frac{1}{4}$
Fri adgang	1021	1515	$8\frac{1}{4}$	2860	$13\frac{1}{2}$	4480	$9\frac{1}{2}$

Note: Den årlige vækstprocent gennem hele perioden 1970-85 er 6 ved uændret optagelse og $10\frac{1}{2}$ ved fri adgang.

Efterspørgsel over for udbud

Sammenligner man det beregnede udbud af bibliotekarere under forudsætning af uændret uddannelseskapacitet ved biblioteksskolens sektion I, med det opgjorte behov (4800 i 1985)** og de nuværende udviklingstendenser i efterspørgslen, fremgår det klart at der fortsat må forventes mangel på bibliotekarere. De første år vil det ikke være urealistisk at regne med en årlig stigning i efterspørgslen, svarende til den gennem de sidste par år i Nordøstsjælland konstaterede, nemlig 12%. En sådan efterspørgsel vil ikke kunne imødekommes af den beregnede stigning i udbuddet. I de efterfølgende år falder den procentvise stigningssikt i udbuddet, således at der må forudsættes et kraftigt fald i efterspørgslen, hvis ikke bibliotekarmanglen skal forstærkes.

* Jvf kapitel 5.1.

** Jvf kapitel 9.1.

Hvis uddannelseskapa­citet øges, og der gives fri adgang til biblioteksskolen fra 1971 vil der i 1985 være knap 4500 bibliotekarer til rådighed for folke­bibliotekerne. Heroverfor står et skønnet behov på ca 4800, hvori er medregnet ca 1300 bibliotekarer til imødegåelse af en arbejdstidsforkortelse på 15% og en mulig indførelse af en 3 timers ugentlig forberedelsestid. Det forudsatte høje 1970-service­niveau vil således omtrent kunne nås over hele landet inden 1985.

Uændret
uddannelses-
kapacitet

Går man ud fra uændret uddannelseskapa­citet på biblioteksskolens sektion I vil det fremtidige udbud af bibliotekarer således ikke holde mål med den forventede efterspørgsel. I en sådan mangelsituation må det forudses at det nordøstsjællandske område vil blive specielt favoriseret. En undersøgelse foretaget blandt de studerende fra biblioteksskolens afgangshold 1971 viser, at over 75% af de nyuddannede der søger beskæftigelse i folkebibliotekerne, vælger ansættelsessted i det nordøstsjællandske område*. Til sammenligning kan anføres at ca 35% af befolkningen er bosat i Nordøstsjælland, og godt halvdelen af den nuværende bestand af bibliotekarer ved folkebibliotekerne er beskæftiget i dette område.

For nærmere at belyse den stigende ulighed i bibliotekarforsyningen har udvalget ladet udarbejde modelberegninger, som under forskellige forudsætninger viser fordelingen af bibliotekarer mellem Nordøstsjælland og det øvrige land i perioden 1970-85. Hovedprincippet i beregningerne er at den forudsatte efterspørgsel efter bibliotekarer i det nordøstsjællandske område forlods antages dækket, således at det øvrige land tildeles det resterende antal bibliotekarer.

I tabel 19 forudsættes den årlige vækst i bibliotekarforsyningen i Nordøstsjælland at ligge på 12% indtil 1975, svarende til væksten de sidste to år. For perioden 1975-85 er forudsat alternative vækstprocenter i det nordøstsjællandske område.

* Jvf bilag nr XIV. Undersøgelse vedr. erhvervsvalget i afgangsklassen ved Danmarks Biblioteksskoles sektion I. Marts 1971.

Tabel 19. Bibliotekarere pr 10.000 indbyggere ved alternative årlige vækstprocenter i bibliotekarfrekvensen for Nordøstsjælland. Uændret uddannelseskapa-
citet ved biblioteksskolens sektion I

Årlig vækst NØ Sj i %	År	Nordøstsjælland		Øvrige land		Hele landet	
		Antal ¹ biblio teka rer	Bibl. pr 10000 indb.	Antal ¹ biblio teka rer	Bibl. pr 10000 indb.	Antal ¹ biblio teka rer	Bibl. pr 10000 indb.
70-75 12	1970	535	3,1	486	1,5	1021	2,1
	1975	975	5,4	540	1,7	1515	3,0
75-85 2	1980	1100	6,0	900	2,8	2000	3,9
	1985	1240	6,6	1210	3,7	2450	4,8
4	1980	1215	6,6	785	2,4	2000	3,9
	1985	1505	8,1	945	2,9	2450	4,8
6	1980	1335	7,3	665	2,0	2000	3,9
	1985	1820	9,8	630	1,9	2450	4,8
8	1980	1465	8,0	535	1,6	2000	3,9
	1985	2195	11,8	255	0,8	2450	4,8
10	1980	1610	8,8	390	1,2	2000	3,9
	1985	(2640)	(14,1)	(+190)	(+0,6)	2450	4,8
12	1980	1760	9,6	240	0,7	2000	3,9
	1985	(3160)	(16,9)	(+710)	(+2,2)	2450	4,8

Personaleenheder pr 1. april.

Note: Tallene i parentes kan ifølge sagens natur ikke realiseres.

Det fremgår af tabel 19, at såfremt Nordøstsjælland fortsat har en årlig vækst i bibliotekarforsyningen på 12% frem til 1975, vil det øvrige land kun udvise en meget beskeden vækst i antallet af bibliotekarere pr 10.000 indbyggere. Selv om Nordøstsjællands vækst i perioden 1975-85 sættes så lavt som til 2% årligt, vil der i 1985 være en næsten lige så stor forskel i bibliotekarforsyningen mellem de to områder, som tilfældet er i øjeblikket. Opretholder det nordøst-sjællandske område i ti-årsperioden en årlig vækst på 4%, vil det øvrige land end ikke kunne nå Nordøstsjællands 1970-niveau i 1985.

I tabel 20 vises sammenhængen mellem de årlige vækstprocenter i bibliotekarforsyningen i de to geografiske områder, svarende til det beregnede antal bibliotekarere pr 10.000 indbyggere fra tabel 19.

Tabel 20. Sammenhængen mellem vækstprocenten i bibliotekarfrekvensen i Nordøstsjælland og det øvrige land. Uændret uddannelseskapacitet ved biblioteksskolens sektion I

Årlig vækstprocent Nordøstsjælland		Årlig vækstprocent Øvrige land		
1970-75	1975-85	1970-75	1975-80	1980-85
12	2 4 6 8 10 12	2	$10\frac{1}{2}$ $7\frac{3}{4}$ $4\frac{1}{2}$ 0 $+6\frac{3}{4}$ $+17$	6 $3\frac{3}{4}$ $+1\frac{1}{2}$ $+16$
Årlig vækstprocent Hele landet		$7\frac{3}{4}$	$5\frac{1}{2}$	4

uddannelses-
kapacitet

Øger man uddannelseskapa-
citeten vil væksten i udbuddet
af bibliotekarer til folkebibliotekerne i sidste halv-
del af 1970'erne og i 1980'erne kunne øges væsentligt.
I tabel 21 er angivet bibliotekarfrekvensen 1980 og
1985 i de to geografiske områder under forudsætning
af fri adgang til biblioteksskolens sektion I fra
1971. Den årlige vækst i Nordøstsjælland er også her
sat til 12% i perioden frem til 1975, hvilket for
perioden 1970-75 giver samme fordeling af bibliote-
karerne som i tabel 19.

Tabel 21. Bibliotekarere pr 10.000 indbyggere ved alternative årlige vækstprocenter i bibliotekarfrekvensen for Nordøstsjælland. Fri adgang til biblioteksskolens sektion I.

Årlig vækst NØ Sj i %	År	Nordøstsjælland		Øvrige land		Hele landet	
		Antal ¹ biblio teka rer	Bibl. pr 10000 indb.	Antal ¹ biblio teka rer	Bibl. pr 10000 indb.	Antal ¹ biblio teka rer	Bibl. pr 10000 indb.
75-85: 2	1980	1100	6,0	1760	5,4	2860	5,6
	1985	1240	6,6	3240	9,9	4480	8,7
4	1980	1215	6,6	1645	5,1	2860	5,6
	1985	1505	8,1	2975	9,1	4480	8,7
6	1980	1335	7,3	1525	4,7	2860	5,6
	1985	1820	9,8	2660	8,1	4480	8,7
8	1980	1465	8,0	1395	4,3	2860	5,6
	1985	2195	11,8	2285	7,0	4480	8,7
10	1980	1610	8,8	1250	3,9	2860	5,6
	1985	2640	14,1	1840	5,6	4480	8,7
12	1980	1760	9,6	1100	3,4	2860	5,6
	1985	3160	16,9	1320	4,0	4480	8,7

Personaleenheder pr 1. april.

Af tabel 21 fremgår det, at man under forudsætning af fri adgang til Danmarks Biblioteksskoles sektion I og en årlig vækst i bibliotekarfrekvensen i det nordøstsjællandske område på ca 5% i perioden 1975-85, kan opnå udligning af den geografiske forskel i bibliotekarforsyningen i 1985. Ved en årlig vækst på 2% i Nordøstsjælland kan udligningen opnås allerede omkring 1980. Højere stigningstakter i Nordøstsjælland end ca 5% efter 1975 fører til fortsat ulighed i bibliotekarforsyningen i 1985.

10.2 Forskningsbibliotekerne

Behovet for bibliotekarer ved forskningebibliotekerne antages at være 575 i 1975, 945 i 1980 og 1310 i 1985*. Ifølge den af udvalget udarbejdede prognose over udbuddet af bibliotekarer fra biblioteksskolens sektion II, som forudsætter uændret optagelseskapa- citet, ventes der til rådighed for forskningsbibliotekerne i 1975 at være 236 bibliotekarer med uddannelse fra Danmarks Biblioteksskoles sektion II, i 1980 465 og i 1985 680.

Til belysning af forholdet mellem dette udbud fra Danmarks Biblioteksskoles sektion II og forskningsbibliotekernes (excl. firma- og lægebiblioteker) efterspørgsel kan der gives nedenstående tabellariske oversigt.

Tabel 22. Sammenligning af stigningen i den erhvervsaktive bestand af sektion II-uddannede bibliotekarer og forskningsbibliotekernes behov (excl. firma- og lægebiblioteker)

År	Stigning i udbud			Stigning i behov		
	Pers. enh. ²	%	Gennemsnit pr år	Pers. enh.	%	Gennemsnit pr år
1970-75	60	34	6	271 ¹	127	18
1975-80	229	97	14 $\frac{1}{2}$	300	62	10 $\frac{1}{4}$
1980-85	215	46	8	270	34	6

Pr 1.4.1970 var beskæftiget 214 personaleenheder bibliotekarer, heraf 174 uddannet fra biblioteksskolens sektion II**.

¹Jvf tabel 8, side 35.

Af tabellen fremgår det, at bibliotekarbestanden i perioden 1970-75 kun vil øges med ca 1/3, medens det anslåede behov, selv om man undlader at tage firma- og lægebibliotekers bibliotekarbehov i betragtning, vil mere end fordobles, svarende til en gennemsnitlig årlig vækstrate på ca 18%. Fra midten af 1970'erne kan der forudses at indtræde en afgørende forandring i dette forhold, idet stigningen i udbuddet vil være større end stigningen i det anslåede merbehov. Denne udvikling vil antagelig fortsætte i resten af prognoseperioden.

* Jvf kapitel 9.2, side 101.

** Basistallet på 214 personaleenheder er fremkommet ved addition af antal bibliotekarer fra sektion II (bilag VI) og antal bibliotekarer fra sektion I beskæftiget ved forskningsbibliotekerne (bilag II). Deltidsbeskæftigede fra bilag VI er indregnet med 1/3 tid.

Behovet for bibliotekarer til forskningsbibliotekerne (excl. firma- og lægebiblioteker) kan således ikke på noget tidspunkt i løbet af prognoseperioden forventes dækket. I 1975 vil behovet være ca $2\frac{1}{2}$ gange så stort som det beregnede udbud fra sektion II, i 1980 omtrent dobbelt så stort og i 1985 knap dobbelt så stort. Der vil således antagelig fra omkring 1975 ske en mindre formindskelse af forskellen mellem udbud og efterspørgsel.

10.3 Vurdering af samlet udbud af og efterspørgsel efter bibliotekarer

I den ovenfor foretagne sammenholdning af udbud og efterspørgsel er de to hovedbeskæftigelsesområder, folkebibliotekerne og forskningsbibliotekerne, betragtet isoleret i relation til de respektive bibliotekarudbud fra henholdsvis biblioteksskolens sektion I og II. Ved en langsigtet vurdering er en sådan betragtningsmåde ikke tilstrækkelig, idet det antages at der i løbet af perioden vil ske en integration af de hidtidige to uddannelsesretninger. Det fremtidige udbud af bibliotekarer under ét kan derfor få indflydelse på samtlige beskæftigelsesområders behovsopfyldelse.

Det samlede udbud

I tabel 23 er vist den samlede erhvervsaktive bibliotekarbestand i 1975, 1980 og 1985, under forudsætning af dels uændret optagelseskapacitet og dels øget uddannelseskapacitet i form af fri adgang til bibliotekaruddannelsen fra 1971. Tabellen viser endvidere udbuddets gennemsnitlige vækst i de tre femårsperioder.

Tabel 23. Samlet udbud af erhvervsaktive bibliotekarer 1970-85, og udbuddets gennemsnitlige vækstprocent

	Udbud 1.4. 1970	Udbud 1.4. 1975	Årlig vækst 70-75	Udbud 1.4. 1980	Årlig vækst 75-80	Udbud 1.4. 1985	Årlig vækst 80-85
	pers. enh.	pers. enh.	%	pers. enh.	%	pers. enh.	%
Uændret optagelse	1330	1960	8	2730	7	3460	$4\frac{3}{4}$
Fri adgang	1330	1960	8	3580	13	5530	9

Note: Den årlige vækstprocent gennem hele perioden er $6\frac{1}{2}$ ved uændret optagelse og 10 ved fri adgang.

Den samlede
efterspørgsel

Udvalget har ønsket så vidt muligt at give et skøn over samfundets behov for arbejdskraft med bibliotekaruddannelse i perioden frem til 1985. Hovedbeskæftigelsesområderne for bibliotekarer falder inden for den offentlige sektor: de kommunale folkebiblioteker, de statslige forskningsbiblioteker og biblioteksvæsenets centrale institutioner som f.eks. biblioteksskolen, Bibliotekstilsynet og Bibliotekscentralen. Under forskningsbibliotekerne er bl.a. medtaget Forskningsbibliotekernes Fællesråd og institutionsbiblioteker. Fælles for alle disse områder er det, at de er undergivet den offentlige planlægning*. I forbindelse med vurderingen af de statslige forskningsbibliotekers behov for bibliotekarer er der tillige foretaget en vurdering af behovet for bibliotekarer inden for den private sektor, i første række erhvervsvirksomheder.

Samtlige beskæftigelsesområder for bibliotekarer udviser i perioden frem til 1985 en efterspørgsel på omkring 6500 personale enheder**. Denne efterspørgsel er beregnet ud fra et biblioteksfagligt vurderingsgrundlag, mens det faktiske antal stillinger der bliver oprettet i det væsentlige er afhængig af det offentliges prioritering af biblioteksvæsenet i forhold til andre offentlige serviceområder.

Udbud over for
efterspørgsel

Der forventes et udbud under forudsætning af uændret uddannelseskapacitet på ca 3500 personaleenheder i 1985, mens udbuddet ved fri adgang til bibliotekaruddannelserne forventes at være ca 5500 personaleenheder. Hvis dette antal bibliotekarer skal finde beskæftigelse forudsætter det, at antallet af bibliotekarstillinger årligt gennem hele perioden vokser med henholdsvis $6\frac{1}{2}\%$ og 10%, jvf tabel 23.

Perioden 1970-1975

Ser man alene på perioden 1970-75, inden for hvilken udbuddet ikke kan påvirkes ved udvidelse af uddannelseskapaciteten, kan der i denne periode forventes den relativt stærkeste vækst i efterspørgslen. Antager man således forsøgsvis en årlig stigning på 12% i folkebibliotekernes efterspørgsel i femårsperioden***, og tager man samtidig forskningsbibliotekernes overordentlig kraftige efterspørgselsstigning i betragtning, vil den forventede stigning på 8% i udbuddet være utilstrækkelig.

* Jvf Perspektivplanlægning 1970-85. 1971. Side 60-61 og 72.

** Jvf kapitel 9.4.

*** Jvf kapitel 10.1.

- Perioden 1975-1985 Efter 1975 vil den årlige stigningstakt i udbuddet under forudsætning af uændret uddannelseskapa- citet på biblioteksskolen falde til under 5% i perioden 1980-85. Derimod vil den under forudsætning af fri adgang til biblioteksskolen fra 1971 stige kraftigt i perioden 1975-80, i gennemsnit 13%, mens den i perioden 1980-85 vil stabiliseres omkring 9%.
- Den konstaterede uligevægt i forholdet mellem udbud og efterspørgsel, må formodentlig give anledning til indgriben udefra. Et sådant indgreb kan ske i form af forøgelse af uddannelseskapa- citeten og/eller regulering af efterspørgslen.
- Forøgelse af uddannelses- kapaciteten Sandsynligvis vil det primære mål være en forøgelse af uddannelseskapa- citeten under en eller anden form. I denne forbindelse er det af betydning at hæfte sig ved den præference ved valget af ansættelsessted, som synes at være karakteristisk for de studerende ved biblioteksskolen. Den tilknytning til uddannel- sesstedet, man har konstateret, gør det vanskeligt at sprede bibliotekarforsyningen over hele landet i tilstrækkeligt omfang. Dette tyder på at der ikke alene må ske en forøgelse af uddannelseskapa- citeten men også må oprettes nye uddannelsessteder for bib- liotekarer i de områder af landet, som er mest under- forsynet med bibliotekararbejdskraft. Det kan i denne forbindelse nævnes, at Planlægningsrådet i sin rede- gåelse af april 1971 vedrørende de videregående uddannelser peger på muligheden for oprettelse af et eller to nye uddannelsessteder for bibliotekarer placeret i Odense-centret og/eller Ålborg-centret*.
- En hurtig forøgelse af uddannelseskapa- citeten og oprettelse af nye uddannelsessteder vil formodentlig på længere sigt vise sig at være en mulig løsning på problemet omkring den konstaterede uligevægt mellem udbud og efterspørgsel.
- Regulering af efterspørgslen På kortere sigt, nemlig i perioden frem til midten af 1970'erne vil denne løsning ikke få nogen virkning for efterspørgselspresset.
- I denne periode kan en regulering af efterspørgslen således komme på tale. Sandsynligvis vil en efter- spørgselsregulering umiddelbart være mest aktuell for folkebibliotekerne, som dels er det talmæssigt største beskæftigelsesområde dels allerede nu har store geo- grafisk bestemte uligheder i bibliotekarforsyningen mellem de enkelte dele af landet.
- * Jvf De videregående uddannelsers udbygning 1971/72- 1975/76. Planlægningsrådet for de højere uddannel- ser. 1971. Side 117.

Reguleringens formål må være at søge begrænset væksten i antallet af bibliotekarer i områder med højt serviceniveau, for derved at øge udbuddet af bibliotekarer til områder med lavere serviceniveau. Ser man på denne baggrund på folkebibliotekerne alene kan der peges på enkelte aspekter, som må indgå i overvejelserne.

Først og fremmest må man tage i betragtning, at selv om der ved udvalgets overvejelser om folkebibliotekernes nuværende og fremtidige bibliotekarforsyning kun er regnet med to hovedområder, Nordøstsjælland og det øvrige land, er der store uligheder mellem de enkelte biblioteker inden for disse hovedområder*. Søjte man således at standse væksten i de bibliotekarmæssigt bedst forsynede biblioteker i Nordøstsjælland, måtte man forvente, at de øvrige biblioteker i området ville kunne aftage en betragtelig del af bibliotekarproduktionen, og da de nyuddannedes ønsker om ansættelsessted er rettet mod det nordøstsjællandske område i almindelighed, kan en bibliotekarrationering der tilsigter udligning i landsmålestok, blive begrænset til at give udligning inden for Nordøstsjælland.

Et andet forhold der må tages i betragtning, er at en del af ansøgerne til stillinger ved folkebibliotekerne i Nordøstsjælland ikke automatisk vil være potentielle ansøgere til stillinger i det øvrige land**. Tilsyneladende er kandidaternes tilknytning til uddannelsesstedet så stærk at en stor del af dem i tilfælde af overskudsudbud i hovedstadsområdet vil søge beskæftigelse uden for folkebibliotekerne*** eller gå ud af erhverv.

Betragtningerne om de nyuddannede bibliotekarers præference ved valg af ansættelsessted må dog tages med det forbehold, at de alene er baseret på en undersøgelse af afgangsholdet 1971, som tillige er det første efter den nye uddannelsesordning.

Sammenfattende bemærkninger

Udvalget har hermed fremlagt et materiale, som belyser hovedlinierne i den forventede udvikling, og som kan danne udgangspunkt for fastsættelse af uddannelseskapaciteten for bibliotekarer, for fremtidige opgørelser af bibliotekarbehovet og for planlægningen af personalestrukturen ved bibliotekerne.

* Jvf bilag I.

** Jvf bilag nr XIV.

*** Jvf nuværende beskæftigelsesområder. Bilag II.

Bilag I. De kommunale heltidsbibliotekers ansatte bibliotekerer pr 1.4.1970

Bibliotekets navn	Bibliotekerer i personaleenheder		Heltidsansatte			Deltidsansatte			I alt		
	14.69	1.4.70	Kvin-der	Mænd	I alt	Kvin-der	Mænd	I alt	Kvin-der	Mænd	Kvin-der + Mænd
Albertslund	3	7	5	2	7				5	2	7
Allerød	2	3	3		3				3		3
Asminderød-Grønholt	3	2		2	2					2	2
Assens	3	2	1	1	2				1	1	2
Ballerup-Måløv	14 $\frac{39}{42}$	17 $\frac{39}{42}$	13	3	16	3		3	16	3	19
Birkerød	8 $\frac{9}{42}$	9 $\frac{6}{42}$	4	3	7	3		3	7	3	10
Bjerringbro	1	1		1	1					1	1
Bogense	1	1		1	1					1	1
Bov	2	2	1	1	2				1	1	2
Bramminge	2	2	1	1	2				1	1	2
Brande	1 $\frac{10}{42}$	1 $\frac{13}{42}$		1	1	1		1	1	1	2
Brøndbyerne	15 $\frac{17}{42}$	16 $\frac{28}{42}$	12	3	15	3		3	15	3	18
Brønderslev	1	1		1	1					1	1
Dragør-St. Magleby	2 $\frac{29}{42}$	3 $\frac{30}{42}$	2	1	3	1		1	3	1	4
Dronninglund	1 $\frac{7}{42}$	1 $\frac{21}{42}$	1		1	1		1	2		2
Ebeltoft	0	2	1	1	2				1	1	2
Egvad	1	2	1	1	2				1	1	2
Esbjerg	14 $\frac{35}{42}$	20 $\frac{22}{42}$	10	6	16	9		9	19	6	25
Farum	3 $\frac{15}{42}$	4 $\frac{15}{42}$	4		4	2		2	6		6
Fredericia	6 $\frac{21}{42}$	6	4	2	6				4	2	6
Frederiksberg	30	32	21	4	25	11	1	12	32	5	37
Frederikshavn	4 $\frac{22}{42}$	5 $\frac{29}{42}$	4	1	5	2		2	6	1	7
Frederikssund	3 $\frac{24}{42}$	3 $\frac{24}{42}$	1	2	3	1		1	2	2	4
Frederiksværk	1 $\frac{28}{42}$	2 $\frac{28}{42}$	1	1	2	1		1	2	1	3

Bilag I, De kommunale heltidsbibliotekers ansatte bibliotekarer
pr 1.4.1979

Bibliotekets navn	Bibliotekarer i personaleenheder		Heltidsansatte			Deltidsansatte			I alt		
	14.69	1.4.70	Kvin-der	Mænd	I alt	Kvin-der	Mænd	I alt	Kvin-der	Mænd	Kvin-der + Mænd
Fåborg	1	1		1	1					1	1
Gentofte	40 $\frac{28}{42}$	48 $\frac{41}{42}$	56	8	44	20		20	56	8	64
Gladsaxe	34	38	22	10	32	9		9	31	10	41
Glamsbjerg	2	2		2	2					2	2
Glostrup	9	17 $\frac{21}{42}$	7	4	11	5		5	12	4	16
Grenå	2	2	2		2				2		2
Greve	1	2	1	1	2				1	1	2
Grindsted	1 $\frac{27}{42}$	2	1	1	2				1	1	2
Gråsten	1	1		1	1					1	1
Gørlev											
Haderslev	4	6	3	3	6				3	3	6
Hadsten	1	1	1		1				1		1
Hadsund	1	1	1		1				1		1
Haslev	2	2	1	1	2				1	1	2
Helsingør	12	16	8	5	13	6		6	14	5	19
Hikøb	5 $\frac{14}{42}$										
Herlev	10	10 $\frac{17}{42}$	8	1	9	1	1	2	9	2	11
Herning	11 $\frac{39}{42}$	13	8	4	12	2		2	10	4	14
Hillerød	9 $\frac{24}{42}$	9 $\frac{30}{42}$	4	2	6	7	1	8	11	3	14
Hirtshals	2	2	1	1	2				1	1	2
Hjørring	8 $\frac{36}{42}$	10 $\frac{5}{42}$	5	2	7	6		6	11	2	13
Hobro	2	3	2	1	3				2	1	3
Holbæk	11 $\frac{18}{42}$	12 $\frac{14}{42}$	10	1	11	2		2	12	1	13
Holstebro	9 $\frac{15}{42}$	8	4	4	8				4	4	8
Horsens	8 $\frac{5}{42}$	7 $\frac{36}{42}$	5	2	7	2		2	7	2	9

Bilag I. De kommunale heltidsbibliotekers ansatte bibliotekarere
pr 1.4.1970

Bibliotekets navn	Bibliotekarere i personaleenheder		Heltidsansatte			Deltidsansatte			I alt		
	1.4.69	1.4.70	Kvin-der	Mænd	I alt	Kvin-der	Mænd	I alt	Kvin-der	Mænd	Kvin-der + Mænd
Hundested	1	1	1		1				1		1
Hvidovre	18 $\frac{32}{42}$	19	14	3	17	1	3	4	15	6	21
Høje Tåstrup	4	8	5	3	8				5	3	8
Høng	1	1	1		1				1		1
Hørsholm	6 $\frac{21}{42}$	8	4	1	5	5		5	9	1	10
Ikast	2	2	1	1	2				1	1	2
Kalundborg	4	4 $\frac{21}{42}$	2	2	4	1		1	3	2	5
Kerteminde	2	2	1	1	2				1	1	2
Kjellerup	1 $\frac{10}{42}$	1		1	1					1	1
Kolding	9 $\frac{17}{42}$	12 $\frac{35}{42}$	8	4	12	4		4	12	4	16
Korsør	3	3	1	2	3				1	2	3
København	128 $\frac{29}{42}$	126 $\frac{9}{42}$	84	25	109	30	1	31	114	26	140
Køge	6 $\frac{15}{42}$	7 $\frac{12}{42}$	4	2	6	3		3	7	2	9
Langeland	1	4	3	1	4				3	1	4
Lemvig	2 $\frac{21}{42}$	2 $\frac{36}{42}$	1	1	2	2		2	3	1	4
Lyngby-Tårnbæk	29	37 $\frac{30}{42}$	28	5	33	9		9	37	5	42
Løgstør	1	1		1	1					1	1
Maribo	2 $\frac{28}{42}$	2 $\frac{28}{42}$	1	1	2	1		1	2	1	3
Middelfart	3	3	2	1	3				2	1	3
Munkebo	1	2	1	1	2				1	1	2
Møn	1	2 $\frac{21}{42}$	1	1	2	1		1	2	1	3
Nakskov	7 $\frac{28}{42}$	8 $\frac{8}{42}$	5	3	8	2		2	7	3	10
Nordborg		1 $\frac{14}{42}$		1	1	1		1	1	1	2
Nyborg	3 $\frac{39}{42}$	3 $\frac{39}{42}$	2	1	3	2		2	4	1	5
Nykøbing F	9 $\frac{3}{42}$	10 $\frac{24}{42}$	6	4	10	1		1	7	4	11

Bilag I. De kommunale heltidsbibliotekers ansatte bibliotekarer
pr 1.4.1970

Bibliotekets navn	Bibliotekarer i personalenheder		Heltidsansatte			Deltidsansatte			I alt		
	14.69	1.4.70	Kvin-der	Mænd	I alt	Kvin-der	Mænd	I alt	Kvin-der	Mænd	Kvin-der + Mænd
Nykøbing M	$1\frac{28}{42}$	$1\frac{28}{42}$		1	1	1		1	1	1	2
Nykøbing Sj.	1	1		1	1					1	1
Næstved	11	$11\frac{21}{42}$	6	4	10	3		3	9	4	13
Odder	2	$2\frac{21}{42}$	1	1	2	1		1	2	1	3
Odense	$30\frac{2}{42}$										
Dalum	2	$3\frac{15}{42}$	25	6	31	7		7	32	6	38
Årslev	1										
Otterup	1	1		1	1					1	1
Randers	18										
Kristrup	1	$20\frac{6}{42}$	13	4	17	7		7	20	4	24
Ribe	2	4	2	2	4				2	2	4
Ringkøbing	1	$1\frac{13}{42}$	1		1	1		1	2		2
Ringsted	$3\frac{32}{42}$	3	1	2	3				1	2	3
Roskilde	15	$19\frac{21}{42}$	11	6	17	5		5	16	6	22
Rødby	$1\frac{21}{42}$	2	1	1	2				1	1	2
Rødovre	$16\frac{26}{42}$	$22\frac{9}{42}$	18	4	22	1		1	19	4	23
Rønne	$7\frac{9}{42}$	$7\frac{2}{42}$	4	1	5	4		4	8	1	9
Sakskøbing	1	1	1		1				1		1
Samsø	2	1		1	1					1	1
Silkeborg	$9\frac{21}{42}$	$10\frac{21}{42}$	5	5	10	1		1	6	5	11
Skagen	3	$2\frac{21}{42}$	1	1	2	1		1	2	1	3
Skanderborg	2	$2\frac{28}{42}$	1	1	2	1		1	2	1	3
Skive	$6\frac{8}{42}$	7	3	4	7				3	4	7
Skjern	2	2	1	1	2				1	1	2
Skelskør	$1\frac{28}{42}$	$1\frac{28}{42}$		1	1	1		1	1	1	2

[illegible]

Bilag I. De kommunale heltidsbibliotekers ansatte bibliotekarere
pr. 1.4.1970

Bibliotekets navn	Biblioteka- rer i per- sonale- enheder		Heltidsansatte			Deltidsansatte			I alt		
	14.69	1.4.70	Kvin- der	Mænd	I alt	Kvin- der	Mænd	I alt	Kvin- der	Mænd	Kvin- der + Mænd
Århus	44	44 $\frac{2}{42}$	30	8	38	14		14	44	8	52
Brabrand-Årsløv	2 $\frac{14}{42}$	3	1	1	2	2		2	3	1	4
Holme-Tranbjerg	4 $\frac{36}{42}$	5 $\frac{2}{42}$	2	1	3	4		4	6	1	7
Vejlby-Risskov	4 $\frac{2}{42}$	4 $\frac{18}{42}$	2	1	3	2		2	4	1	5
Viby	4 $\frac{24}{42}$	3 $\frac{24}{42}$	1	2	3	1		1	2	2	4
Åby	3	3	3		3				3		3
Alle heltids- biblioteker	915 $\frac{2}{42}$	1021 $\frac{2}{42}$	631	263	894	251	7	258	882	270	1152

	Bibliotekarere i personale- enheder			Heltidsansatte			Deltidsansatte			I alt		
	1.4.68	1.4.69	1.4.70	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	Kvinder + Mænd
<u>Biblioteksvæsenets fælles instanser</u>												
Bibliotekernes Oplysningskontor	4 $\frac{21}{42}$	5	3 $\frac{12}{42}$	2		2	3		3	5		5
Bibliotekscentralen	18	15	17	9	7	16	2		2	11	7	18
Danmarks Biblio- teksforening	2	3	3	1	2	3				1	2	3
Danmarks Biblio- teksskole	10	19	21	6	15	21				6	15	21
	34 $\frac{21}{42}$	42	44 $\frac{12}{42}$	18	24	42	5		5	23	24	47
<u>Folkebibliotekernes centrale instanser</u>												
Bibliotekar- foreningen	2	2	2 $\frac{21}{42}$		2	2		1	1		3	3
Bibliotekstilsynet	14	14 $\frac{21}{42}$	13 $\frac{21}{42}$	5	8	13	1		1	6	8	14
Folkebibliotekernes Depotbibliotek		1	2	1	1	2				1	1	2
De Storkøbenhavnske Folkebibliotekers Samarbejdsudvalg	1 $\frac{35}{42}$	1 $\frac{35}{42}$	1 $\frac{35}{42}$	1		1	1		1	2		2
Fælles kommunale samlinger i Københavns amt	$\frac{21}{42}$	$\frac{21}{42}$	$\frac{21}{42}$				1		1	1		1
	18 $\frac{14}{42}$	19 $\frac{35}{42}$	20 $\frac{14}{42}$	7	11	18	3	1	4	10	12	22
<u>Biblioteker der be- tjener særlige be- folkningsgrupper</u>												
Centralbiblioteket for tuberkulose- patienter			$\frac{5}{42}$				1		1	1		1

	Bibliotekarere Heltidsansatte i personale-enheder						Deltidsansatte			I alt		
	1.4.68	1.4.69	1.4.70	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	Kvinder + Mænd
Hospitaler (ortopædisk)			1				2		2	2		2
Kaserner (+ de kom- munalt ansatte)	3	3	3	1		1	2		2	3		3
Statens bibliotek for blinde	1	1	2	1	1	2				1	1	2
Søfartens bibliotek	1	1	2		2	2					2	2
Dansk Centralbib- liotek - Flens- borg	12	12	12	7	5	12				7	5	12
Grønlands Lands- bibliotek	3	3	3	1	1	2	2		2	3	1	4
<u>Deltidsbiblioteker</u>												
Dianalund			$\frac{30}{42}$				1		1	1		1
Kværkeby			$\frac{21}{42}$				1		1	1		1
Nibe			$\frac{30}{42}$				1		1	1		1
Svinninge	$\frac{14}{42}$	$\frac{14}{42}$	$\frac{14}{42}$				1		1	1		1
<u>Højskoler</u>												
Askov	$1\frac{30}{42}$	$1\frac{30}{42}$	$1\frac{30}{42}$	1		1	1		1	2		2
Rødning	1	1	1	1		1				1		1
U-landshøjskolen	$\frac{21}{42}$	$\frac{21}{42}$	$\frac{21}{42}$				1		1	1		1
	$23\frac{23}{42}$	$23\frac{23}{42}$	$28\frac{25}{42}$	12	9	21	13		13	25	9	34
<u>Forsknings- biblioteker</u>												
The American Library	1	2	2	2		2				2		2
Arbejderbevægelse- sens bibliotek	$\frac{16}{42}$	$\frac{16}{42}$	$\frac{24}{42}$				1		1	1		1

	Bibliotekarere i personale- enheder			Heltidsansatte			Deltidsansatte			I alt		
	1.4.68	1.4.69	1.4.70	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	Kvinder + mænd
Arbejds- og social- ministeriets bib- liotek	$1\frac{21}{42}$	$1\frac{21}{42}$	1	1		1				1		1
Arbejdsdirektora- tets bibliotek	$\frac{21}{42}$	$\frac{21}{42}$	$\frac{21}{42}$				1		1	1		1
Atomenergikommis- sionens bibliotek	3	3	4	3	1	4				3	1	4
Danmarks farmaceu- tiske højskoles bibliotek	1	1	1				2		2	2		2
Danmarks lærerhøj- skoles bibliotek	$4\frac{21}{42}$	$6\frac{21}{42}$	$8\frac{21}{42}$	4	1	5	5		5	9	1	10
Danmarks Radio	4	4	3	3		3				3		3
Det danske filmmu- seums bibliotek	1	1	1	1		1				1		1
Det danske kunst- industrimuseums bibliotek	$3\frac{10}{42}$	$3\frac{10}{42}$	$3\frac{10}{42}$	3		3	1		1	4		4
Folketingets bib- liotek	1	1	1	1		1				1		1
Instituttet for ud- viklingsforskning			1		1	1					1	1
Kemisk institut - Århus	$\frac{35}{42}$	$\frac{35}{42}$	$\frac{35}{42}$				1		1	1		1
Det kongelige Bibliotek	3	3	3	3		3				3		3
Det kongelige dan- ske musikkonser- vatoriums bib- liotek	$1\frac{21}{42}$	$1\frac{21}{42}$	$1\frac{21}{42}$	1		1	1		1	2		2
Den kongelige kob- berstiksamlings bibliotek	1	1	1	1		1				1		1
Kunstakademiets bibliotek	$\frac{30}{42}$	$\frac{30}{42}$	$\frac{30}{42}$				1		1	1		1

	Bibliotekarere i personaleenheder			Heltidsansatte			Deltidsansatte			I alt		
	1.4.68	1.4.69	1.4.70	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	I alt	Kvinder	Mænd	Kvinder + mænd
Mellemfolkeligt samvirke	1	1	1		1	1					1	1
Odense universitetsbibliotek	1	1	1		1	1					1	1
Den sociale højskoles bibliotek. København	$\frac{24}{42}$	$\frac{24}{42}$	$\frac{24}{42}$				1		1	1		1
Statens pædagogiske studiesamling	$1\frac{21}{42}$	$1\frac{21}{42}$	$1\frac{21}{42}$	1		1	1		1	2		2
Sundhedsstyrelsens bibliotek	$\frac{30}{42}$	$\frac{30}{42}$	$\frac{30}{42}$				1		1	1		1
<u>Firmabiblioteker</u>												
H.Lundbeck & Co.	1	1	1		1	1					1	1
	$33\frac{40}{42}$	$36\frac{40}{42}$	$39\frac{27}{42}$	24	6	30	16		16	40	6	46
I ALT	$110\frac{14}{42}$	$122\frac{14}{42}$	$132\frac{36}{42}$	61	50	111	37	1	38	98	51	149

Bibliotekarers erhvervsaktivitet fordelt
5-års aldersgrupper.

Bilag III

Grundlag: Bibliotekarforeningens medlemskartotek.

Bilag III. Kvindelige bibliotekarers erhvervsaktivitet fordelt på
5-års aldersgrupper

Alder	Heltids- ansat	Deltids- ansat	Ude af erhverv	Uoplyst erhvervs- aktivitet	I alt
21 - 25 år	56	2	4	3	62
26 - 30	200	28	17		248
31 - 35	118	38	22		178
36 - 40	68	27	13		108
41 - 45	85	43	8		136
46 - 50	64	17	9		90
51 - 55	57	15	5		77
56 - 60	31	4	2		37
61 - 65	33	5	3		41
66 - 70	20	6	0		26
Uoplyst			12		12
I alt	732	185	95	3	1015

Bilag III. Mandlige bibliotekarers erhvervsaktivitet fordelt på
5-års aldersgrupper

Alder	Heltids- ansat	Deltids- ansat	Ude af erhverv	Uoplyst erhvervs- aktivitet	I alt
21 - 25 år	4	1	5 (4)		10
26 - 30	58	4	4 (1)		66
31 - 35	51	1	2		54
36 - 40	41		1		42
41 - 45	42		1		43
46 - 50	42				42
51 - 55	29				29
56 - 60	15		1		16
61 - 65	18				18
66 - 70	3				3
I alt	303	6	14 (5)		323

(): Heraf indkaldt til militærtjeneste

Kvinder og mænd

Alder	Heltids- ansat	Deltids- ansat	Ude af erhverv	Uoplyst erhvervs- aktivitet	I alt
21 - 25 år	60	3	9 (4)	3	72
26 - 30	258	32	21 (1)		314
31 - 35	169	39	24		232
36 - 40	109	27	14		150
41 - 45	127	43	9		187
46 - 50	106	17	9		132
51 - 55	86	15	5		106
56 - 60	46	4	3		53
61 - 65	51	5	3		59
66 - 70	23	6	0		29
Uoplyst			12		12
I alt	1035	191	109 (5)	3	1338

(): Heraf indkaldt til militærtjeneste

Bibliotekarers erhvervsaktivitet fordelt på kandidat-
år og aldersgrupper.

Bilag IV

Grundlag: Bibliotekarforeningens medlemskartotek samt
telefoniske forespørgsler til heltidsbibliotekerne.

Kvinder og mænd

Kandi- datår	%								
	Heltidserhvervs- aktivitet for kvinder	Samme uden reduk- tion for sandsynlig dødelighed	1 + deltidserhvervs aktiviteten for kvinder multipli- ceret med $\frac{2}{3}$	Samme uden reduk- tion for sandsyn- lig dødelighed	Heltidserhvervs- aktivitet for mænd	Samme uden reduk- tion for sandsynlig dødelighed	Total erhvervs- aktivitet for kvinder og mænd	Samme uden reduk- tion for sandsynlig dødelighed	Aldersgrupper, mænd dog i gennem- snit 1 år ældre
	1	2	3	4	5	6	7	8	
1969-1965	72	72	79	79	90(95)	90(95)	82	82	26 - 30
1964-1960	52	52	65	64	91	91	70	70	31 - 35
1959-1955	43	43	60	59	86	84	66	65	36 - 40
1965-1950	48	47	64	63	86	83	69	68	41 - 45
1949-1945	43	42	57	55	84	80	63	60	46 - 50
1944-1940	57	54	66	62	74	67	68	63	51 - 55
1939-1935	43	39	51	47	53	45	52	47	56 - 60
1934-1930	33	29	38	32	76	57	46	38	61 - 65
1929-1925	21	16	32	26	25	15	30	22	66 - 70
1969-1925	52	51	64	61	82	76	68	65	25 - 70
1969-1930	53	52	65	63	85	80	69	67	25 - 65
1969-1935	55	54	67	65	85	82	71	69	25 - 60

(): incl. indkaldte værnepligtige.

Bibliotekarere ved heltidsbibliotekerne fordelt efter
ansættelsessted, erhvervsaktivitet og alder pr 1.4.1970.

Bilag V

Grundlag: Bibliotekarforeningens medlemskartotek.

Kvinder og mænd

Bibliotek Alder	A Central- bibl efter 1972		B Øvrige nu- værende central- bibl		C Hoved- stads- biblio- teker		D Forstads- biblio- teker		E Heltids- bibl op- rettet før 1960		F Heltids- bibl op- rettet ef- ter 1960	
	hel- tid	del- tid	hel- tid	del- tid	hel- tid	del- tid	hel- tid	del- tid	hel- tid	del- tid	hel- tid	del- tid
21 - 25	15	1	7		5	1	26	1	2		3	
26 - 30	40	5	33	4	49	5	72	9	23	2	20	1
31 - 35	35	10	17	7	20	7	40	2	22	6	11	3
36 - 40	20	5	6	4	22	5	23	3	9	6	15	1
41 - 45	41	10	17	5	15	10	23	8	19	4	3	1
46 - 50	17	3	15	2	23	4	18	2	14	1	4	1
51 - 55	15	6	14	3	18	3	16	1	12		1	
56 - 60	15	2	2		10		8		5		1	
61 - 65	7	1	4		19	1	6	1	14	1		
66 - 70	5	3	2	2	7		1		5		1	
Uoplyst												
Ialt	210	46	117	27	188	36	233	27	125	20	59	7

Bibliotekets navn	heltidsansatte			deltidsansatte	i alt		
	K	M	K+M	K	K	M	K+M
<u>Forskningsbiblioteker</u>							
Danmarks Tekniske Bibliotek	22	4	26	1	23	4	27
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek	3		3		3		3
Handelshøjskolens bibliotek	4	1	5		4	1	5
Det Kgl. Bibliotek	30	4	34	8	38	4	42
Odense Universitetsbibliotek	2		2		2		2
Statsbiblioteket i Århus	40	1	41	5	45	1	46
Universitetsbibliotekets 2. afdeling	14	4	18	2	16	4	20
	115	14	129	16	131	14	145
Arbejds- og Socialministeriernes bibliotek	1		1		1		1
Arbejdstilsynets bibliotek	2		2		2		2
Atomenergikommissionens bibliotek	2		2		2		2
Bygningsteknisk Studiearkiv	1	1	2		1	1	2
Centralinstituttet for Nordisk Asienforskning				1	1		1
Danmarks Biblioteksskoles bibliotek	1		1		1		1
Danmarks Farmaceutiske Højskoles bibliotek	1		1	1	2		2
Danmarks Lærerhøjskoles bibliotek	2		2		2		2
Danmarks Statistiks bibliotek	1		1		1		1
Det Danske Film-museums bibliotek				1	1		1
Esbjerg Tekniske bibliotek	1		1		1		1
Geografisk Instituts bibliotek	1		1		1		1

Bibliotekets navn	heltidsansatte			deltidsansatte	i alt		
	K	M	K+M	K	K	M	K+M
Helsingør Tekniske bibliotek	1		1		1		1
Horsens Tekniske bibliotek	1		1		1		1
Det Kgl. Danske Musikkonservatoriums bibliotek	1		1		1		1
Kunstakademiets bibliotek		1	1			1	1
Medicinsk-Kirurgisk Centralbibliotek, Rigshospitalet	1		1		1		1
Nationalmuseets Bogsamlinger	1		1		1		1
Odense Tekniske bibliotek	2		2		2		2
Statens Levnedsmiddelinstituts bibliotek				1	1		1
Statens Pædagogiske Studiesamling	5		5	2	7		7
Statens Vejlaboratoriums bibliotek	1		1		1		1
Sønderborg Tekniske bibliotek		1	1			1	1
Undervisningsministeriets bibliotek				1	1		1
Universitetsbibliotekets 1. afdeling	4		4	1	5		5
Ålborg Tekniske bibliotek	1	1	2	1	2	1	3
<u>Firmabiblioteker</u>							
Novo Terapeutisk laboratorium A/S	1		1		1		1
Haldor Topsøe	1		1		1		1
<u>Folkebiblioteker</u>							
Det Nordjyske Landsbibliotek, Ålborg, Medicinsk bibliotek				2	2		2
Peder Syv Bibliotek, Viby, Sjælland	1		1		1		1
	34	4	38	11	45	4	49
I alt	149	18	167	27	176	18	194

Supplement: Elever på forskningsbibliotekerne pr
1.4.1970 uden afsluttet biblioteksskole.

Bibliotekets navn	kvinder	mænd	i alt
Danmarks Tekniske bibliotek	4	1	5
Handelshøjskolens bibliotek	2		2
Det Kgl. Bibliotek	9	2	11
Statsbiblioteket i Århus	8	2	10
Universitetsbibliotekets 2. afdeling	3		3
	26	5	31
Bygningsteknisk Studiearkiv	1	1	2
Esbjerg Tekniske bibliotek	1		1
Helsingør Tekniske bibliotek	1		1
Statens Pædagogiske Studiesamling	2		2
Sønderborg Tekniske bibliotek	1		1
Universitetsbibliotekets 1. afdeling	2		2
	8	1	9
I alt	34	6	40

På grundlag af materiale fra betænkningen "Rationalisering i danske folkebiblioteker"*, Biblioteksårbogen, årgang 1960/61 - 1968/69, og indberetninger til Bibliotekstilsynet fra folkebibliotekerne i året 1969/70 er opstillet følgende tabeller:

Tabel. I: Heltidsbibliotekernes bogbestand
Tabel II: Heltidsbibliotekernes virksomhed
Tabel III: Heltidsbibliotekernes personale

Tabellerne omfatter samtlige heltidsbiblioteker i perioden, og bibliotekerne er i hver tabel opdelt i følgende grupper:

A: Centralbiblioteker efter 1.4.1972
(+ Gentofte)
B: Øvrige centralbiblioteker
C: Hovedstadsbiblioteker
D: Forstadsbiblioteker
E: Andre heltidsbiblioteker oprettet før
1.4.1960
F: Andre heltidsbiblioteker oprettet
efter 1.4.1960

Hvilke biblioteker, de enkelte grupper omfatter, samt bevægelserne indenfor grupperne fremgår af bilaget.

Noter til de enkelte tabeller

Heltidsbibliotekernes bogbestand Tabellen omfatter folketal (dvs indbyggertallet i virkeområdet) pr 1.juli det pågældende finansår for de enkelte grupper af biblioteker. Bogbestand og tilvækst er opgjort for henholdsvis børne- og voksenafdelingerne, tilvæksten dog først fra 1965/66. Oplysninger om bibliotekernes årlige tilvækst findes ikke opgjort i Biblioteksårbogen 1960/61.

Bogbestand pr indbygger er for både voksen- og børneafdelingerne udregnet på grundlag af det samlede indbyggertal. Især de anførte tal på bogbestand pr indbygger i børneafdelingerne giver derved umiddelbart et skævt vurderingsgrundlag, fordi børneafdelingerne lånere overvejende er personer mellem 0-13 år. Statistisk set regner man med at børnene i alderen 0-13 år udgør ca 25% af det samlede indbyggertal, og det beregnede antal bind pr indbygger i børneafdelingerne skal således firedobles for at give et reelt vurderingsgrundlag.

* Der er i tabellerne enkelte forskelle i forhold til Rationaliseringsbetænkningens tal fra 1960/61. Det skyldes forskelle i opgørelsesmetode og afrunding.

Biblioteksårbogen har ikke i de seneste år bragt oplysninger om antal børn fra 0-13 år i de enkelte bibliotekers virkeområder, og oplysningerne herom på de årlige virksomhedsindberetninger fra bibliotekerne må anses for at være så usikre at brugen af dem vil være problematisk.

Den beregnede bogbestand pr udlån til børn og voksne er et mål for bogbestandens cirkulationstal, dvs det årlige antal udlån for hver enkelt bog i folkebibliotekerne. Det virkelige cirkulationstal er lig med den reciprokke værdi af det beregnede tal for bogbestand pr udlån, men værdien bogbestand pr udlån er anvendt i dette materiale for at bevare kontinuiteten i forhold til det tilsvarende materiale fra betænkningen "Rationalisering i danske folkebiblioteker".

Heltidsbibliotekernes virksomhed (udlån)

De i tabel II angivne tal for heltidsbibliotekernes virksomhed omfatter kun den umiddelbart målelige del af virksomheden, dvs udlånet af bøger til børn og voksne. Også her gælder generelt at udlån pr indbygger overalt er baseret på det samlede folketal i bibliotekets virkeområde. Tallet for det samlede udlån for både børn og voksne er udtrykt i millioner med to decimaler. De opgivne tal for udlån til børn omfatter også skolebiblioteksudlån.

Heltidsbibliotekernes personale

Tabellerne over heltidsbibliotekernes personale er beregnet på grundlag af oplysninger fra heltidsbibliotekernes årlige personaleindberetninger til Bibliotekstilsynet. Tallene er for hver personalekategori angivet i personaleenheder. For personalekategorien "Biblioteksstuderende" har dette ikke umiddelbart været muligt, idet tallene for biblioteksstuderende er opgivet uden korrektion for dels de studerendes ophold på Danmarks Biblioteksskoles daværende Grundskole dels den daglige læsetid. I tabel III er denne korrektion foretaget i overensstemmelse med den procedure, som er anvendt i Rationaliseringsbetænkningen. Således er der som korrektion for grundskoleopholdet trukket 1/3 fra i de enkelte gruppers samlede elevtal, og det derved fremkomne tal er reduceret til 5/7 for at kompensere for den daglige timers læsetid.

Fra 1.4.1965 er de biblioteksstuderende på den daværende Grundskole imidlertid gået ud af indberetningsmaterialet, og fra det tidspunkt er der blot korrigeret for læsetiden. De studerende under den nye studieordning får ingen indflydelse på tabelmaterialet, idet der ikke har været praktikanter i tjeneste på det tidspunkt hvor bibliotekernes personaleopgørelse finder sted (1. april), og idet volontører ikke kan have været udsendt fra biblioteksskolen på noget tidspunkt før 1.4.1969, hvor den sidste personaleindberetning anvendt i materialet foreligger.

GRUPPEINDELING M BIBLIOTEKERGruppe A: Centralbiblioteker efter 1.4.1972. (+ Gentofte)

Esbjerg	Roskilde	Åbenrå
Helsingør	Rønne	Ålborg
Herning	Slagelse	Århus
Nykøbing F	Vejle	
Odense	Viborg	

Gruppe B: Øvrige centralbiblioteker

Assens	Kalundborg	Silkeborg
Haderslev	Kolding	Skive
Hjørring	Køge	Svendborg
Hobro	Lemvig	Sønderborg
Holbæk	Nakskov	Thisted
Holstebro	Næstved	Tønder
Horsens	Randers	

Gruppe C: Hovedstadsbiblioteker

Frederiksberg
Gentofte
København

Gruppe D Forstadsbiblioteker

Ballerup	Herlev	Tårnby
Birkerød	Hvidovre	Tåstrup
Brøndbyerne	Hørsholm	Vejlby-Risskov
Dragør	Lyngby	Viby J.
Gladsaxe	Rødovre	Værløse
Glostrup	Søllerød	Åby

Gruppe E: Andre heltidsbiblioteker oprettet før 1.4.1960

Bjerringbro	Hillerød	Ringsted
Bov	Kjellerup	Rødby
Brønderslev	Korsør	Sakskøbing
Fredericia	Løgstør	Samsø
Frederikshavn	Maribo	Skagen
Frederikssund	Middelfart	Skanderborg
Frederiksværk	Møn	Skjern
Fåborg	Nyborg	Stevns
Grenå	Nykøbing Mors	Struer
Grindsted	Nørresundby	Tikøb
Hadsten	Odder	Varde
Hadsund	Ribe	Vejen
Haslev	Ringkøbing	Vordingborg

Gruppe ff: Andre heltidsbiblioteker oprettet efter 1.4.1960

Albertslund	Guldager	Nordborg
Asminderød-Grønholt	Gørlev	Nykøbing Sj
Bogense	Hirtshals	Otterup
Brabrand	Holme-Tranbjerg	Skælskør
Bramminge	Hundested	Sorø
Brande	Høng	Søby-
Dalum	Ikast	Søndersø
Dronninglund	Kerteminde	Vallensbæk
Egvad	Kristrup	Vest-Årø
Farum	Langeland	Vojens
Glamsbjerg	Lillerød	Årslev
Greve-Kildebrønde	Lynge-Uggeløse	
Gråsten	Munkebo	

Bevægelser i perioden 1960/61 - 1969/70 mellem de enkelte grupper af biblioteker

Gruppe A	Herning blev centralbibliotek 1.4.1965, og figurerer således i gruppe E indtil 1964/65 (incl). Fra 1965/66 (incl) er Herning opført i gruppe A.
Gruppe B	Assens og Lemvig ophørte med centralbiblioteksvirksomhed 1.4.1965, og er fra 1965/66 (incl) opført i gruppe E. Hobro, Kalundborg, Køge, Skive og Svendborg ophørte med centralbiblioteksvirksomhed 1.4.66, og er fra 1966/67 (incl) opført i gruppe E.
Gruppe D	Gruppen forstadsbiblioteker er i denne oversigt identisk med de biblioteker, som i betænkningen "Rationalisering i danske folkebiblioteker" defineres som forstadsbiblioteker.
Gruppe E	Niløse-Stenlille ophørte som heltidsbibliotek 1.4.64 og udgår af materialet fra 1964/65 (incl).
Gruppe F	Bogense og Otterup indgik betjeningsoverenskomst med Odense 1.1.1970. Fra 1969/70 (incl) hører Bogense og Otterup statistisk set til Odenses virksomhedsområde, og er således fra dette tidspunkt indregnet i tallene for Odense i gruppe A.

Tabel I: Heltidsbibliotekernes bogbestand. Alle heltidsbiblioteker

År	Antal bib.	Bogbestand		Antal indb.	Årlig tilvækst		Bogbestand		Tilvækst	
		Vo	Bø		Vo	Bø	Vo	Bø	Vo	Bø
1960/61	94	4.171.579	2.328.444	2.649.349	-	-	1,57	0,88	0,30	0,35
1965/66	112	5.410.308	3.297.072	2.898.147	485.775	497.430	1,87	1,14	0,35	0,37
1966/67	121	5.860.007	3.843.107	3.027.130	547.999	627.678	1,94	1,27	0,38	0,38
1967/68	124	6.299.432	4.497.297	3.052.023	693.927	813.836	2,06	1,47	0,39	0,40
1968/69	128	6.771.172	5.171.678	3.109.747	730.692	903.304	2,18	1,66	0,39	0,40
1969/70	128	7.325.431	6.066.111	3.157.546	839.995	1.037.051	2,32	1,92	0,40	0,40
Stigning				19%			48%	118%	33%	14%
									* 59%	* 94%

139

Tabel I A: Heltidsbibliotekernes bogbestand. Centralbiblioteker efter 1.4.1972 (+ Gentofte)

År	Antal bib.	Bogbestand		Antal indb.	Årlig tilvækst		Bogbestand		Tilvækst	
		Vo	Bø		Vo	Bø	Vo	Bø	Vo	Bø
1960/61	12	1.041.500	626.862	559.852	-	-	1,86	1,12	0,32	0,38
1965/66	13	1.304.314	756.578	602.262	96.321	89.109	2,17	1,26	0,36	0,40
1966/67	13	1.349.754	857.934	600.584	103.899	136.167	2,25	1,43	0,38	0,39
1967/68	13	1.433.780	945.787	598.009	144.605	146.809	2,38	1,58	0,39	0,39
1968/69	13	1.519.982	1.058.353	602.165	160.516	172.353	2,52	1,76	0,39	0,39
1969/70	13	1.683.722	1.280.509	627.617	178.187	234.948	2,68	2,04	0,41	0,43
Stigning							44%	82%	28%	13%
									* 75%	* 147%

* siden 1965/66

Tabel I B: Heltidsbibliotekernes bogbestand. Øvrige centralbiblioteker

År	An- tal bib.	Bogbestand		Antal indb.	Årlig tilvækst		Bogbestand		Tilvækst		
		Vo	Bø		Vo	Bø	Pr. indb.		Pr. udlån		Pr. indb.
							Vo	Bø	Vo	Bø	
1960/61	20	901.711	407.489	367.461	-	-	2,45	1,11	0,43	0,41	-
1965/66	18	1.035.594	537.543	364.686	73.391	72.459	2,84	1,47	0,47	0,40	0,20
1966/67	13	843.415	510.911	303.565	69.418	77.506	2,78	1,68	0,48	0,42	0,26
1967/68	13	888.826	581.859	312.954	84.495	91.053	2,84	1,86	0,49	0,43	0,29
1968/69	13	935.360	646.813	313.896	91.735	104.984	2,98	2,06	0,47	0,42	0,33
1969/70	13	998.420	738.439	321.736	101.553	124.919	3,10	2,30	0,47	0,42	0,39
Stigning							27%	107%	9%	2%	60% * 95% *

Tabel I C: Heltidsbibliotekernes bogbestand. Hovedstadsbiblioteker (København, Frederiksberg, Gentofte)

År	An- tal bib.	Bogbestand		Antal indb.	Årlig tilvækst		Bogbestand				Tilvækst	
		Vo	Bø		Vo	Bø	Pr. indb.		Pr. udlån		Pr. indb.	
							Vo	Bø	Vo	Bø	Vo	Bø
1960/61	3	1.008.750	597.556	927.506	-	-	1,09	0,64	0,23	0,35	-	-
1965/66	3	1.182.241	654.302	877.851	103.996	65.284	1,35	0,75	0,27	0,42	0,12	0,07
1966/67	3	1.229.637	694.995	876.883	113.379	71.629	1,40	0,79	0,29	0,39	0,13	0,08
1967/68	3	1.284.188	761.345	850.942	143.778	102.637	1,51	0,89	0,30	0,51	0,17	0,12
1968/69	3	1.335.930	815.036	839.606	129.168	98.268	1,59	0,97	0,30	0,50	0,15	0,12
1969/70	3	1.430.238	871.352	826.830	165.774	104.907	1,73	1,05	0,32	0,41	0,20	0,13
Stigning							59%	64%	39%	17%	67% *	86% *

* Siden 1965/66

Tabel I D: Heltidsbibliotekernes bogbestand. Forstadsbiblioteker

År	An- tal bib.	Bogbestand		Antal indb.	Årlig tilvækst		Bogbestand				Tilvækst			
		Bø			Vo		Bø		Vo		Bø		Pr. indb.	
		Vo	Bø		Vo	Bø		Vo	Bø		Vo	Bø		Pr. indb.
1960/61	18	556.055	375.847	455.300	-	-	1,22	0,83	0,25	0,32	-	-	0,31	
1965/66	18	845.535	747.720	519.833	113.338	161.957	1,63	1,44	0,30	0,35	0,22	0,22	0,33	
1966/67	18	931.193	879.796	532.491	131.591	174.896	1,75	1,65	0,32	0,37	0,25	0,25	0,44	
1967/68	18	1.047.154	1.076.842	544.155	159.483	240.813	1,92	1,98	0,34	0,40	0,29	0,29	0,45	
1968/69	18	1.163.869	1.268.355	559.706	162.003	249.803	2,08	2,27	0,33	0,40	0,29	0,29	0,41	
1969/70	18	1.279.714	1.478.518	569.410	179.969	233.598	2,25	2,60	0,35	0,40	0,32	0,32	0,41	
Stigning							84%	213%	40%	25%	45% *	45% *	32% *	

Tabel I E: Heltidsbibliotekernes bogbestand. Andre heltidsbiblioteker før 1960

År	An- tal bib.	Bogbestand		Antal indb.	Årlig tilvækst		Bogbestand		Tilvækst	
		Bogbestand			Årlig tilvækst		Bogbestand		Tilvækst	
		Vo	Bø		Vo	Bø	Vo	Bø	Vo	Bø
1960/61	41	663.563	321.690	351.543	-	76.222	1,89	0,92	0,39	0,32
1965/66	41	870.115	465.156	404.065	76.222	95.671	2,15	1,15	0,45	0,31
1966/67	46	1.168.525	640.427	500.099	114.726	104.635	2,34	1,28	0,49	0,34
1967/68	46	1.239.011	786.599	503.733	143.824	155.226	2,46	1,56	0,50	0,36
1968/69	46	1.314.983	904.392	514.957	155.226	130.255	2,55	1,76	0,50	0,37
1969/70	46	1.379.831	1.072.388	520.490	187.411	130.255	2,65	2,06	0,50	0,38
Stigning							40%	124%	28%	19%
									32%	80% *

* Siden 1965/66

Tabel I F: Heltidsbibliotekernes bogbestand. Andre heltidsbiblioteker efter 1960

År	Antal tal bib.	Bogbestand		Antal indb.	Årlig tilvækst		Bogbestand		Pr. udlån		Tilvækst	
		Vo	Bø		Vo	Bø	Vo	Bø	Vo	Bø	Vo	Bø
1960/61	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1965/66	19	172.509	135.773	129.450	22.507	29.688	1.33	1,05	0,43	0,34	0,17	0,23
1966/67	28	337.483	259.044	213.508	34.041	52.754	1,58	1,21	0,55	0,34	0,16	0,25
1967/68	31	406.473	344.865	242.230	56.931	88.700	1,68	1,42	0,53	0,32	0,24	0,37
1968/69	35	501.048	478.729	279.417	76.276	122.670	1,79	1,71	0,50	0,34	0,27	0,44
1969/70	35	553.456	624.905	291.463	84.257	151.258	1,90	2,14	0,48	0,36	0,29	0,52
Stigning siden 1965/66												
					42%	103%			11%	5%	70%	126%

Tabel II; Heltidsbibliotekernes virksomhed. Alle heltidsbiblioteker

År	Antal biblio- teker	Samlet udlån		Udlån pr indb.	
		Voksne	Børn	Voksne	Børn
		mio	mio	bd	bd
1960/61	94	13,73 ¹	6,58 ¹	5,18	2,50
1965/66	112	15,30	8,81	5,23	3,04
1966/67	121	15,38	10,23	5,03	3,38
1967/68	124	15,96	11,26	5,23	3,69
1968/69	128	17,48	12,88	5,62	4,14
1969/70	128	18,31	15,16	5,80	4,80
Stigning				12%	92%

¹Incl. centralbibliotekernes udenbys udlån

Tabel II A: Heltidsbibliotekernes virksomhed. Centralbiblioteker efter 1.4.1972 (+ Gentofte)

År	Antal biblio- teker	Samlet udlån		Udlån pr indb.	
		Voksne	Børn	Voksne	Børn
		mio	mio	bd	bd
1960/61	12	3,22 ¹	1,67 ¹	5,76	2,98
1965/66	13	3,60	1,91	5,98	3,16
1966/67	13	3,55	2,19	5,91	3,64
1967/68	13	3,63	2,44	6,07	4,08
1968/69	13	3,92	2,69	6,51	4,46
1969/70	13	4,14	3,01	6,60	4,79
Stigning				15%	61%

¹Incl. udenbys udlån

Tabel II B: Heltidsbibliotekernes virksomhed. Øvrige centralbiblioteker

År	Antal biblio- teker	Samlet udlån		Udlån pr indb.	
		Voksne	Børn	Voksne	Børn
		mio	mio	bd	bd
1960/61	20	2,12 ¹	1,00 ¹	5,97	2,82
1965/66	18	2,19	1,34	6,01	3,68
1966/67	13	1,74	1,21	5,74	4,00
1967/68	13	1,80	1,35	5,74	4,30
1968/69	13	1,99	1,55	6,33	4,94
1969/70	13	2,15	1,78	6,67	5,53
Stigning				12%	96%

¹Incl. udenbys udlån

Tabel II C: Heltidsbibliotekernes virksomhed. Hovedstadsbiblioteker

År	Antal biblio- teker	Samlet udlån		Udlån pr indb.	
		Voksne	Børn	Voksne	Børn
		mio	mio	bd	bd
1960/61	3	4,47	1,73	4,82	1,90
1965/66	3	4,31	1,55	4,91	1,76
1966/67	3	4,17	1,80	4,76	2,05
1967/68	3	4,22	1,50	4,96	1,76
1968/69	3	4,46	1,63	5,31	1,94
1969/70	3	4,43	2,11	5,36	2,55
Stigning				11%	34%

Tabel II D: Heltidsbibliotekernes virksomhed. Forstadsbiblioteker

År	Antal biblio- teker	Samlet udlån		Udlån pr indb.	
		Voksne	Børn	Voksne	Børn
		mio	mio	bd	bd
1960/61	18	2,20	1,17	4,80	2,60
1965/66	18	2,85	2,12	5,49	4,08
1966/67	18	2,90	2,40	5,44	4,50
1967/68	18	3,06	2,70	5,63	4,97
1968/69	18	3,49	3,15	6,23	5,62
1969/70	18	3,67	3,70	6,44	6,50
Stigning				34%	150%

Tabel II E: Heltidsbibliotekernes virksomhed. Andre heltidsbiblioteker før 1960

År	Antal biblio- teker	Samlet udlån		Udlån pr indb.	
		Voksne	Børn	Voksne	Børn
		mio	mio	bd	bd
1960/61	41	1,72	1,02	4,90	2,90
1965/66	41	1,95	1,50	4,82	3,70
1966/67	46	2,40	1,88	4,80	3,76
1967/68	46	2,48	2,19	4,93	4,35
1968/69	46	2,62	2,47	5,09	4,79
1969/70	46	2,75	2,83	5,29	5,44
Stigning				8%	88%

Tabel II F: Heltidsbibliotekernes virksomhed. Andre heltidsbiblioteker
efter 1960

År	Antal biblio- teker	Samlet udlån		Udlån pr indb.	
		Voksne	Børn	Voksne	Børn
		mio	mio	bd	bd
1960/61	-	-	-	-	-
1965/66	19	0,40	0,40	3,12	3,09
1966/67	28	0,62	0,75	2,90	3,52
1967/68	31	0,77	1,08	3,19	4,44
1968/69	35	1,00	1,39	3,59	4,99
1969/70	35	1,17	1,72	4,00	5,91
Stigning siden 1965/66				28 $\frac{2}{3}$	91 $\frac{2}{3}$

Tabel III: Personale. Samtlige heltidsbiblioteker

År pr 1.4.	Antal biblio- teker	Biblio- tekarer	Biblioteks- studerende		Andre	Ialt	Personalets procentvise sammensætning			
			prs.	prs.enh.			Biblio- tekarer	Bibl. stud.	Andre	
1960	92 1)	655	187	89	570	1.315	49,8	6,8	43,4	
1961	94	661	198	94	600	1.355	48,8	6,9	44,3	
1962	96	688	202	94	618	1.401	49,1	6,7	44,2	
1963	98	696	209	99	677	1.472	47,3	6,7	46,0	
1964	102	724	233	111	765	1.600	45,3	6,9	47,8	
1965	104	725	144	103	869	1.697	42,7	6,1	51,2	
1966	110 2)	776	174	124	1.018	1.917	40,5	6,5	53,1	
1967	120 3)	799	204	146	1.115	2.060	38,8	7,1	54,1	
1968	124	835	226	161	1.286	2.282	36,6	7,1	56,4	
1969	127 4)	915	114	81	1.479	2.475	37,0	3,3	59,8	
1970	120	1.020	-	-	1.740	2.760	37,0	-	63,0	

1) Rødby og Bjerringbro mangler

2) Gråsten og Lyngby-Uggeløse mangler

3) Høng mangler

4) Nordborg mangler

Tabel III A: Personale. Centralbiblioteker efter 1.4.1972 (+ Gentofte)

År pr 1.4.	Antal biblio- teker	Biblio- tekarer	Biblioteks- studerende		Andre	Ialt	Personalets procentvis sammensætning			
			prs.	prs.enh.			Biblio- tekarer	Bibl. stud.	Andre	%
1960	12	152	71	34	132	318	47,8	10,7	41,5	
1961	12	157	66	31	146	334	47,0	9,3	43,7	
1962	12	162	69	33	137	332	48,8	9,9	41,3	
1963	12	164	70	34	152	350	46,9	9,7	43,4	
1964	12	163	84	40	181	384	42,4	10,4	47,2	
1965	13	173	42	30	225	428	40,4	7,0	52,6	
1966	13	196	53	38	246	480	40,8	7,9	51,3	
1967	13	183	64	46	279	508	36,0	9,1	54,9	
1968	13	192	72	51	319	562	34,2	9,1	56,8	
1969	13	211	37	26	373	610	34,6	4,3	61,1	
1970	13	254	-	-	477	731	34,7	-	65,3	

1) Herning blev centralbibliotek i 1965

Tabel III B: Personale. Øvrige centralbiblioteker

År pr 1.4.	Antal biblio- teker	Biblio- tekarer	Biblioteks- studerende		Andre	Ialt	Personalets procentvise sammensætning		
			prs.	prs.enh.			Biblio- tekarer	Bibl. stud.	Andre
1960	20	125	40	19	102	prs.enh.	50,8	7,7	3
1961	20	122	44	21	104	246	49,4	8,5	41,5
1962	20	125	46	22	119	247	47,0	8,3	42,1
1963	20	129	48	23	133	266	45,3	8,1	44,7
1964	20	129	53	25	151	285	42,3	8,2	46,6
1965	18 1)	126	34	24	158	305	40,9	7,8	49,5
1966	13 2)	107	31	22	154	308	37,8	7,8	51,3
1967	13	103	35	25	169	283	35,8	8,3	54,4
1968	13	107	44	31	198	302	31,8	9,2	56,0
1969	13	114	24	17	230	336	31,6	4,7	58,9
1970	13	127	-	-	254	361	33,3	-	63,7
						381			66,7

1) Assens og Lemvig ophørte med centralbiblioteksvirksomheden 1965

2) Hobro, Kalundborg, Køge, Skive og Svendborg ophørte med centralbiblioteksvirksomheden 1966

Tabel III C: Personale. Hovedstadsbiblioteker

År pr 1.4.	Antal biblio- teker	Biblio- tekarer	Biblioteks- studerende		Andre	Ialt	Personalets procentvis sammensætning			
			prs.	prs.enh.			Biblio- tekarer	Bibl. stud.	Andre	
		prs.enh.	prs.	prs.enh.	prs.enh.	prs.enh.	%	%	%	%
1960	3	191 1)	47 1)	22	207 1)	420	45,6	5,2	49,2	
1961	3	194	53	25	204	423	46,0	5,9	48,1	
1962	3	200	51	25	212	436	45,7	5,7	48,6	
1963	3	198	49	24	218	440	45,0	5,5	49,5	
1964	3	198	54	26	218	442	44,8	5,9	49,3	
1965	3	187	38	27	223	437	42,8	6,2	51,0	
1966	3	184	42	30	223	437	42,1	6,9	51,0	
1967	3	188	45	32	230	450	41,8	7,1	51,1	
1968	3	185	48	34	271	490	37,8	6,9	55,3	
1969	3	199	26	19	283	501	39,7	3,8	56,5	
1970	3	207	-	-	305	512	40,4	-	59,6	

1) Tallene for Gentofte ansat uforandret fra året for

Tabel III D: Personale. Forstadsbiblioteker

År pr 1.4.	Antal biblio- teker	Biblio- tekarer	Biblioteks- studerende		Andre	Ialt	Personalets procentwise sammensætning			
			prs.	prs.enh.			Biblio- tekarer	Bibl. stud.	Andre	
							%	%	%	%
1960	18	106	21	10	79 1)	195	54,3	5,1	40,6	
1961	18	111	27	13	86	210	52,8	6,2	41,0	
1962	18	117	29	13	93	223	52,6	5,8	41,6	
1963	18	117	34	16	107	240	48,8	6,6	44,6	
1964	18	133	36	17	127	277	48,0	6,1	45,9	
1965	18	139	25	18	159	316	44,0	5,7	50,3	
1966	18	155	32	23	211	389	39,8	5,9	54,2	
1967	18	168	39	28	224	420	40,0	6,7	53,3	
1968	18	189	46	33	260	482	39,2	6,8	53,9	
1969	18	218	19	14	312	544	40,1	2,6	57,4	
1970	15	245	-	-	359	604	40,6	-	59,4	

/Tallet for Søllerød ansat uforandret fra året før

Tabel III E: Personale. Andre heltidsbiblioteker oprettet før 1.4.1960

År pr 1.4.	Antal biblio- teker	Biblio- tekarer	Biblioteks- studerende		Andre	Ialt	Personalets procentwise sammensætning			
			prs.	prs.enh.			Biblio- tekarer	Bibl. stud.	Andre	
		prs.enh.	prs.	prs.enh.	prs.enh.	prs.enh.	%	%	%	
1960	39 1)	81	8	4	51	136	59,8	2,9	37,3	
1961	41	76	8	4	60	140	54,3	2,9	42,8	
1962	41	81	7	3	57	141	57,4	2,1	40,5	
1963	41	82	8	4	65	151	54,3	2,6	43,1	
1964	40 2)	90	6	3	82	175	51,4	1,7	46,9	
1965	41 3)	86	5	4	94	184	46,7	2,2	51,1	
1966	46 4)	113	16	11	160	284	39,8	3,9	56,3	
1967	46	114	21	15	166	295	38,6	5,1	56,3	
1968	46	117	16	11	175	303	38,6	3,6	57,8	
1969	46	120	8	6	193	319	37,6	1,9	60,5	
1970	44	130	-	-	234	364	35,7	-	64,3	

1) Rødby og Bjerringbro mangler

2) Nilsø-Stenlille ophører som heltidsbibliotek 1964

3) Herning bliver centralbibliotek 1965 (tallene overføres til tabel 18a). Assens og Tønder ophører som centralbiblioteker 1965 (tallene overføres i denne tabel).

4) Hobro, Kalundborg, Køge, Skive og Svendborg ophører som centralbiblioteker 1966 (tallene overføres i denne tabel)

Tabel III F: Personale. Andre heltidsbiblioteker oprettet efter 1.4.1960

År pr 1.4.	Antal biblio- teker	Biblioteks- studerende		Andre	Ialt	Personale's procentvise sammensætning			
		prs.	prs.enh.			Biblio- tekarer	Bibl. stud.	Andre	
		prs.enh.	prs.enh.	prs.enh.	prs.enh.	%	%	%	%
1960	0	-	-	-	-	-	-	-	-
1961	0	-	-	-	-	-	-	-	-
1962	2	3	-	1	4	75,0	-	-	25,0
1963	4	6	-	2	8	75,0	-	-	25,0
1964	9	11	-	6	17	64,7	-	-	35,3
1965	11	14	-	10	24	58,3	-	-	41,7
1966	17	21	-	24	45	46,7	-	-	53,3
1967	27	38	-	47	85	44,7	-	-	55,3
1968	31	45	-	63	108	41,7	-	-	58,3
1969	34	53	-	88	141	37,6	-	-	62,4
1970	32	58	-	111	169	34,3	-	-	65,7

For at få et overblik over hvilket biblioteksservice-niveau (udtrykt ved •bibliotekararbejds-kraft pr 10.000 indbyggere) der rent faktisk er opbygget i forskellige geografiske områder, er væksten i bibliotekararbejds-kraften undersøgt såvel i forskellige områder som i forskellige bibliotekstyper. Væksten er sat i forhold til det befolkningsunderlag der til enhver tid har eksisteret i det geografiske område eller i gruppen af biblioteker.

Geografiske områder

Hovedresultatet fremgår af tabel I A med tilhørende tabel I B og ICC. Det må ved bedømmelsen af tabel I A og B bemærkes at der i søjle 1-9 er regnet med alle indbyggere i områderne uanset hvor mange kommuner der rent faktisk havde heltidsbiblioteker. I søjle 10-12 er kun indbyggere i kommuner med heltidsbibliotek medregnet. Ved bedømmelsen af de 9 første søjler i tabel I A må man derfor især lægge mærke til væksten i bibliotekarfrekvensen og kun i mindre grad hæfte sig ved niveauet, og de absolutte forskelle i områdernes niveau og især udviklingen i disse relative forskelle af interesse.

Det fremgår af tabel I A, at der i hele sidste halvdel af den periode materialet omfatter har været forskelle på væksten i bibliotekarforsyningen områderne imellem. Første halvdel af perioden er derimod generelt præget af stagnation.

Ser man på væksten i bibliotekarforsyningen for de to sidste år alene, har den for landet som helhed været på 20%, men 33% i både København og Roskilde amter og 23% i Frederiksborg amt. Den laveste vækst har landet vest for Storebælt udvist med 15%. For Jylland alene har væksten været en smule lavere. Bemærkelsesværdig er endvidere den lave vækst i selve hovedstaden på 16%, særlig på baggrund af at området helt frem til 1968 stagnerede i henseende til bibliotekarforsyningen.

Ser man på hele Nordøstsjælland (de tre amter og hovedstaden) under ét har væksten i bibliotekarforsyningen 1968-70 været 26% mod 16% for hele resten af landet, idet der af nettotilgangen på 186 bibliotekarere er 115 som er gået til Nordøstsjælland og kun 71 til det øvrige Danmark som har over 60% af landets indbyggere. Udviklingen de sidste par år har således uddybet den relative forskel i bibliotekarforsyningen mellem disse to hovedområder. Medens således Nordøstsjælland i hele perioden frem til 1967 var ca 80% bedre forsynet med bibliotekarere end resten af landet er situationen nu at Nordøstsjælland har lidt mere end dobbelt så mange bibliotekarere i folkebibliotekerne i forhold til indbyggertallet. De årlige stigninger i bibliotekarfrekvensen målt i procent er opstillet i tabel 1 for de geografiske områder, kun udviklingen siden 1965 er medtaget.

Tabel 1. Årlig procentvis stigning i bibliotekarere pr 10.000 indbyggere i geografiske områder

Område Ar	1. Hele landet	2. Hovedstaden	3. Københavns amt	4. Frederiksborg amt	5. Roskilde amt	6. NØ Sjælland 2, 3, 4 og 5	7. Øvrige land 1 + 6	8. Øvrige Sjælland	9. Fyn og Jylland
1965/66	6,6	0,0	10,6	21,1	1,8	5,5	6,8		
1966/67	1,9	3,8	6,0	+ 4,8	+10,0	3,1	1,6	15,1	10,2
1967/68	4,2	0,0	12,4	+ 1,5	6,5	4,2	2,3		
1968/69	8,7	9,5	13,4	18,0	5,5	12,2	6,1	8,8	5,4
1969/70	10,7	6,2	17,6	4,4	25,6	12,0	9,4	8,1	9,5

For de enkelte år kan der være ret store udsving især i Frederiksborg og Roskilde amter, idet det absolutte antal bibliotekarere her er relativt lille*.

Hovedindtrykket af udviklingen år for år er den større relative vækst i Nordøstsjælland i forhold til det øvrige Danmark især Fyn og Jylland. Denne større procentvise vækst er endog opnået på et niveau der er ca dobbelt så højt. Der kan således ikke på nuværende tidspunkt konstateres nogen generel afmatning i væksten i de områder, der har nået det højeste niveau.

Grupper af heltidsbiblioteker

Ved en sammenligning af grupper af heltidsbiblioteker kan man foruden at se på de relative forhold og ændringer i disse, direkte se på absolutte forskelle som udtryk for standardforskelle grupperne imellem.

* Se tabel I C, hvoraf det fremgår at det absolutte antal bibliotekarere pr 1.4.70 var henholdsvis 60 og 29 personaleenheder.

Tabel 2. Bibliotekarere målt i personaleenheder pr 10.000 indbyggere i grupper af folkebiblioteker pr 1. april 1960-70

Gruppe År	1. Alle heltids- biblioteker	2. Alle central- biblioteker	3. Hovedstads- biblioteker	4. Københavns forstads- biblioteker	5. Øvrige heltids- biblioteker før 1960	6. Heltidsbiblioteker efter 1960
1960	2,47	2,99	2,07	2,41	2,27	
1965	2,50	3,09	2,14	2,73	2,12	1,09
1968	2,69	3,26	2,20	3,49	2,25	1,61
1969	2,90	3,42	2,41	3,97	2,28	1,82
1970 ¹	3,18	3,75	2,56	4,68	2,42	1,90
STIGNING:						
1960-70	29%	25%	24%	94%	7%	
1965-70	27%	21%	20%	71%	14%	74%
1968-70	18%	15%	16%	34%	8%	34%

Tallene for 1970 refererer sig til indbyggertal før 1.4.70

Som det fremgår af tabel 2, var der for ti år siden ikke så stor forskel mellem gruppernes bibliotekarforbrug. Alle lå i intervallet 2-3 bibliotekarere pr 10.000 indbyggere. Højst var centralbibliotekerne med en frekvens på 3. Hvis man foretager en yderligere opdeling af centralbibliotekerne i dem der eksisterer efter 1972 og øvrige nuværende centralbiblioteker, viser det sig, at de øvrige nuværende gennem hele perioden har ligget på et niveau omkring $3\frac{1}{2}$ bibliotekar pr 10.000 indbyggere, mens de 13 der fortsat skal eksistere efter 1972 har udvist en stigning gennem perioden fra omkring 2½ til lidt under 4 i 1970.

Det fremgår ligeledes at det kun er gruppen Københavns forstadsbiblioteker der har udvist en vækst, som er betydelig større end væksten for alle heltidsbiblioteker under ét, dog har de helt nye biblioteker oprettet siden 1960 kunnet opnå store stigningsprocenter på grund af det lave udgangspunkt. Det kan i denne forbindelse nævnes at der især uden for Nordøstsjælland er oprettet mange forholdsvis små heltidsbiblioteker i perioden 1960-70. Af de ialt 38 biblioteker, der blev oprettet indtil 1.4.1970 var de 28 beliggende uden for Nordøstsjælland. Befolkningsunderlaget for de 28 var ca 225.000.

Tabel 2 viser en klar tendens mere, idet gruppen "øvrige heltidsbiblioteker før 1960" kun har haft en yderst beskeden vækst i bibliotekarforsyningen på under det halve af gennemsnittet for alle heltidsbiblioteker. Endelig kan det bemærkes at hovedstadsbibliotekerne på trods af en forholdsvis svag vækst dog omtrent har udvist den samme stigning som alle heltidsbiblioteker under ét, særlig når man alene ser på de to sidste år.

Hvor det således i København er forstæderne der er vokset stærkest i biblioteksmæssig henseende gør det omvendte sig gældende i Århus. Her har selve Århus kunnet udvise den største vækst (omkring 60% fra 1965-70) mens forstadskommunerne langt fra har udvist så store stigninger.

Forbruget af bibliotekararbejdskraft viser i 1970 meget store forskelle for de forskellige grupper. De laveste bibliotekartal finder man i øvrige heltidsbiblioteker før 1960 og i heltidsbibliotekerne efter 1960, hvor gennemsnittet ligger på ca 2 og $2\frac{1}{2}$ bibliotekar pr 10.000 indbyggere.

Det bedst forsynede område er Københavns forstæder, hvor gennemsnittet er over $4\frac{2}{3}$ bibliotekar. Det kan nævnes at der inden for dette område er en ikke ubetydelig spredning. De bedst forsynede biblioteker råder over 6-7 bibliotekar pr 10.000 indbyggere.

Tabel I A. Bibliotekarar i folkebibliotekerne målt i personaleenheder pr 10.000 indbyggere i forskellige områder af landet pr 1. april 1960-70

Område	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Hele landet												
Hovedstaden (København, Frederiksberg og Gentofte)												
Københavns amt (+ Gentofte)												
Frederiksborg amt												
Roskilde amt												
Nordøstsjælland 2, 3, 4 og 5												
Øvrige land 1 + 6												
Øvrige Sjælland (Sjælland + 6)												
Fyn og Jylland												
Alle heltids- biblioteker												
Forstads- biblioteker												
Øvrige heltids- biblioteker (10+11)												
År												
1960	1,43	2,07	2,24	1,48	1,56	2,01	1,12	1,09	1,13	2,47	2,39	2,49
1961	1,43	2,11	2,29	1,41	1,61	2,04	1,11			2,44	2,43	2,45
1962	1,48	2,19	2,33	1,41	1,56	2,10	1,15			2,52	2,48	2,53
1963	1,49	2,18	2,28	1,43	1,63	2,08	1,17			2,49	2,41	2,51
1964	1,53	2,21	2,29	1,63	1,58	2,13	1,22			2,55	2,64	2,53
1965	1,52	2,14	2,54	1,71	1,67	2,17	1,18	1,19	1,18	2,50	2,67	2,46
1966	1,62	2,13	2,81	2,07	1,70	2,29	1,26			2,56	2,91	2,49
1967	1,65	2,21	2,98	1,97	1,53	2,36	1,28			2,62	3,09	2,52
1968	1,72	2,20	3,35	1,94	1,63	2,46	1,31	1,37	1,30	2,69	3,38	2,53
1969	1,87	2,41	3,80	2,29	1,72	2,76	1,39	1,49	1,37	2,90	3,83	2,69
1970	2,07	2,56	4,47	2,39	2,16	3,09	1,52	1,61	1,50	2,65 (3,18)	4,46	2,33 (2,90)
STIGNING:												
1960-70	45%	24%	100%	61%	38%	54%	36%	48%	33%	7% (29)	87%	+6% (16)
1965-70	36%	20%	76%	40%	27%	42%	29%	35%	27%	6% (27)	67%	+5% (18)
1968-70	20%	16%	33%	23%	33%	26%	16%	17%	15%	+1% (18)	32%	+8% (15)

Tallene i parentes refererer sig til kommunestrukturen før 1.4.1970. I de første 9 kolonner er beregningsgrundlaget områdernes total-indbyggertal. I kolonnerne 10-12 er beregningsgrundlaget indbyggertallet i heltidsbiblioteksområder.

Tabel I B. Indbyggertal i hele tusinder i forskellige områder af landet i perioden 1960-70. Normalt pr 1. juli

Område	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Hele landet												
År	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	
	4585	4607	4645	4681	4717	4768	4791	4831	4860	4887	4921	
Hovedstaden (København, Frederiksberg og Gentofte)	924	919	914	907	894	874	864	851	840	827	810	
Københavns amt (+ Gentofte)	398	407	421	435	450	469	480	493	504	516	533	
Frederiksborg amt	182	185	191	196	202	211	217	228	237	245	255	
Roskilde amt	90	93	96	98	101	108	112	118	123	128	135 ¹	
Nordøstsjælland 2, 3, 4 og 5	1594	1604	1622	1636	1647	1662	1673	1690	1704	1716	1733	
Øvrige land 1 + 6	2991	3003	3023	3045	3070	3106	3118	3141	3156	3171	3188	
Øvrige Sjælland (Sjælland + 6)	560					570			576	577	572	
Fyn og Jylland	2432					2534			2580	2594	2617	
Alle heltids- biblioteker	2649	2706	2726	2790	2843	2898	3027	3052	3110	3158	3853 (3210)	
Forstads- biblioteker	444	457	471	486	503	520	532	544	560	569	579	
Øvrige heltids- biblioteker (10+11)	2205	2249	2255	2304	2340	2378	2495	2508	2549	2591	3274 (2631)	

STIGNING:

1960-70	7,3%	+12,4%	33,9%	40,1%	50,0%	8,7%	6,6%	2,1%	7,6%	45,5%(21,2)	30,4%	48,5% (19,3)
1965-70	3,2%	+ 7,3%	13,6%	20,9%	25,0%	4,3%	2,6%	0,4%	3,3%	33,0%(10,8)	11,3%	37,7% (10,6)

¹Pr 31.3.1970. Ca 15.000 indbyggere pr 1.4.1970 overført hertil fra det tidligere Præstø Amt.
Tallene i parentes refererer sig til kommunestrukturen før 1.4.1970.

Indbyggertallene i kolonnerne 10-12 er alene indbyggertal i heltidsbiblioteksområder.

Tabel I C. Bibliotekarere i personaleenheder i folkebibliotekerne i forskellige områder af landet 1960-70 pr 1. april

Område	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
Hele landet												
Hovedstaden (København, Frederiksberg og Gentofte)												
Københavns amt (+ Gentofte)												
Frederiksborg amt												
Roskilde Amt												
Nordøstsjælland 2, 3, 4 og 5												
Øvrige land 1 + 6												
Øvrige Sjælland (Sjælland + 6)												
Fyn og Jylland												
Alle heltids- biblioteker												
Forstads- biblioteker												
Øvrige heltids- biblioteker (10+11)												
År												
1960	655	191	89	27	14	321	334	61	274	= Hele landet (1)	106	549
1961	661	194	93	26	15	328	333				111	550
1962	688	200	98	27	15	340	348				117	571
1963	696	198	99	28	16	341	355				117	579
1964	724	198	103	33	16	350	374				133	591
1965	725	187	119	36	18	360	366	68	298		139	586
1966	776	184	135	45	19	383	393				155	621
1967	799	188	147	45	18	398	401				168	631
1968	835	185	169	46	20	420	415	79	336		189	646
1969	915	199	196	56	22	473	442	86	356		218	697
1970	1021	207	238	60	29	535	486	92	392		258	763
STIGNING:												
1960-70	56%	8%	167%	122%	107%	67%	46%	51%	43%		143%	39%
1965-70	41%	11%	100%	67%	61%	49%	33%	35%	32%		86%	30%
1968-70	22%	12%	41%	30%	45%	27%	17%	17%	17%		37%	18%

Spørgeskemaundersøgelsen gennemførtes i juni 1970 i 15 biblioteker, der var udvalgt som de biblioteker der pr 1.4.69 havde det største antal bibliotekarer pr 10.000 indbyggere, og altså måtte formodes at være ramt forholdsvis mindst af bibliotekarmanglen. Af de 15 besvarelser anvendtes 14, og de implicerede bibliotekers navne fremgår af tabellerne.

Bibliotekerne blev bedt om efter skøn at angive hver enkelt bibliotekars ugentlige timetal ud fra de relevante arbejdsfunktioner, således at der til grund for besvarelsen lå en "normal" uge, dvs uden sygdom, ferie o.l. (Se spørgeskema side 158-160).

De indkomne spørgeskemaer er herefter bearbejdet således at den oprindelige arbejdsfunktion 1 (ledelse og administration) er fordelt proportionalt på de øvrige arbejdsfunktioner, med undtagelse af funktionerne 2, 3 og 9. Funktionerne 2 og 3 er fordelt proportionalt på funktionerne "Udlåns- og referenceafdeling for voksne og børn", "Musikafdeling", "Kunstafdeling" og for centralbibliotekernes vedkommende på funktionen "Oplandsarbejde". Enkelte andre arbejdsfunktioner er af praktiske grunde slået sammen.

Resultaterne fremgår af tabellerne I og II.

Udvalget til udarbejdelse
at bibliotekarprognosen

SPØRGESKEMA

Blad 2

BS/mt

12.6.70

Funktion		Gennemsnitligt ugentligt timetal pr biblioteker																				
		A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	Sum
4.6 Rådgivning overfor andre institutioner (hvilke ?)																						
5. PR-virksomhed og arrangementer																						
Fremstilling af skriftligt reklamemateriale, kontakt med presse, radio, tv, udstillinger, koncerter, teater, biblioteksorientering, andre arrangementer																						
Om muligt underdelt:																						
5.1																						
5.2																						
5.3																						
6. Publikumsvejledning																						
6.1 Almindelig udlåns- og referenceafdeling for voksne																						
6.2 Almindelig udlåns- og referenceafdeling for børn																						
6.3 Musikbibliotek eller -afdeling																						
6.4 Kunstbibliotek eller -afdeling																						
6.5 Særlig referenceafdeling (herunder bibliografisk verificering mv)																						

Udvalget til udarbejdelse
af bibliotekarprognosen

SPØRGESKEMA

Blad 1 (3)

BS/mt

12.6.70

.....
bibliotek

Funktion	Gennemsnitligt ugentligt timetal pr bibliotekar																				Sum
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	
1. Ledelse og administration Planlægning, budgettering, personale- administration, regnskab og økonomi, lokaledadministration, beretning ol																					
2. Biblioteksteknisk arbejde Indkøb, katalogisering og klargøring af bøger og andet materiale til alle afdelinger, tidsskriftnotering (voksne, børn, musik osv)																					
3. Udlånskontrol Lånerfortegnelse, udlånsnotering, bog- opsætning, hjemkaldelse, erstatninger, reservering, statistik, betjening af afspilningsanlæg mv																					
4. Bogvalg og bogpleje																					
4.1 Almindelig udlåns- og referenceafdeling for voksne																					
4.2 Almindelig udlåns- og referenceafdeling for børn																					
4.3 Musikbibliotek eller -afdeling																					
4.4 Kunstbibliotek eller -afdeling																					
4.5 Anden specialafdeling (hvilken ?)																					

Funktion	Gennemsnitligt ugentligt timetal pr bibliotekar																				
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	Sum
6.6 Hospitalsbibliotek																					
6.7 Alderdomshjem og plejehjem																					
6.8 Kasernebibliotek																					
6.9 Shut-in-service																					
6.10 Anden specialafdeling (hvilken ?)																					
7. Oplandsarbejde																					
8. Andre funktioner, hvilke?																					
8.1																					
8.2																					
8.3																					
9. Personlig tid																					
Ialt = ugentligt timetal (Fuld tid = 42 timer)																					

Bemærkninger:

Tabel 1: Ugentligt bibliotekartimer pr arbejdsfunktion i en række biblioteker

	Bibliotek	Brønd- byerne	Glad- saxe	Her- lev	Hille- rød	Lyng- by	Sølle- rød	Vær- løse	Hjør- ring	Hol- bæk	Nyke- bing	Mak- skov	Sla- gelse	Ran- ders	Thi- sted
Arbejdsfunktion															
1 Udlån til voksne og børn		414	962	288	245	975	522	221	243	260	208	246	245	510	138
2 Musikudlån		26	79	9	31	105	56			7	16	25	38	41	2
3 kunstudlån		12	38			54									
4 PR-virksomhed		51	28	11	15	101	19	17	6	11	12	10	24	25	7
5 Referenceafd.		25	64	19	21	101	64	12	27	23	49		52	31	17
6 Samarbejde med institutioner		19	91	14	54	57	45	2	53	90	54	15	38	90	13
7 Oplandsarbejde									42	79	40	31	53	51	40
8 Andet		18					10								
9 Personlig tid		93	211	57	51	164	75	42	33	46	43	45	36	77	14
Sum		658	1473	398	417	1557	791	294	404	518	422	372	406	825	231

På grundlag af materiale fra Biblioteksårbogen er
opstillet følgende tabeller:

- Tabel I: Forskningsbibliotekernes udvik-
ling 1960 - 1970 .
- Tabel II: Driftsudgifter
- Tabel III: Udlån
- Tabel IV: Bogbestand
- Tabel V: Tilvækst i bogbestanden

Som det fremgår af de forklarende noter til tabeller-
ne, må der konstateres forskelle i opgørelsesmetoderne,
som gør sammenligning vanskelig såvel fra bibliotek
til bibliotek som fra år til år. Der er ikke
foretaget opgørelser af personalets størrelse, idet
dette talmateriale i årbøgerne ikke er sammenligneligt.

Tabel I. Forskningsbibliotekernes udvikling 1960 - 1970

(kroneangivelser er i mill., bogangivelser i hele tusinder)

	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70
a. 7 store biblioteker +)										
Driftsudgifter 1)	8,6	10,5	11,8	13,3	16,2	21,2	26,6	33,0	40,0	43,6
Udlån (samlet hjemlån)	270	291	313	330	345	387	415	434	552	675
Bogbestand 2) 3)	3032	3114	3203	3473	3650	3783	4046	4184	4369	4533
Tilvækst (indkøb)	68	71	84	91	107	109	122	175	206	211
b. 4 mindre biblioteker ++)										
Driftsudgifter 1)	1,1	1,4	1,8	1,8	2,3	2,5	3,7	4,4	5,1	5,7
Udlån (samlet hjemlån)	64	73	90	94	99	100	111	106	105	114
Bogbestand 2) 3)	543	574	640	672	694	728	767	797	837	874
Tilvækst (indkøb)	24	29	29	32	33	31	39	36	41	36
c. I alt a + b										
Driftsudgifter 1)	9,6	11,8	13,6	15,1	18,5	23,7	30,2	37,4	45,1	49,3
Udlån (samlet hjemlån)	334	365	403	424	443	486	526	540	657	789
Bogbestand 2) 3)	3575	3688	3843	4146	4344	4511	4813	4980	5206	5407
Tilvækst (indkøb)	92	100	113	123	140	140	161	211	247	247

+) Det kgl. Bibliotek, Universitetsbibliotekets 2. afdeling, Statsbiblioteket i Århus, Danmarks Tekniske Bibliotek, Handelshøjskolens Bibliotek i København, Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek. Fra 1.4.1966 endvidere Odense Universitetsbibliotek.

++) Atomenergikommissionens Bibliotek, Statens Pædagogiske Studiesamling, Universitetsbibliotekets 1. afdeling. Fra 1.4.1962 endvidere Danmarks Lærerhøjskoles Bibliotek.

1) Bogindkøb + indbinding + lønninger. Disse 3 poster udgjorde i 1968/69 og i 1969/70 ca 90% af samtlige driftsomkostninger.

2) Pr 31.3. det pågældende finansår.

3) For de fleste biblioteker angivet i bibliografiske enheder; for enkelte i boglige enheder. Ved beregning af samlet bogbestand er de to enheder summeret uden korrektion.

Tabel II. De videnskabelige bibliotekers driftsomkostninger +) 1960/61 - 1969/70 (kr i hele tusinder).

	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70
a Det kgl. Bibliotek	3397	4203	4564	5168	6483	8393	10270	11933	14192	15275
b Universitetsbibliotekets 2. afdeling	1277	1504	1635	1814	2047	2445	2920	3432	4152	4465
c Statsbiblioteket i Århus	2758	3279	3751	4265	5177	6484	6871 ²	9189	11253	12229
d Danmarks Tekniske Bibliotek	753	970	1245	1435	1679	2958	3254	3716	4463	4955
e Odense Universitetsbibliotek	-	-	-	-	-	-	1920 ³	3117	4064	4615
f Handelshøjskolens Bibliotek i Kbh.	104	117	130	183	234	212	355	493	665	871
g Danmarks Vet.- og Jordbrugsbibl.	265	374	441	478	578	697	968	1092	1156	1220
I alt a - g	8556	10450	11768	13344	16200	21192	2656	32974	39948	43830
h Atomenergikom. Bibliotek	387	781	671	700	763	834	903	1158	1351	1496
i Danmarks Lærerbibliotek	-	-	197	(108) ¹	375	605	848	1035	1330	1431
j Statens Pæd. Studiens bibliotek	231	292	324	365	442	552	790	1000	1256	1456
k Universitetsbibl. 1. afdeling	441	276	606	630	733	548	1066	1215	1170	1274
I alt h - k	1059	1350	1800	1804	2315	2540	3664	4410	5109	5657
I alt a - k	9616	11801	13569	15149	18516	23733	30226	37384	45057	49287

+) Begkonto + indbindingskonto + lønkonto. Disse konti udgjorde i såvel 1968/69 som i 1969/70 ca 90% af samtlige driftsudgifter

1) Indkøb af bøger og tidsskrifter er ikke angivet

2) Excl bogkøbs- og indbindingskonti for universitets- og hospitalsbiblioteker: 1222625 kr.

3) Incl bogkøb og indbinding til Odense Universitet: 357919 kr.

Tabel III. De videnskabelige bibliotekers udlån 1960/61 - 1969/70

	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70
a Det kgl. Bibliotek	55105	58814	62110	64143	66123	70478 ⁶	75598 ⁶	81664	92570 ⁶	94744 ⁶
b Universitetsbibliotekets 2. afdeling	53167	60094	66252	72565	75009	75243 ⁶	77167 ⁶	78176 ⁶	100352 ⁶	101888 ⁶
c Statsbiblioteket i Århus	103583	107368	107909	109483	113048	112257	122099 ³	136012 ³	179142 ⁴	268956 ⁵
d Danmarks Tekniske Bibliotek	36034	39737	43063	46724	50617	83875 ⁶	90517 ⁶	70679 ⁶	100003 ⁶	108269 ⁶
e Odense Universitetsbibliotek	-	-	-	-	-	-	3046 ⁶	12674 ⁶	22843 ⁶	40295 ⁶
f Handelshejskolens Bibliotek i Kbh.	9150	10634	17962	20489	22032	24098 ⁶	26133	28745	29670 ⁶	32822 ⁶
g Danmarks Vet.- og Jordbrugsbibl.	12932	14435	15857	16801	18074	20608 ⁶	19976 ⁶	25634 ⁶	27459 ⁶	27981 ⁶
I alt a - g	269971	291082	313153	330205	344903	386559	414536	433584	552039	674955
h Atomenergikom. Bibliotek	14931	24014	31712	35766	38228	42583 ⁶	51521 ⁶	39186 ⁶	39218 ⁶	40479 ⁶
i Danmarks Lærerhøjskoles Bibliotek	-	-	7883	7775	8410	8387	10714	13232	14263	20847
j Statens Pæd. Studiesamling	28574	28581	28300	28691	29580	24875 ⁶	21306 ⁶	25671 ⁶	24474 ⁶	26191 ⁶
k Universitetsbibl. 1. afdeling	20101	20888	22118	21463	22337	24018	27464	28178	27497 ²	26332
I alt h - k	63606	73483	90013	93695	98555	99863	111005	106267	105452	113849
I alt a - k	333577	364565	403166	423900	443458	486422	525541	539851	657491	788804

1) Omfatter fem kvartaler, idet biblioteket er gået over 2) Optællingsprincippet korrigeret i forhold til 1967/68 til finansåret fra kalenderåret

3) Incl udlån fra Folkebibliotekernes Udenlandske Vandrebogsamling, ialt 4401 i 1966/67 og 5550 i 1967/68 4) = 3) + udsendelser af tidsskrifter i lesekredse, ialt 27830

5) = 3) + 4) + avisartikler udlånt fra Aviskroniksamlingen, ialt 52596 6) Incl kopieringer, der erstatter hjemlån

Tabel V. De videnskabelige bibliotekers tilvækst i bogbestanden. Antal bind

	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69	1969/70
a Det kgl. Bibliotek ³ +	9327	15383	19332	24700	28800	26600	28500	29422	29850	32656
b Universitetsbibliotekets 2. afdeling ² +	13890	13354	12564	18664	16882	16243	18297	18799	17513	19811
c Statsbiblioteket i Århus ⁶ 4 0	29670	28922	33912	26245	36423	36386	43533	48954	47851	61557
d Danmarks Tekniske Bibliotek ⁺	7931	8756	9751	11086	12324	17396	19328	21573	20642	21583
e Odense Universitetsbibliotek ⁰ 7	-	-	-	-	-	-	-	40700	70400	54700
f Handelshøjskolens Bibliotek i Kbh. ⁺	2123	1676	3102	3917	4316	2738 ⁵	3873	5872	5208	6915
g Danmarks Vet.- og Jordbrugsbibl. ⁺	5250	3365	5776	6877	7874	9871	8577	10167	14615	13885
I alt a - g	68191	71456	84419	91489	106619	109252	122108	175487	206079	211107
h Atomenergikom. Bibliotek ¹ +	13128	18488	17041	17019	19272	16743	18392	14475	15535	14247
i Danmarks Lærerhøjskoles Bibliotek ⁰	-	-	2903	2569 ⁺	3772	5885	8555	9124	13345	9836
j Statens Pæd. Studiens Bibliotek ⁰	4328	4830	4387	7914	4464	3318	7430	6742	8085	7119
k Universitetsbibl. l. afdeling ⁰ 8	6057	5234	4599	4575	5160	4571	4603	5451	4473	5096
I alt h - k	23513	28552	28930	32077	32668	30519	38980	35792	41438	36298
I alt a - k	91704	100008	113349	123566	139287	139771	161088	211279	247517	247405

+ Bibliografiske enheder
2) Incl disputatser

1) Incl mikrokopier
4) Excl pligtaflevering

0) Boglige enheder
3) Excl håndskrifter, noder, kort, judaica, orientalia, pligtaflevering mm.

5) I tidsrummet 1.8.65 til 31.3.66 7) Incl indkøb til universitetet, kommunens hospitalbiblioteker og fra 1968/69 Den Sociale Højskole
8) Excl aviser

6) Incl indkøb til universitetet, hospitalsbiblioteker mm.

Fra den ret sparsomme litteratur indeholdende kvantitative undersøgelser over litteraturproduktionens væksthastighed skal følgende angivelser fremdrages.

A.A.Smiles (1) citerer en prognose fra 1967, ifølge hvilken antallet af naturvidenskabsmænd og ingeniører skønsmæssigt vil blive femdoblet i tiden 1967-2000. Dette svarer til en eksponentielt forløbende udvikling med en relativ væksthastighed på ca 5\$ p.a. Ifølge prognosen skulle man tilmed kunne påregne., at de videnskabelige forfatteres produktion per capita vil fordobles i tiden frem til år 2000. I så fald vil den relative væksthastighed for litteraturproduktionen blive ikke 5\$ men 7\$ p.a.

For den biologiske tidsskriftslitteraturs vedkommende (incl. agrikultur og medicin) er der store variationer i den relative væksthastighed for de forskellige discipliner, fastslår Mitjaev og Minenskaja (2). Eksempelvis har for USSR's vedkommende den relative tilvækst i antallet af medicinske periodica 1955-1964 været 14\$ p.a., mens det tilsvarende tal for agrikultur var 9\$ p.a. På længere sigt skønner Mitjaev og Minenskaja, at den biologiske litteraturs relative væksthastighed vil være 6-7% p.a. Dette tal er en del højere end de ca 4\$ p.a., som Conrad (3) i 1957 angav for den relative væksthastighed for antallet af biologiske tidsskrifter (excl. agrikultur og medicin).

Da kemien griber ind i mange grundvidenskabelige områder, giver en optælling af kemiske videnskabelige artikler et typisk billede af den naturvidenskabelige litteraturs vækst. Vækstkurven for referattidsskriftet Chemical Abstracts, hvis dækningsgrad gennem de senere år kan anses for nogenlunde konstant, viser en eksponentiel vækst, og at væksthastigheden i de senere år har været ca 8,6\$ p.a.

Den juridiske litteratur publiceret i USA viste i perioden 1947/49-1957/59 en relativ væksthastighed på ca 3,5\$ p.a. (4).

UNESCO statistical yearbook 1968 (5) viser en relativ væksthastighed for bøger på ca 4,3% p.a. i perioden 1955-1967 som gennemsnit for alle lande.

Som det fremgår af ovenstående tal, kan udviklingen igennem de senere år karakteriseres som eksponentielt forløbende, men den relative væksthastighed varierer kraftigt fra fag til fag. I hovedsagen ligger væksthastigheden dog i intervallet 4-8\$ p.a. Det er i denne

forbindelse interessant at bemærke, at den såkaldte "informationsekspllosion" ikke blot er et udviklingsmønster specifikt for de sidste årtier, men faktisk, som påvist af J.D.Solla Price (6), repræsenterer litteraturproduktionens normale eksponentielle vækst i de sidste par hundrede år.

Selv om litteraturproduktion på meget langt sigt vel næppe kan vokse i et væsentligt stærkere tempo end jordens befolkning, forekommer det sandsynligt, at udviklingen i det relativt korte tidsrum 1970-1985 vil forløbe som en umiddelbar fortsættelse af det igangværende forløb, dvs som et groft gennemsnit kan forventes en relativ væksthastighed på 6% p.a., svarende til 12 års fordoblingstid.

Litteratur

- 1 Smiles, A.A., The future of scientific and technological publications. Aslib proceedings 22 (1970) no. 2, p. 48-54.
- 2 Mitjaev, V.A. and S.A.Minenskaja, Analiz rosta bioligiceskoj literatury, provedennyj po materialam periodiceskich izdanij [Analysis of biological publication growth on the basis of periodical sources3. Naucno-Techniceskaja Informacija, ser. 1 (1969) no. 2, p. 14-19.
- 3 Conrad, G.M., Growth of biological literature and the future of Biological Abstracts. Federation proceedings. American Society for experimental Biology. 16 (1957) p. 711-715.
- 4 Stern, W.B., The accessibility of legal developments through the legal periodical literature. Law library journal .63. (1970) no. 1, p. 83-91.

UNESCO statistical yearbook 1968. Paris 1969. (P.419: Estimated world book production 1955-1967).
- 6 Price, D.J. de Solla, Little science, big science. New York, Columbia University Press, 1963.

Den funktionelle fordeling af personalet ved forskningsbibliotekerne i oktober 1970 og det forventede personalebehov i 1974/75.

Bilag XII

Udvalget udsendte i oktober 1970 via Forskningsbibliotekernes Fællesråds Forretningsudvalg spørgeskemaer til 7 store forskningsbiblioteker med henblik på at tilvejebringe materiale, der kunne anvendes til en funktionel analyse af personalet på indsamlingstidspunktet og den forventede udvikling i de næste 4-5 år*.

Den samlede efterspørgsel i 1970 og den forventede efterspørgsel i 1974/75

Undersøgelsen viste, at det samlede personale i 1970 var 742 personer, og at dette tal forventes at stige med 55% til ca 1.150 personer i 1974/75.

Bibliotekarerne udgjorde i oktober 1970 24% af det samlede personale. Ifølge forskningsbibliotekernes ønske skal bibliotekarerne stige fra 181 til ca 350 personer, således at bibliotekarandelen i 1974/75 forventes at udgøre ca 30% af hele personalet.

De syv store forskningsbibliotekers andel af den samlede bibliotekar-efterspørgsel

I april 1970 var omkring 75% af de bibliotekarere, der var ansat ved forskningsbibliotekerne, beskæftiget ved de syv store forskningsbiblioteker. Antages det, at de ca 350 bibliotekarere, som i 1974/75 efterspørges af de syv store forskningsbiblioteker, vil udgøre 75% af hele bibliotekarbehovet ved alle de nuværende forskningsbiblioteker (bortset fra firma- og lægebiblioteker), vil den samlede efterspørgsel efter bibliotekarere ved disse biblioteker i 1974/75 udgøre 460 personaleenheder.

Efterspørgslen sammenholdt med det forventede udbud af bibliotekarere i perioden 1970-1975

Ifølge udbudsprognosen** vil der ved begyndelsen af 1975 være 230-240 erhvervsaktive bibliotekarere (personaleenheder) til rådighed for hele markedet, 75% heraf udgør ca 200 bibliotekarere. Dette antal vil være til rådighed for de syv store forskningsbiblioteker i 1974/75.

Der vil således kun kunne opnås en stigning fra 1970-1974/75 i antallet af ansatte bibliotekarere på ca 15% mod de ønskede 90% eller sagt på en anden måde:

Behovet for bibliotekarere (fra sektion II) vil i 1974/75 være ca 460, men udbuddet vil kun være knap 240.

* Disse forskningsbiblioteker er Danmarks Tekniske Bibliotek, Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, Handelshøjskolens Bibliotek i København, Det kongelige Bibliotek, Odense Universitetsbibliotek, Statsbiblioteket i Århus og Universitetsbibliotekets 2. afdeling.

** Jvf kapitel 5.2.

Specielt på de syv store forskningsbiblioteker har man angivet et behov på 343 bibliotekarer i 1974/75. Dersom disse biblioteker skal have deres nuværende andel af bibliotekarudbuddet, vil der være et udækket behov på ca 165 bibliotekarer ved de syv store forskningsbiblioteker i 1974/75.

Situationen vil blive yderst vanskeligt for forskningsbibliotekerne, idet disse ikke vil kunne få dækning for den nødvendige bibliotekararbejdskraft i første halvdel af 1970'erne.

Det har været nævnt, at den øgede tilbøjelighed blandt bibliotekarer til at søge deltidsbeskæftigelse eventuelt kunne forrykke udbuddet af bibliotekarer målt i personaleenheder i nedadgående retning. Dette har udvalget imidlertid ikke anset for sandsynligt, idet den stigende erhvervsfrekvens for kvinder i almindelighed, samt specielt den stigende erhvervsfrekvens, som er fundet i forbindelse med undersøgelserne vedrørende folkebibliotekarerne, må formodes fuldt ud at opveje en øget tilbøjelighed til deltidsbeskæftigelse.

En helt anden betragtning vedrørende udbuddet må imidlertid tilføjes, idet arbejdstidsnedsættelser bevirker, at en personaleenhed indeholder en mindre arbejdskraft end tidligere, hvilket alt andet lige må medføre et øget behov målt i personaleenheder.

Udviklingen i funktionsfordelingen ved de syv store forskningsbiblioteker

Af tabel I fremgår det, at der ikke forventes nogen væsentlige ændringer i funktionerne. Det er således ikke muligt på grundlag af dette materiale at konstatere afgørende udviklingstendenser i funktionsfordelingen ved de større forskningsbiblioteker, og der er derfor ikke med nærværende undersøgelse skabt basis for at opstille en behovsmodel for året 1985. I alt anvendes både i dag og i 1974/75 42-44% af al arbejdskraft og 54-56% af bibliotekarerne til accession og katalogisering. I publikumsbetjeningen er 28-30% af alle ansatte beskæftiget og 32-33% af bibliotekarerne såvel i dag som i 1974/75.

Administrationen beskæftiger i dag ca 20% af hele personalet; denne andel vil være et par procent mindre i 1974/75. Af bibliotekararbejdskraften er i dag ca 3% beskæftiget i denne funktion, en andel, der ventes at stige til ca 4% i 1974/75.

Det fjerde område "Andet" beskæftiger 9-11% af det samlede personale og 8-10% af bibliotekararbejdskraften såvel i dag som i 1974/75. Dette område dækker en række forskellige aktiviteter (instituttjeneste, publikationsvirksomhed, undervisning, PR-virksomhed, udvikling og forskning).

Udviklingen i hvert enkelt biblioteks personaleforbrug opdelt på funktioner

Tabel I-III viser, at man for bibliotekerne under ét ikke kan finde nogen relative funktionsforskydninger i personaleforbruget.

Af tabel IV synes det at fremgå, at hvert enkelt bibliotek har og fortsat forventer at ville have sin egen struktur.

Medens publikumsbetjeningen udgør 1/5 af personalet ved Det kongelige Bibliotek forbruger denne funktion halvdelen af personalet ved Handelshøjskolens Bibliotek i København.

Accession og katalogisering forventes at beslaglægge ca halvdelen af personalet ved Statsbiblioteket og Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek, ca 35% ved Universitetsbibliotekets 2. afdeling og kun ca 20% ved Handelshøjskolens Bibliotek i 1974/75.

De største biblioteker har regnet med uændret fordeling af personalet på de forskellige funktioner, medens Handelshøjskolens Bibliotek regner med meget kraftige ændringer i funktionernes belastning af personalet. Det forhold, at de største biblioteker forventer uændret struktur og et par af de mindre biblioteker venter bevægelser, der synes at være modsat rettet, udgør forklaringen på manglen af ændringer i den samlede fordeling af funktionerne.

Forskydninger i fordelingen af personalet mellem de syv store forskningsbiblioteker i perioden 1970 til 1975

Tabel V viser personale- og bibliotekarantallet ved hvert af de syv store forskningsbiblioteker, medens tabel VI viser den relative fordeling af personalet på de enkelte biblioteker.

Tabellen viser, at Det kongelige Biblioteks relative andel af personalet er faldende fra 1970-1975, medens de øvrige biblioteker får en stigende andel af det samlede personale. Desuden viser tabellen, at de tre største forskningsbiblioteker får en faldende andel af det samlede behov for bibliotekarere, medens Danmarks Veterinær- og Jordbrugs bibliotek samt Odense Universitetsbibliotek får en stigende andel.

På grundlag af tabel V kan desuden beregnes følgende bibliotekarandele for de store forskningsbiblioteker:

Bibliotekarerne i pct af det samlede personale

Bibliotek	Oktober 1970	1974/75 Forventet
	%	%
Odense Universitetsbibliotek	10	35
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek	14	27
Det kongelige Bibliotek	20	27
Universitetsbibliotekets 2. afdeling	28	27
Statsbiblioteket i Århus	30	37
Handelshøjskolens Bibliotek i København	26	27
Danmarks Tekniske Bibliotek	35	28
De syv store forsknings- biblioteker	24	30

Endvidere kan beregnes den forventede vækstprocent fra 1970-1975 såvel i det samlede personale som i antallet af bibliotekarere.

Vækstprocent fra 1970-1975

Bibliotek	Det sam- lede per- sonale	Bibliotekarerne (sektion II)
	%	%
Det kongelige Bibliotek	22	74
Universitetsbibliotekets 2. afdeling	80	74
Statsbiblioteket i Århus	57	90
Handelshøjskolens Bibliotek i København	111	117
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek	167	400
Danmarks Tekniske Bibliotek	70	40
Odense Universitetsbibliotek	60	409
De syv store forsknings- biblioteker	55	91

Hovedparten af forskningsbibliotekerne venter en kraftigere vækst i antallet af bibliotekarere end i personalet i øvrigt. Kun Danmarks Tekniske Bibliotek og i mindre grad Universitetsbibliotekets 2. afdeling forventer, at bibliotekarandelen skal falde, hvorfor hovedparten af væksten forventes at henføres til det øvrige personale.

Tabellen VII viser bogbestanden ved de syv store forskningsbiblioteker i 1970 og 1974/75, samt tilvæksten i 1969/70 og i 1974/75. Desuden er stigningen i bogbestanden 1970 til 1974/75 beregnet. Sammenligner man denne stigning med væksten i personalet i samme periode og tilføjer andelen for publikumsfunktionen i 1974/75, får man følgende billede af de syv store forskningsbiblioteker:

	Vækstprocent 1970-75		Relativ fordeling af funktioner i 1974/75	
	Personale %	Bog- bestand %	Publikums- betjening	Accession og kata- logisering
Det kongelige Bibliotek	22	12	19	41
Universitetsbibliotekets 2. afdeling	80	16	42	35
Statsbiblioteket i Århus	57	29	25	55
Handelshøjskolens Bibliotek i København	111	66	67	19
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek	167	21	35	46
Danmarks Tekniske Bibliotek	70	37	41	38
Odense Universitetsbibliotek	60			
De syv store forskningsbiblioteker	55	20	29	44

Det synes af ovenstående at fremgå, at de biblioteker, der anvender en stor del af deres personale til publikumsbetjening også forventer meget store personalestigninger, dvs at publikumsbetjeningen vurderes som meget personalekrævende.

Derudover kan man ved Statsbiblioteket og Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek konstatere meget kraftige forventede stigninger i personalet, som formentlig har forbindelse med, at disse biblioteker anvender en usædvanlig stor del af deres personale til katalogisering og accession, og at de i perioden forventer en stigning i bogmassen på 20-30%.

Tabel I. Funktionel analyse af personalet ved de syv store forskningsbiblioteker i 1970 og 1974/75 på grundlag af de indkomne personalekemaer¹

Funktion	Personale		Hele personalet i personaleenheder		Hele personalet i pct		Bibliotekarere i personaleenheder		Bibliotekarere i pct	
	1970	1974/75	1970	1974/75	1970	1974/75	1970	1974/75	1970	1974/75
I. Administration	146,6	190,1	19,8	17,0	5,3	13,1	2,9	3,8		
II. Publikumsbetjening	204,6	328,9	27,6	29,4	59,4	110,8	32,8	32,3		
III. Accession, katalogisering	324,1	490,9	43,7	43,8	101,1	189,5	55,9	55,2		
IV. Andet	66,4	110,2	8,9	9,8	15,2	29,9	8,4	8,7		
Alle funktioner	741,7	1.120,1	100,0	100,0	181,0	343,3	100,0	100,0		

¹ Odense Universitetsbiblioteks samlede personale er i 1974/75 fordelt efter forholdet der gjaldt i 1970. Bibliotekarerne er fordelt efter de 6 øvrige bibliotekers funktionsfordeling i 1974/75.

Tabel II. Funktiønel analyse af personalet ved de syv store forskningsbiblioteker i 1970 og 1974/75 incl Rigsbibliotekarembedet og Forskningsbibliotekernes Fællesråd

Funktion	Hele personalet i personaleenheder		Hele personalet i pct.		Bibliotekarer i personaleenheder		Bibliotekarer i pct.	
	1970	1974/75	1970	1974/75	1970	1974/75	1970	1974/75
I. Administration	146,6	203,1	19,8	17,7	5,3	14,1	2,9	4,1
II. Publikumsbetjening	204,6	328,9	27,6	28,6	59,4	110,8	32,8	31,9
III. Accession, katalogisering	324,1	490,9	43,7	42,7	101,1	189,5	55,9	54,5
IV. Andet	66,4	127,2	8,9	11,0	15,2	32,9	8,4	9,5
Alle funktioner	741,7	1.150,1	100,0	100,0	181,0	347,3	100,0	100,0

NOTE: Rigsbibliotekarembedet og Forskningsbibliotekernes Fællesråd vedrører i 1974/75 kun funktionerne I og IV.

Tabel III. Funktiønel analyse af personalet ved seks af de store forskningsbiblioteker.
 Odense Universitetsbibliotek indgår ikke.

Funktion	Hele personalet i personaleenheder		Hele personalet i pct.		Bibliotekerer i personaleenheder		Bibliotekerer i pct.	
	1970	1974/75	1970	1974/75	1970	1974/75	1970	1974/75
I. Administration	138,6	177,3	20,1	17,1	5,3	12,0	3,0	3,8
II. Publikumsbetjening	193,4	311,3	28,1	30,1	58,4	101,8	33,3	32,3
III. Accession, katalogisering	243,6	442,3	42,7	42,7	96,6	174,0	55,0	55,2
IV. Andet	62,7	104,3	9,1	10,1	15,2	27,5	8,7	8,7
Alle funktioner	688,3	1.035,3	100,0	100,0	175,5	315,2	100,0	100,0

Tabel V. Det samlede personale, heraf antallet af bibliotekarer i oktober 1970 og det forventede antal i 1974/75 fordelt på de 7 store forskningsbiblioteker

Bibliotekets navn	Oktober 1970		1974/75	
	Personale i alt	Heraf bibliotekarer	Personale i alt	Heraf bibliotekarer
Odense Universitetsbibliotek	53 $\frac{1}{4}$	5 $\frac{1}{2}$	85	30
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek	21	3	56	15
Det Kongelige Bibliotek	303 $\frac{1}{2}$	60 $\frac{1}{2}$	398	109
Universitetsbibliotekets 2. afdeling	63 $\frac{3}{4}$	17 $\frac{1}{2}$	114	30 $\frac{1}{2}$
Statsbiblioteket i Århus	176 $\frac{1}{2}$	54	276 $\frac{3}{4}$	102 $\frac{3}{4}$
Handelshøjskolens Bibliotek i København	23	6	48 $\frac{1}{2}$	13
Danmarks Tekniske Bibliotek	101	35	172	49
De syv forskningsbiblioteker i alt	741 $\frac{3}{4}$	181 $\frac{1}{2}$	1150 $\frac{1}{4}$	349 $\frac{1}{4}$

Tabel VI. Det samlede personale, heraf antallet af bibliotekarer i oktober 1970 og det forventede antal i 1974/75 relativt fordelt på de syv store forskningsbiblioteker

Bibliotekets navn	Oktober 1970		1974/75	
	Personale i alt %	Heraf bibliotekarer %	Personale i alt %	Heraf bibliotekarer %
Odense Universitetsbibliotek	7,2	3,0	7,4	8,6
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek	2,8	1,7	4,9	4,3
Det Kongelige Bibliotek	40,9	33,3	34,6	31,2
Universitetsbibliotekets 2. afdeling	8,6	9,6	9,9	8,7
Statsbiblioteket i Århus	23,8	29,8	24,1	29,4
Handelshøjskoleens Bibliotek i København	3,1	3,3	4,2	3,7
Danmarks Tekniske Bibliotek	13,6	19,3	15,0	14,0
De syv forskningsbiblioteker i alt	100,0	100,0	100,1	100,0

Tabel VII. Bogbestanden ved de syv store forskningsbiblioteker i 1970 og 1974/75 samt tilvæksten i 1969/70 og i 1974/75

Bibliotek	Bogbestanden 1970 (pr 31.3.)	Bogbestanden 1974/75	Stigning i bogbestanden 1970-1974/75 %	Tilvækst i bogbestanden 1969/70	Tilvækst i bogbestanden 1974/75
Det Kongelige Bibliotek*	1.700.000	1.900.000	12	33.000	50.000
Universitetsbibliotekets 2. afdeling* 2	881.000	1.020.000	16	20.000 ⁴	27.500 ³
Statsbiblioteket i Århus ⁰	1.010.000	1.300.000	29	36.000	75.000
Handelshøjskolens Biblio- tek i København*	78.000	130.000	66	7.000	12.000
Danmarks Veterinær- og Jordbrugsbibliotek*	311.000	375.000	21	14.000	15.000
Danmarks Tekniske Bibliotek*	291.000	400.000 ¹	37	22.000	30.000 ¹
Odense Universitetsbibliotek ⁰	262.000	?	?	47.000	?
Alle seks + Odense Universitetsbiblio- tek	4.271.000	5.125.000	20	184.000	215.000

* Bibliografiske enheder.
 0 Boglige enheder.
 1 Excl. Danmarks Tekniske Biblioteks filial i Ålborg.
 2 Incl. disputatser.
 3 Heraf 11.000 disputatser.
 4 Heraf 9.000 disputatser.

For at søge beskrevet de næste par års forventede udvikling i et bibliotek som i dag må siges at være i nærheden af det højest kendte serviceniveau og for at illustrere mere konkret hvordan dette serviceniveau virker har udvalget indhentet oplysninger fra Søllerød Kommunes Biblioteker. Beskrivelsen af biblioteksbe-
tjeningens niveau i Søllerød Kommune suppleres af en vurdering af det forventede fremtidige bibliotekar-
behov i Herning Kommune. Herning er valgt som eksempel på en kommune der pr 1.4.1970 har fået området udvidet væsentligt. Det må understreges at begge bibliotekers vurderinger af den fremtidige udvikling beror på et fagligt skøn, som ikke er forelagt de økonomisk an-
svarlige instanser.

SØLLERØD KOMMUNES BIBLIOTEKER

A. Nuværende situation

Kommunen Ca 31.000 indbyggere. Arealmæssigt den næststørste kommune i Københavns Amt.

Bebyggelsen fordeler sig stort set 7 indbyrdes ret afgrænsede "samfund":

Nærum
Skodsborg
Vedbæk
Trørød
GI. Holte
Øverød
Holte

Bebyggelserne består overvejende af parcelhuse og ind-
byggerne er erhvervsmæssigt stærkt præget af liberale
erhverv eller har tjenestemand- eller funktionær-
status. Lånerklientellet som følge deraf "godt" -
stiller differentierede og kvalitativt høje krav til
biblioteket.

Hovedbiblioteket i Nærum, beliggende i gammel lyst-
ejendom (800 m²), kapacitet 1.4.70: 62.000 bind, heraf
13.000 børnebøger. Rummer: voksenuddlån, børneudlån,
læsesal og referenceafdeling, lokalhistorisk samling
og administrationskontorer. Teknisk afdeling i sær-
skilt bygning.

Filialer Vedbæk. Kapacitet: 14.000 bind, heraf 5.000 børne-
bøger. 3.000 gramfonplader. Rummer: Familieudlån,
musikudlån.

Skodsborg. Kapacitet: 8.000 bind, heraf 3.000 børne-
bøger. Familieudlån.

GI. Holte. Kapacitet: 13.000 bind, heraf 6.000 børne-
bøger. Familieudlån. Her beskæftiges 2 børnepædagog
til børneklubvirksomhed.

Holte. Kapacitet: 43.000 bind, heraf 11.000 børnebøger.
Voksenudlån, børneudlån og referenceafdeling.

Særlige opgaver

Betjening af:

3 alderdoms- og plejehjem
1 kaserne (Flyvestation Vedbæk)
1 hospital (Skodsborg Sanatoritun)
Shut-in service (besøg til ca 50
personer hver 14. dag)

Biblioteksteknisk
bistand

Højskoler
Ungdomsskoler, ungdomsklubber
Børnehaveseminarium
Skolebiblioteker
Gymnasium

Kulturelle
arrangementer

Arrangementsvirksomheden relativt svagt udviklet på grund af mangel på lokaler. Udenfor biblioteket arrangeres foredragsrækker, studiekredse og for børnene på biblioteket børneteater, eventyrtimer og frimærkeklubber.

Normerede biblio-
tekarstillinger

Pr 1.4.70 normeret 26 bibliotekarstillinger, heraf 4 ubesatte.

Udlån

Samlede udlån 1969/70 (incl skolebiblioteker) 451.000 bind. I forhold til 1968/69 en stigning på 6% (indbyggertallet i samme periode steget med 2%).

Udlån til voksne 222.000 bind (faglitteratur 42%).
Udlån til børn 131.000 bind (skolebibliotekerne derudover 98.000 bind).

Grammofonplader 15.000 til voksne.
Grammofonplader 4.500 til børn.

Plakater og reproduktioner 800 til børn og unge.

B. Nuværende minimums- og maksimumsbemanding i publikumsafdelinger

		Minimum enheder	Maksimum enheder
Hovedafdeling	Voksenudlån	1	2
	Reference	1	1
	Børneudlån	1	1
Holte	Voksenudlån+reference	1	2
	Børneudlån	1	1
Vedbæk	Udlån (børn+voksne)	1	2
	Musik	1	1
Gl. Holte	Udlån (børn+voksne)	1	2
Skodsborg	Udlån (børn+voksne)	1	1

C. Forventet udvikling

Lokaler	Nyt selvstændigt musikbibliotek i 1971/72. Ny børneafdeling i Holte 1971/72. Venter ny hovedafdeling (5.000 m ²) inden for over- skuelig fremtid. Ingen planer om bogbusbetjening.
Åbningstid	Hovedafdeling øges 4 timer ugentlig. Vedbæk øges 9 timer ugentlig. Gl. Holte øges 6-9 timer ugentlig. Det nye musikbibliotek 42 timer ugentlig.
Personale	1970/71 (ikke besatte stillinger): 3 hovedafdeling, voksenudlån (heraf 1 kon- taktbibliotekar) 1 hovedafdeling, børneudlån 1971/72: 1 musikbibliotekar (til nyoprettet afdeling) 2 hovedafdeling, voksenudlån 1972/73: 1 Holte, voksenudlån 1 Holte, børneudlån 1 musikbibliotekar 1 i katalogafdeling
Rationaliserings- gevinster	Under forudsætning af bedre lokaleforhold en mulig rationaliseringsgevinst på 1 enhed i katalogafde- lingen og evt mulig rationaliseringsgevinst i admi- nistrationen (størrelse vanskelig at angive).
Udlån	Regner med stærkt øget udlån under bedre lokalefor- hold. Over en 5-årig periode stiles mod årligt udlån på 20 materialeenheder/indbygger (nu 15 materialeen- heder/indbygger). Forventet vækst i bogbestanden (1970: 139.000 bind - 1975: 181.000 bind).
Musik	Musikudlånet trængt af dårlige lokaleforhold. Men stærk stigning: April 1969: 689 plader Marts 1970: 2.033 - Januar 1971: 7.000 - I øjeblikket er musikudlånet ikke decentraliseret. Det nye musikbibliotek i 1971/72 vil bevirke endnu en stærk stigning i udlånet. Filialen i Vedbæk vil beholde en mindre pladesamling samt lyttepladser. Altså ikke for nærværende planer om musikudlån i samtlige afdelinger. Alene for musikområdet regnes med over en 5-årig periode et behov for yderligere 5 bibliotekarenheder.

Øvrige av-materialer	Af pladsmæssige grunde ikke særligt udviklet. Av-apparatet stort set knyttet til den lokalhistoriske samling.
	Afventer afklaring af lokaleproblemet for hovedafdelingen. Personalebehov vanskeligt at forudsige.
Kunstudlån	I øjeblikket varetages et beskedent udlån af hovedbibliotekets børneafdeling (plakater og reproduktioner). Videreudvikling afventer afklaring af lokaleproblemet. Personalebehov i opbygningsfasen: 1 bibliotekar.
Lokalhistorisk samling	Er tilknyttet biblioteket. I øjeblikket ca $\frac{1}{2}$ bibliotekar på denne opgave. Behov inden for overskuelig fremtid: 1 bibliotekar.
Samarbejde med institutioner	Forventer udbygning af shut-in service og øvrige særegne opgaver (hospital, alderdomshjem). Ud over den allerede nævnte kontaktbibliotekar behov for ca 2 bibliotekarer til institutionssamarbejdet. En række bibliotekstekniske opgaver i denne forbindelse venter på en løsning (gymnasium, højskoler). Involverer ikke bibliotekarisk arbejdskraft i nævneværdigt omfang.
Kulturelle arrangementer	Videre udvikling afventer løsning af lokaleproblemet. Bibliotekarbehovet svært at angive, men kontaktbibliotekaren kommer ind i billedet her. Også personale med andre kvalifikationer kommer på tale (børnepædagoger).
Reference- og oplysningsvirksomhed	Sker i øjeblikket fra hovedafdelingen og Holte filial. Stærkt udbygget på grund af den "gode" lånerskare. Menes at være tilstrækkelig udbygget personalemæssigt.

D. Konklusion

Bibliotekssystemet forekommer decentraliseret i tilstrækkelig grad, hvad bogudlånet angår, mens en yderligere decentralisering af musikudlån er planlagt. Åbningstiden skønnes stort set tilstrækkelig, hvis der sker begrænsede udvidelser. Lokaleforholdene ikke ideelle, men udvidelser planlagt og forventes effektueret inden for en 5-års periode (undtaget her er hovedafdelingen, som endnu er på projektstadiet). Rationaliseringsgevinster som sparer bibliotekararbejdskraft skønnes ikke opnåelige i særligt omfang.

Inden for en 3-års periode forventes en udvidelse af bibliotekarbestanden med $10\frac{1}{2}$ enhed. Derudover skønnes på nuværende tidspunkt at være behov for ca 4 bibliotekarer indtil o. 1975.

Dette anslåede behov svarer til en vækst i bibliotekarfrekvensen pr 10.000 indbyggere fra ca 7 i 1970 til ca 8 i 1971, ca 9 i 1972 og ca 10 i 1973.

HERNING CENTRALBIBLIOTEKS BIBLIOTEKARBEHOV

A. Nuværende forhold

Kommunen Herning Kommune har efter kommunesammenlægningen den 1. april 1970 ca 52.000 indbyggere, hvoraf 30.-32.000 bor i Herning by og 20.-22.000 bor i landdistrikter og bebyggelser med under 3.000 indbyggere. Kommunen dækker et areal på ca 55.000 ha.

Biblioteket Biblioteket består af et hovedbibliotek og 8 filialer med deltidsbetjening. Der er udlån på sygehus og 2 alderdomshjem.

Udlånet var i 1969/70 ca 595.000 bind. Heraf var 232.000 bind udlån til voksne og 138.000 bind udlån til børn fra hovedbiblioteket. De 8 deltidsbiblioteker udlånte 170.000 bind.

Den 1. april 1970 var der normeret 17 bibliotekarstillinger ved hovedbiblioteket. De 13 var besatte.

B. Forventet bibliotekarbehov

Bibliotekarbehov I bibliotekets budget for 1971/72 og driftsoverslag iflg 3 årsbudget for 1972/73 og 1973/74 regnes med følgende nynormerede bibliotekarstillinger:

Øget bibliotekarbehov til varetagelse af almindelig publikumsvejledning i hovedbiblioteket:	2	bibliotekarere
Udbygning af musikafdeling (pt: 1 bibliotekar):	1	-
Udbygning af bibliotekets oplysnings-tjeneste med særligt henblik på erhvervslivet:	$\frac{1}{2}$	-
Etablering af kunstafdeling:	1	-
Udbygning af samarbejde med børneinstitutioner:	$\frac{1}{2}$	-
Forøgelse af hovedbibliotekets åbningstid:	1	-
Centrumfilial:	$4\frac{1}{2}$	-
2 bogbusser:	$3\frac{1}{2}$	-
Udbygning af biblioteksbetjeningen på sygehuse, alderdomshjem, pensionistboliger mv:	1	-
Nynormeringer i alt:	15	bibliotekarstillinger
Normeringer i alt:	32	bibliotekarstillinger

Yderligere bibliotekarbehov ved fuldt udbygget service

Medens de nu normerede 17 bibliotekarstillinger er baseret på Herning Kommunes indbyggertal indtil 31. marts 1970: ca 32.000; er de 32 bibliotekarstillinger baseret på konkret planlægning af storkommunens biblioteksbetjening (ca 52.000 indbyggere) på grundlag af den nugældende bibliotekslovgivnings servicekrav.

Med de samme servicenormer som grundlag må der efter den planlagte 3-års periode skønnes at være brug for yderligere følgende bibliotekarnormeringer til en fuldt dækkende biblioteksservice:

udbygning af musikafdelinger:	2	bibliotekarere
Forøgelse af hovedbibliotekets åbningstid:	2	-
Forøgelse af bogbussers åbningstider:	1	-
Øget service over for syge og handicappede:	$\frac{1}{2}$	-
Udbygning af samarbejde med fritidsundervisning og andre undervisningsinstitutioner:	1	-
Udbygning af oplysningstjenesten over for erhvervsliv mv:		
2 mindre filialers betjening ved faguddannede bibliotekarere:	3	-
Yderligere bibliotekarbehov, i alt:	8	bibliotekarere
Ved central katalogisering af al indkøbt dansk og udenlandsk litteratur og av-materiale kan spares:	1	-
Ved rationalisering og forbedret arbejdsfordeling kan muligvis spares:	1-2-	
Bibliotekarbehov i alt:	47-48	bibliotekarere

I dette skøn er ikke regnet med væsentlige stigninger i bibliotekets udlån pr indbygger i forhold til tallet i den gamle Herning Kommune, der er ikke regnet med nye biblioteksopgaver i forhold til den nugældende bibliotekslovgivning, der er ikke regnet med forøgelse af kommunens indbyggertal og der er ikke regnet med ændringer i bibliotekarers arbejdstid.

Den forventede stigning i bibliotekarbestanden svarer til følgende bibliotekarfrekvens pr 10.000 indbyggere:

1970:	normeret:	ca 3,3 bibliotekar/10.000 indbyggere
	besat:	- 2,5 - /10.000 -
1974:		- 6 - /10.000 -
Ved fuldt udbygget service:		- 9 - /10.000 -

Bibliotekarfrekvensen i 1970 er beregnet i forhold til indbyggertallet efter kommunesammenlægningen pr 1.4.1970. Regnes frekvensen i forhold til indbyggertallet før kommunesammenlægningen bliver den henholdsvis 5,3 og 4,1 for normerede og besatte stillinger.

A. Undersøgelsens formål

Der er de sidste par år konstateret en relativt større nettotilgang af bibliotekararbejdskraft til hovedstadsområdet i forhold til det øvrige land, jvf bilag nr VIII, Områdeanalyse for bibliotarforsyningen 1960-70,

For at få et indtryk af, hvor mange af de nye bibliotekarer der vil søge ansættelse ved et folkebibliotek, og hvor i landet de primært vil søge ansættelse, har udvalget tilsendt afgangsklasser. 1971 på sektion I et spørgeskema, som angivet bagest i dette bilag.

Dette års afgangsklasse er den første efter indførelsen af den nuværende studieordning, hvor de studerende optages direkte på biblioteksskolen og der tilbringer tre af de i alt fire studieår.

B. Undersøgelsens resultat

1. Besvarelsesprocenten

I afgangsklassen befandt sig 165 studerende, og 142 af disse besvarede og tilbagesendte spørgeskemaet, hvilket er en total besvarelsesprocent på 86,1%. Procenten var højest for de kvindelige studerende, idet 110 ud af de i alt 126 kvinder i afgangsklassen eller 87,3% besvarede skemaet, medens 31 ud af de 39 mandlige studerende, eller 79,5%, medvirkede. Et enkelt skema var uden kønsangivelse. Da kun knap 15% af de adspurgte studerende ikke har medvirket i undersøgelsen, og da fordelingen på de to køn nogenlunde svarer her til, kan man med rimelighed antage, at det fremkomne materiale kan tages som udtryk for hele afgangsholdets stilling, i hvert fald for så vidt angår geografiske erhvervsønsker.

2. Erhvervsfrekvensen i materialet

Af de 142 biblioteksstuderende, der medvirkede i undersøgelsen, angiver 136 eller 95,8%, at de vil søge beskæftigelse som bibliotekar under en eller anden form. Heraf angiver 22 studerende, at de vil søge deltidsbeskæftigelse,,

For kvindelige studerendes vedkommende søger 104 af de 110 eller 94,5% beskæftigelse som bibliotekar, heraf angiver 20 ønske om deltidsbeskæftigelse.

Antages det, at deltidsbeskæftigelsen i gennemsnit udgør halv tid, kan materialets erhvervsfrekvens for kvindelige studerende opgøres til 85,5%, hvilket er relativt højt.

Det må dog bemærkes, at der i nogle skemaer er anført, at fuldtidsbeskæftigelse kun søges i de første par år efter eksamen, hvorfor erhvervsfrekvensen må tænkes at falde noget efter få år.

Alle de mandlige studerende, der har medvirket, angiver, at de vil søge erhvervsmæssig beskæftigelse inden for deres fag, 10% vil søge deltidsbeskæftigelse, hovedsageligt motiveret af et ønske om videregående studier.

3. De primære geografiske ønsker for studerende, der søger beskæftigelse ved et folkebibliotek

130 af de studerende søger beskæftigelse ved et folkebibliotek, eller 91,5% af samtlige medvirkende i undersøgelsen.

Undersøgelsens hovedresultat viser, at langt den største del af de nye bibliotekarere primært ønsker at blive i Nordøstsjælland. For alle studerende under ét er det ca 77%, eller i alt 100 af de 130 studerende. Nedenstående tabel viser forskellige gruppers primære geografiske erhvervsønsker.

Tabel 1. De nyuddannede bibliotekarers primære geografiske erhvervsønsker (absolut fordeling)

Primært valg Bibliotekarere	antal studerende				
	Hele N.Ø. Sjælland Sjælland i øvrigt	Sjælland	Fyn	Jylland	Hele landet
Giftede kvinder	54	2	2	3	61
Ugiftede kvinder	29	3		6	38
Kvinder i alt	83	5	2	9	99
Mænd i alt	17	4	3	7	31
Mænd + kvinder	100	9	5	16	130

For at få et bedre indtryk af de geografiske ønskers fordeling og betydningen heraf er der i tabel 2 angivet den til tabel 1 svarende relative fordeling stillet op over for de relative andele af landets indbyggere, der i 1970 var bosat i de fire geografiske områder.

Tabel 2. De nyuddannede bibliotekarers primære geografiske erhvervsønsker (relativ fordeling)

Primært valg Bibliotekarere	Hele N.Ø. Sjælland %	Sjælland i øvrigt %	Fyn %	Jylland %	Hele landet %
Gifte kvinder	88,5	3,3	3,3	4,9	100
Ugifte kvinder	76,3	7,9		15,8	100
Kvinder i alt	83,8	5,1	2,0	9,1	100
Mænd i alt	54,8	12,9	9,7	22,6	100
Mænd + kvinder	76,9	6,9	3,9	12,3	100
Befolkning	35,2	11,6	8,8	44,4	100

Det fremgår af tabel 2, at man på kort sigt kan forvente de relative forskelle mellem områderne i bibliotekarforsyningen pr 10,000 indbyggere udvidet, idet bibliotekarfrekvensen i Nordøstsjælland sandsynligvis som følge af ansættelsesønskerne kombineret med en betydelig efterspørgsel vil stige relativt mere end i hele resten af landet. I øvrigt må det bemærkes, at frekvensen i Jylland kan forventes at vokse med den laveste procent, hvis de faktiske nyansættelser af bibliotekarere bliver tilnærmelsesvis i overensstemmelse med de primære geografiske ønsker.

Det er især de kvindelige biblioteksstuderende, der ønsker ansættelse i Nordøstsjælland. Særlig stærkt er ønsket hos de gifte kvinder, hvor det er op mod 90% eller 54 af 61 studerende. Korregerer man de primære geografiske erhvervsønsker for forskelle i deltidsbeskæftigelsens omfang områderne imellem, ændres de relative fordelinger af arbejdskraft mellem områderne kun yderst lidt, idet der er en svag overvægt af studerende, der søger deltidsbeskæftigelse i Nordøstsjælland. Det kan således nævnes, at medens 16,3% af alle primært søger Nordøstsjælland, gælder det 79,0% af de studerende, som ønsker deltidsbeskæftigelse,,

4. Sammenhæng mellem primære og sekundære ansættelsesønsker

Ved at analysere sammenhængen mellem primære og sekundære ønsker viser det sig, at 30% af alle studerende slet ikke har angivet noget sekundært geografisk ønske. De fleste af disse har blot afleveret blank; men nogle har dog tilføjet, at de ikke har gjort sig overvejelser om sekundære ønsker, ganske få angav endvidere, at de allerede havde fået løfte om ansættelse i det primært valgte område.

Af de 100 studerende under ét, der primært søger Nordøstsjælland angav 29% som sekundært ønske Sjælland i øvrigt. Henholdsvis 3% og 10% søger sekundært Fyn og Jylland, medens 28% angav, at de ikke ville søge beskæftigelse ved et folkebibliotek, såfremt deres primære ønske ikke kunne opfyldes. Endelig angav som nævnt 30% af de studerende intet sekundært ønske ved at aflevere blank eller ved at angive "ved ikke" eller lignende.

I tabel 3-6 er angivet sammenhæng mellem primære og sekundære ønsker for biblioteksstuderende, der søger ansættelse ved et folkebibliotek. Tabel 3 omfatter alle studerende, medens 4-6 omfatter henholdsvis gifte kvinder, ugifte kvinder og mænd.

De 61 gifte kvinder søger som nævnt i udpræget grad Nordøstsjælland, idet 54 angiver dette valg, og man kan af de sekundære ønsker tydeligt se, at disse studerende føler sig bundet til området. Således angiver 21 som sekundært geografisk ønske, at de ikke ville søge ansættelse ved et folkebibliotek. 15 studerende søger sekundært Sjælland i øvrigt, og et tilsvarende antal angiver blank eller ved ikke. Tilbage er 3 studerende, som sekundært angiver Jylland.

Af tabel 3 kan man f.eks. opgøre, hvor mange bibliotekarere der kan tænkes at få ansættelse i et bestemt område, såfremt primære ansættelsesønsker opfyldes.

Endelig kan man i områderne uden for hovedstadsområdet som udtryk for en mulig bibliotekartilgang opgøre såvel primære som sekundære ønsker. Herved ses det, at øvrige Sjælland angives af i alt 31% af de studerende, medens Fyn og Jylland angives af henholdsvis 10% og 25% af de studerende. Der er således en stærk koncentration på området øvrige Sjælland, set i forhold til befolkningsgrundlaget. Der ligger dog en betydelig usikkerhed i en sådan opgørelse, idet man ikke kan vide noget om, hvorledes den store gruppe, der angiver "ved ikke" eller blank som sekundært ønske, vil forholde sig, hvis det primære valg ikke kan opfyldes.

Hvis imidlertid de primære ønsker, for så vidt angår Nordøstsjælland, blot nogenlunde kan opfyldes på grundlag af efterspørgslen, vil landet uden for hovedstadsområdet og især Jylland som helhed få en nytilgang der er så relativt lille at en udvikling af biblioteksvæsenet må blive omtrent umuliggjort på kort sigt.

Tabel 3.a. Sammenhæng mellem primært og sekundært ansættelsesvalg for alle biblioteksstuderende, der søger ansættelse ved et folkebibliotek

Primært valg Sekundært valg	Hele N.Ø. Sjælland		Fyn	Jylland	I alt sekundært valg
	Sjælland	i øvrigt			
studerende					
Hele N.Ø.Sjælland		1		4	5
Sjælland i øvrigt	29 (3)		2		31 (3)
Fyn	3			5	8
Jylland	10 (1)	5	1		16 (1)
Ikke ansættelse ved folkebibliotek	28 (7)	(2)	1	1	32 (9)
Ved ikke eller blank	30 (4)	1	1	6 (2)	38 (6)
I alt primært valg	100 (15)	9 (2)	5	16 (2)	130 (19)

Tal i parentes refererer sig til andelen af deltidsbeskæftigelse.

Tabel 3.b. Sammenhæng mellem primært og sekundært ansættelsesvalg for alle biblioteksstuderende, der søger ansættelse ved et folkebibliotek (procentfordeling)

Primært valg Sekundært valg	Hele N.Ø. Sjælland		Fyn	Jylland	I alt sekundært valg
	Sjælland	i øvrigt			
	%	%	%	%	%
Hele N.Ø.Sjælland		0,8		3,1	3,9
Sjælland i øvrigt	22,3		1,5		23,8
Fyn	2,3			3,8	6,1
Jylland	7,7	3,8	0,8		12,3
Ikke ansættelse ved folkebibliotek	21,5	1,5	0,8	0,8	24,6
Ved ikke eller blank	23,1	0,8	0,8	4,6	29,3
I alt primært valg	76,9	6,9	3,8	12,3	100,0

Tabel 4. Sammenhæng mellem primært og sekundært geografisk ansættelsesvalg for gifte kvindelige biblioteksstuderende

Primært valg Sjælland i øvrigt	Sjælland				I alt sekundært valg
	Hele N.Ø.	Sjælland	Fyn	Jylland	
Sekundært valg	studerende				
Hele N.Ø.Sjælland					
Sjælland i øvrigt	15 (3)				15 (3)
Fyn					
Jylland	3	1			4
Ikke ansættelse ved folkebibliotek	21 (6)		1	1	23 (6)
Ved ikke eller blank	15 (1)	1	1	2 (1)	19 (2)
I alt primært valg	54 (10)	2	2	3 (1)	61 (11)

Tal i parentes refererer sig til deltidsbeskæftigelse.

Tabel 5. Sammenhæng mellem primært og sekundært geografisk ansættelsesvalg for ugifte kvindelige biblioteksstuderende

Primært valg Sjælland i øvrigt	Sjælland				I alt sekundært valg
	Hele N.Ø.	Sjælland	Fyn	Jylland	
Sekundært valg	studerende				
Hele N.Ø.Sjælland		1		1	2
Sjælland i øvrigt	8				8
Fyn	1			3	4
Jylland	4	2			6
Ikke ansættelse ved folkebibliotek	4 (1)				4 (1)
Ved ikke eller blank	12 (3)			2 (1)	14 (4)
I alt primært valg	29 (4)	3		6 (1)	38 (5)

Tal i parentes refererer sig til deltidsbeskæftigelse.

Tabel 6. Sammenhæng mellem primært og sekundært geografisk ansættelsesvalg for mandlige biblioteksstuderende

Primært valg Sekundært valg	studerende				I alt sekundært valg
	Hele N.Ø. Sjælland Sjælland i øvrigt	Fyn	Jylland		
Hele N.Ø.Sjælland			3		3
Sjælland i øvrigt	6	2			8
Fyn	2		2		4
Jylland	3 (1)	2	1		6 (1)
Ikke ansættelse ved folkebibliotek	3	(2)			5 (2)
Ved ikke eller blank	3		2		5
I alt primært valg	17 (1)	4 (2)	3	7	31 (3)

Tal i parentes refererer sig til deltidsbeskæftigelse

5. Motivering for primært geografisk valg

I det udsendte spørgeskema blev de biblioteksstuderende, der angav at søge ansættelse ved et folkebibliotek, spurgt om deres motivering til det primære geografiske valg. De fleste angav én motivering, enkelte angav to eller flere, og endelig var der nogle få, der ikke angav nogen.

For at få et indtryk af de enkelte motiveringers antal er alle de angivne motiveringer opgjort, hvorfor antallet ikke stemmer overens med antallet af studerende, der søgte ansættelse.

Det samlede antal motiveringer er i tabel 7. a. opgjort til 141 fordelt på de 130 studerende. Et par meget specielle motiveringer uden almen interesse er ikke medregnet.

Det fremgår af tabellen, at den helt dominerende motivering er hensynet til ægtefællens arbejde eller uddannelse, idet 51 motiveringer vedrører dette forhold. Nærmere betegnet angiver 2/3 af såvel gifte kvinder som gifte mænd denne motivering.

En stor gruppe på 25 studerende angiver hensyn til fødested eller families bopæl som motivering. Af de mandlige biblioteksstuderende angav knap 30% denne motivering, medens procenten for ugifte kvinder var knap 25. Kun 10% af de gifte kvinder angiver dette hensyn som motivering.

Af andre motiveringer er angivet en række, hvoraf boligspørgsmålet indtager en dominerende stilling, idet det angives af 19 studerende. Denne motivering dækker for Nordøstsjælland's vedkommende især, at man allerede har en passende bolig (egen bolig eller god/billig lejlighed). For resten af landet dækker motiveringen i hovedsagen over, at man anser boligsituationen for mindre anstrengt der, hvilket måske hænger sammen med en i øjeblikket utilfredsstillende bolig for de pågældende.

Hensynet til en videregående uddannelse angives af 10 studerende, der alle primært søger Nordøstsjælland. Til gengæld er resten af landet ene om motiveringer som fri natur og mindre forurening, i alt 7 studerende angiver dette.

Som eneste begrundelse angiver 5 studerende, at den skabte omgangskreds i studietiden har motiveret Nordøstsjælland som primært geografisk valg. Endelig kan det nævnes, at et par studerende angiver den større løn i hovedstadsområdet som motivering for valget.

Tabel 7.a. Motivering for primært geografisk valg for alle studerende, der søgte folkebibliotek (absolut fordeling)

Begrundelser for primært valg	Geografisk område	N.Ø. Sjæl- land	Øvrige Sjæl- land	Fyn	Jylland	Hele landet
	Hensyn til:	antal motiveringer				
1. Ægtefælles arbejde/udd.		47	1	1	2	51
2. Fødested/families bopæl		18	2	1	4	25
3. Bolig (egen/billig lejl.)		13	1	1	4	19
4. Fritids/personl. interesser (større udfoldelsesmuligheder)		11			1	12
5. Videregående uddannelse		10				10
6. Fri natur, mindre forurening			3	1	3	7
7. Den skabte omgangskreds		5				5
8. Midlertidigt ønske		2		1	1	4
9. Kendskab/tilknytn. til egnen		1			2	3
10. Tilbudt stilling		3				3
11. Lønnen		2				2
1-11 Begrundelser i alt		112	7	5	17	141

De forskellige motiveringer vejer forskelligt i Nordøstsjælland og i resten af landet. Ud over de allerede nævnte forskelle fremgår det af tabel 7.b., at motiveringerne hensyn til ægtefælles arbejde/uddannelse og fritids/personlige interesser (større udfoldelsesmuligheder) er relativt hyppigere i Nordøstsjælland, medens motiveringerne fødested/families bopæl og boligforhold er relativt hyppigere i resten af landet.

Tabel 7.b. Motivering for primært geografisk valg for alle studerende der søgte folkebibliotek (relativ fordeling)

Geografisk område Begrundelser for primært valg	N.Ø. Sjælland	Resten af landet	Hele landet
	%	%	%
Hensyn til:			
1. Ægtefælles arbejde/udd.	42,0	13,8	36,2
2. Fødested/families bopæl	16,1	24,1	17,7
3. Bolig (egen bolig/billig lejlighed)	11,6	20,7	13,5
4. Fritids/personlige in- teresser (større ud- foldelsesmuligheder)	9,8	3,4	8,5
5. Videregående uddannelse	8,9		7,1
6. Fri natur, mindre foru- rening		24,1	5,0
7. Den skabte omgangskreds	4,5		3,5
8. Midlertidigt ønske	1,8	6,9	2,9
9. Kendskab/tilknytning til egnen	0,9	6,9	2,1
10. Tilbudt stilling	2,7		2,1
11. Lønnen	1,8		1,4
1-11 Motiveringer i alt	100,0	100,0	100,0

C. Konklusion

Der var pr 1.4.1970 beskæftiget lidt flere bibliotekarer i Nordøstsjælland (der har en tredjedel af landet's indbyggere), end i resten af landet.

Den første årgang (1971) af bibliotekarer efter den nye studieordning der er baseret på årlig optagelse af ca 200 studerende, angiver stærke præferencer for det udvidede hovedstadsområde, idet mere end $\frac{3}{4}$ primært vil søge beskæftigelse her.

Den væsentligste motivering for dette primære valg er hensynet til ægtefælles arbejde/uddannelse, idet $\frac{2}{3}$ af de 73 gifte biblioteksstuderende angiver dette.

Undersøgelsen synes at indicere, at hovedstadsområdet i sin helhed ikke vil få større vanskelighed med at rekruttere faguddannet bibliotekararbejdskraft i forbindelse med en yderligere ekspansion i folkebiblioteksvæsenet i de nærmest følgende år. Derimod vil det vestlige Danmark om muligt i endnu stærkere grad end tidligere føle en betydelig mangel på faguddannet arbejdskraft.

Udvalget til udarbejdelse
af bibliotekarprognosen

Februar 1971

Spørgeskema til afgangsklassen ved Danmarks Biblioteksskoles sektion I
vedrørende erhvervsvalg

(Skemaet besvares ved kryds i de relevante
rubrikker).

Køn:		Civilstand:	
Mand	☐	Ugift	☐
Kvinde	☐	Gift el. tilsvarende	☐

Efter Deres eksamen (eller aftjent værnepligt)
ønsker De da at søge:

Beskæftigelse som bibliotekar ved et folkebibliotek	☐
Anden beskæftigelse som bibliotekar	☐
Ikke erhvervsmæssig beskæftigelse	☐
Hvis andet angiv da arten _____	

Såfremt De vil søge erhvervsmæssig beskæftigelse,
vil De da søge:

Fuldtidsbeskæftigelse	☐
Deltidsbeskæftigelse	☐

Hvis De søger beskæftigelse inden for folkebibliote-
kerne, ønskes det angivet inden for hvilket geografisk
område, De vil søge ansættelse. Der angives først
primært geografisk valg, idet det herved forudsættes,
at der i det valgte geografiske område er ledige stil-
linger af den art, De ønsker.

Såfremt De ikke kan få Deres primære geografiske ønske
opfyldt, bedes De angive et sekundært valg. Dette valg
kan foruden et andet geografisk område tænkes at være
helt at undlade at søge beskæftigelse som bibliotekar
ved et folkebibliotek.

Der ønskes kun ét kryds i hver af de to rubrikker:
primært valg og sekundært valg.

<u>Geografisk område</u>	<u>Primært valg</u>	<u>Sekundært valg</u>
Hele Nordøstsjælland (Hovedstaden, Københavns, Frederiksborg og Roskilde amter)	☐	☐
Sjælland i øvrigt incl. Lolland, Falster og Bornholm	☐	☐
Fyn med omliggende øer	☐	☐
Jylland	☐	☐
Ikke ansættelse som bibliotekar ved folkebibliotek		☐

Motivering for primært valg af geografisk område:

- 1 Hensyn til ægtefælles arbejde/uddannelse ☐
 - 2 Fødested eller families bopæl ☐
 - 3 Anden motivering (angiv hvilken) _____
-
-

